

KATEDRA

Cena 2 EUR

Številka 6 • Letnik 3 • Junij 2008

Bojan Šrot:
Vedno je
potrebno vsaj
s kančkom
sumljivosti
gledati na
tistega, ki se
najbolj dere,
primite tatu.

9 770022 929009

KATEDRA

IZOSTREN POGLED NA SVET! Vsak drugi ponedeljek v mesecu.

Karikaturo prosim!

Kar sem se naučil,
odkar ustvarjam za Katedro, je kritično razmišljati.
Pa ne da nisem znal že prej, ampak ti konstantno informiranje
s pro - contra članki ter železobetonska stališča določenih av-
torjev pokažejo, da se da vse premakniti, omajati, zamajati.
Če že ne s trdimi dejstvi, pa z nežnimi in navihanimi linijami,
ki lahko še tako suhoparno in trdo temo naredijo vsaj malce
bolj žitno. Vsaj nam navadnim apolitičnim smrtnikom.

Tudi to sem se naučil. Risati. Pa ne da nisem znal že prej,
ampak ti konstantne zahteve, po nečem novem, originalnem
na že stokrat povedano temo, ali pa na brand new članek,
razširijo paleto in nabor barv, likov in linij.

Evolucija čaka. Revolucija zahteva spremembe. Korak s
časom. Vsebina poka po šivih od kvalitete, vendar poka zato
ker jo nedorečenost omejuje. In ne omejuje samo vsebine,
ampak tudi ljudi. Rešitev je ena sama. Komunikacija!

Stagnacija je smrt.

Jernej, ilustrator Katedre

POLITIKA 6

Legendarnega borca za južno mejo, Joška Jorasa so odkrili tako rekoč že skoraj vsi, ki bodo letos na volitvah potrebovali več kot le srečo, da ponovno dosežejo s svojimi strankami parlamentarni prag.

AKTUALNO 7

Šrotova tajkunska pogodba je bila je notarsko overjena že leta 2006. Takrat, ko je JJ pod mizo prodajal državne deleže Mercatorja v zameno za tihi prevzem Dela. V nadzornem svetu časopisne hiše Delo so v tistem času sedeli člani SDS in ne lastniki Pivovarne Laško.

DRŽAVLJANSKA VZGOJA 8

Trenutno – in to mislim kot radikalno kritiko pravkar potekajočih reform v srednješolskem izobraževanju in na univerzi – v Sloveniji uvajamo takšne učne načrte, ki ne gojijo toliko same vrline, kolikor videz vrline.

IZ DOMAČEGA GNEZDA 10

Vladanje z represijo in ustrahovanjem je bil osnovni motiv takratne oblasti. Srečno in mirno so živeli le tisti, ki so molčali in ponižno častili »pridobitve ljudske revolucije«. To je bil čas, o katerem eni pripovedujejo bajke, drugi se ga z grozo spominjajo.

AKTUALNO 23

Naključij je preveč, da bi bilo zdravo. Ker Finci svoje delo opravljajo temeljito, lahko preiskava teče tudi do osem mesecev. V volilnem letu, je to več kot dobrodošlo. In preklic pogodbe bi pomenil avtomatsko priznanje krivde, ki bi v najvišjih vladnih krogih pometel z Janezi.

ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA 26

To, da je iz štiriindvajsetletnega mučeništva neke osebe naplavilo na površje tudi bedno (a konsekvantno!) vprašanje o "imidžu alpske republike" nekaj tednov pred evropskim prvenstvom v nogometu, v zadostni meri priča o razsežnostih tujko analiziranega problema.

VOJNA SVETOV 30

»Mrzim ga, ker je zločinski stvarjen, ker je ciničen, rasističen, lažniv,« je v svoji zadnji knjigi Putinova Rusija o Putinu zapisala Politkovska, večkrat nagrajena aktivistka za človekove pravice. Zaradi svojih pogledov so jo na Zahodu označili za "radikalno", v Rusiji pa za "histerično".

ŠPORT 32

Tudi Jacovi milijoni ne bodo dovolj, če ne bo imel še kakšnega poslovnega partnerja in podpore občinstva. Znano je, da je za finale pokala Slovenije navijačem plačal po 50 evrov prek študentskega servisa, da so iz Ljubljane prišli navijati v Celje.

BOJAN ŠROT

INTERVJU 12

Čas je, da tudi tisti najbolj glasni povedo, da ni bil Bojan Šrot ali kdor koli iz SLS tisti, ki je Boška Šrota spoznal z Janezom Janšo, ministrom Vizjakom in še kom.

MED SVETOV 16

Tako bi ob današnji pridelavi hrane, če bi se vsi ljudje posluževali prekomerne ameriške diete, lahko prehranili 2,5, z italijansko oziroma mediteransko dieto 5 ter z indijsko oziroma vegetarijansko 10 milijard ljudi.

Naslovnica: Bisera Zahavič

kolo fon

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS

KATEDRA

Založnik in izdajatelj
Društvo študentov in podiplomcev
Slovenije, Slomškovo trg 15, 2000 Maribor

Zakoniti zastopnik
Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo
T: 02 234 9100
F: 02 234 9102
info@katedra-on.net
www.katedra-on.net

Glavni in odgovorni urednik
Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

Izvršna urednica
Daša Purgaj
dasa.purgaj@katedra-on.net

Uredniki
Aleš Kustec, Maja Kaučič in Marko Krulc

Fotografije
Nika Klampfer in Biserka Zahovič

Oblikovanje in prelom
Denis Kebler

Sodelavci
Dr. Vesna Vuk Godina, Dr. Boris Vezjak, Andrej Adam, Dr. Samir Osmančević, Dario Svetelj, Matjaž Turinek, Gregor Lolar, Jasmina Holc, Franja Pižmoht, Igor Bašin, Januš Rasiewicz, Mateja Ratej, Samo Bohak, Boris Strmšek, Robert Mlakar, Kristjan Jejčič, Aljaž Selinšek, Lučka Zorko, Edwin Munoz, Igor Videčnik, Monika Horvat, Simon Rajbar, Matjaž Germ in Dražen Crnomat.

Karikatura in strip
Jernej Žumer

Lektoriranje
Barbara Ojsteršek

Marketing
Bojan Horvat
GSM: 041 980 903
E-mail: katedra.info@gmail.com

Naklada: 8.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva. Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027. Katedra je sofinancirana s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za Kulturo RS

Resnični obraz kapitalizma

Se ne dogaja čisto nič nenormalnega. To je kapitalizem. Kaj smo pa mislili?« Slavoj Žižek, izjava za RTV, 16.5.2008. Mislili smo, da bomo vsi obogateli. Še bolj kot to smo mislili, da bomo sami obogateli, o drugih namreč nismo razmišljali, saj če sami ne bomo obogateli, tudi drugi ne smejo. Tipična slovenska nevoščljivost. Nismo proti bogatenju, če sami bogatimo, temveč če drugi bogatijo. Koliko ljudi ne bi storilo tega, kar sta storila Boško Šrot in Igor Bavčar? Če bi bili na njunih mestih, bi najverjetneje manj razpredali o nezakonitosti ali nemoralnosti takšnega početja in bi po vsej verjetnosti ravnali popolnoma enako. V kolikor se bo izkazalo, da sta omenjena gospoda ravnala zakonito (velika verjetnost), jih lahko kritiziramo zgolj zaradi nemoralnosti takšnega načina bogatenja. Tu pa nastane problem, saj v kapitalizmu morala ne igra pomembnejše vloge, saj je podrejena kapitalski logiki. V bistvu znotraj paradigme kapitalizma, razen same zakonitosti, ne moremo verodostojno kritizirati njunega ravnanja. Mislim, da je bila Žižkova poanta prav v tem. To je kapitalizem. Dobro jutro. Ljudje ne bogatijo vedno zaradi lastnega poštenega dela, temveč včasih preprosto

zato, ker so se slučajno znašli na pravem mestu ob pravem času s pravimi poznanstvi in informacijami. Nepravično? Vsekakor, a pravičnost s kapitalizmom nima ničesar skupnega. In še ena novica o kapitalizmu, ki jo ljudje velikokrat pozabljajo. V kapitalizmu nikoli in to res nikoli ne bomo vsi bogati. Lahko to sprejmemo kljub slovenski nevoščljivosti? Ker če ne moremo, potem očitno ta sistem ni za nas. Zdi se, da tudi stranke tako kot običajni ljudje niso vedno najbolj verodostojne pri ocenjevanju takšnih »tajkunskih« pojavov. V kolikor je naš, je v redu, če je njihov, je lopov. Tako je gospod premier še ne dolgo nazaj sklepal kupčije s Šrotom in Bavčarjem. Danes pa se jima je odpovedal, a zato ker sta se onadva že prej odpovedala njemu. Morebitni naslednji premier Pahor modro molči. Boško Šrot je bil še do nedavnega namreč član SD. Omenjena gospoda prav tako veljata za levo usmerjena in že zato apriori za njima stoji ves levičarski oziroma kučanoovski lobi. In če Šrotu ob strani ne stoji več njegova bivša stranka, mu stoji ob strani njegov brat s SLS, pa čeprav je ta stranka še ne dolgo nazaj zavzemala drugačna stališča do takšnih prevzemov. A družinske vezi so očitno v Sloveniji še najmočnejše.

Aleš Kustec

NAROČILNICA

*Ime: _____
*Priimek: _____
*Naslov: _____
E-pošta: _____
Telefon: _____
Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja vsak drugi ponedeljek v mesecu. Naročnina se plača na transakcijski račun 90672-0000339949 (šklc. 00 1122008), odprt pri PBS. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika; Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškovo trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Razvajeni?

Naročite se.

Naročam se na mesečni časopis Katedra;

5 številki (cena 9 EUR)

10 številki (cena 17 EUR)

20 številki (cena 32 EUR)

Poštnina in DDV sta vključena v ceno.

Katedra, moč besed

V duhu dobrih sosedskih odnosov

Zadnja dogajanja ob Dragonji so pokazala, da nezrelo obnašanje slovenskih domoljubov in primitivno nabijanje političnih točk nikakor ne moreta biti odraz intelektualne evropske družbe. Boj za mejo, kakršnega je uprizoril slovenski nacionalistični podmladek skupaj z nekaterimi politiki, ne koristi nikomur in kaže žalosten obraz države, ki predseduje Evropi.

IGOR VIDEČNIK

Kdo je koga izkoristil?

Dobri sosedski odnosi so osnova kvalitetnega bivanja. Kvaliteto slovenskega bivanja pa v zadnjih tednih na kocko postavljajo razna domoljubna društva, nacionalistični zavodi in politiki, ki igrajo na čustva volivcev. Protestne akcije, ki so se v znamenju slovenskih nacionalnih simbolov in karantanskih panterjev odvijale ob Dragonji, ne koristijo nikomur drugemu kot samo peščici politikov, ki so si tako morda pridobili še kakšnega dodatnega simpatizerja. Tukaj se opazovalcem odpira nekaj zanimiv vprašanj, o katerih pa lahko samo špekuliramo. Ali se politiki resnično tako močno zavzemajo za ozemlje, preko katerega dostopa do svoje hiše naš največji borec za južno mejo, ali pa je vse skupaj samo izkoriščanje

Pogled v zgodovino sobivanja med Slovenijo in Hrvaško kaže, da ti dve državi skozi stoletja nikoli nista bili v medsebojni vojni in sta s tega vidika primer dobrega sosedskega odnosa.

mladih domoljubov in gospoda Jorasa za nabijanje političnih točk? Levo stran reke Dragonje je letos obiskala že cela garda naših politikov in glede na to, da se bližajo volitve, jih bo verjetno še veliko več. Legendarnega borca za južno mejo, Joška Jorasa, so odkrili tako rekoč že skoraj vsi, ki bodo letos na volitvah potrebovali več kot le srečo, da ponovno dosežejo s svojimi strankami parlamentarni prag. Kljub temu da je potrebno pred volitvami sestaviti

dobro taktiko oziroma poiskati način, kako si pridobiti simpatije volivcev, pa vseeno takšni primitivni shodi ob vzklikanju domoljubnih gesel niso opravičljivi in nikakor ne v skladu z dobrimi sosedskimi odnosi. Republika Hrvaška v zadnjem času resnično ni upoštevala vseh odločb naših sodišč. Tukaj se gre z vsemi akterji ob južni meji v celoti strinjati. Še posebej je tukaj dvignilo veliko prahu neupoštevanje odločbe sodišča v Pi-

ranu o umiku cvetličnih korit, ki zapirajo cesto, po kateri bi lahko gospod Joras dostopal po t. i. evropski poti do svoje hiše. Gospod Joško zatrjuje, da leva stran Dragonje tako ni v popolni suverenosti Slovenije, saj naj bi tam naša oblast ozemlje le nadzirala in ne tudi kontrolirala. V mesecu maju se je tako odločil ponovno gladovno stavkati in to tako dolgo, dokler se ne doseže pravni red na celotnem ozemlju Republike Slovenije in se umaknejo sporna cvetlična korita

ter se mu tako omogoči normalen dostop do njegovega doma.

Boj za južno mejo

Pogled v zgodovino sobivanja med Slovenijo in Hrvaško kaže, da ti dve državi skozi stoletja nikoli nista bili v medsebojni vojni in sta s tega vidika primer dobrega sosedskega odnosa. Tudi primer Joška Jorasa bi se moral reševati skozi pozitivna pogajanja in nikakor ne z nizkimi in nešportnimi udarci, kot je bil na primer tisti Jeliničičev o govedih. Tako pač v modernem in strpnem svetu več ne gre in prav bi bilo, da javnost takšne izpade močno obsodi.

Časi, da bi se za mejo borili tako, kot so to pokazali člani Podobnikovega Zavoda 25. junij, so minili. Gospod Podobnik ter člani Zavoda bi verjetno sami izobežali nacionalistične parole ob Dragonji, če ti gospodje ne bi izkoristili slovenskega domoljubnega podmladka, ki je tako na vrat na nos prihitel na pomoč in močno spominjal na mlade prepodrovoce, ki so že v začetku 20. stoletja s prisego na revolver uresničevali svoje nacionalistične težnje. Če želimo resnično pomagati ljudem, ki živijo ravno na mejnih kamnih slovensko-hrvaške meje, bi bila morda še najbolj pametna in zdrava poteza podpreti čim hitrejši vstop naših sosedov v Evropsko unijo in tako tudi v šengensko območje. Glede odprtih vprašanj pa spoštovati odločbe mednarodnih sodišč.

Cvetlična korita bodo sedaj zamenjale zapornice. Dogovor o zamenjavi korit za zapornice sta dosegla slovenski in hrvaški minister za notranje zadeve, ki pa bi se o tem lahko dogovorila že zdavnaj. Verjetno so vse skupaj nekoliko pospešile tudi akcije gospoda Podobnika, saj se na Jorasovo gladovno stavko drugače tako ali tako noben ne bi oziral. Včasih je morda resnično potrebno poseči tudi malo po primitivnih metodah in prijemih, da se kaj premakne. Morda pa bi bilo celo še najboljšje, da bi bile parlamentarne volitve vsako jesen, saj bi se tako takšne in podobne zadeve reševale mnogo hitreje in si politiki ne bi jemali štiri leta časa. Pa še stradal ne bi nihče, da bi lahko v miru in v dobrih sosedskih odnosih dostopal do svojega doma.

Tajkunsko samorazkritje

»Težava z odkrivanjem slamnatih podjetij je v tem, da gre za podjetja, ki obstajajo le na papirju. Edini namen teh papirnatih oziroma slamnatih družb je namreč skrivanje sledi o davčni utaji.« (Miha Jezovšek, v reviji Kapital, o poslanstvu slamnatih podjetij)

MARKO KRULC

Od slamnate lastnice do slamnatega lastnika

Spomnimo: Prestižna lestvica najbogatejših Slovencev revije Manager je letos na četrto mesto postavila misteriozno Danijelo Rakovič. Javnosti neznana borzna uslužbenka mariborske Probanke je bila po sodnem registru evidentirana kot edina lastnica fantomske družbe Kolonel. Saj veste, tistega slamnatega podjetja, ki ima sedež (velik za poštni nabiralnik) v stanovanjskem bloku v Ulici Milana Majcna 49 v ljubljanski Šiški. Izkazalo se je, da ima poštni nabiralnik Kolonel, natančneje Danijela Rakovič, v lasti 78 odstotkov družbe Center Naložbe, ki je večinski lastnik Infond Holdinga, le-ta pa je največji lastnik Pivovarne Laško in Mercatorja. Po principu verižnega lastništva gospodarske hobotnice je Danijela Rakovič težka dobrih 146 milijonov evrov. Toda kaj kmalu se je izkazalo, da slamnata lastnica Kolonela sploh ni tako težka, kot je bilo sprva videti. V javnost je namreč pricurjla vest o skrivni pogodbi, ki podeljuje resnič-

no lastništvo Kolonela zakoncema Šrot. Predsednik Pivovarne Laško Boško Šrot in njegova soproga Anica Aužner Šrot sta namreč 2. avgusta 2006 (preko družinskega podjetja Atka-Prima) od Danijele Rakovič odkupila celotno lastništvo Kolonela za pičlih 16.700 evrov.

Zakaj je postala pogodba v sodnem registru javno dostopna šele v začetku maja letos, torej dve leti po sklenjenem poslu? Lastnik Atka-Prime in predsednik uprave Pivovarne Laško je za javnost podal naslednje opravičilo: »Nakup družbe Kolonel sem zapal vrhunskim pravnim, finančnim in davčnim strokovnjakom.« Mar to pomeni, da je Boško Šrot na legalen način preliščil zakon in se omastil z velikanskim zaslužkom? Šrot nadaljuje: »Zato sem prepričan, da je izveden popolnoma zakonito in s poštenimi nameni. Fiduciarna razmerja so zakonska rešitev, ki je v domačem in tujem poslovnem svetu pogosto uporabljena in pride v poštev, ko se pravi investitorji z določenim namenom nočejo razkriti. Sam sem se za

tako obliko odločil, ker je vladajoča politika (JJ) ustvarjala izrazito sovražno ozračje do domačih koncentracij lastništva.« Že res. V letošnjem letu je predsednik vlade JJ napovedal vojno proti tajkunom. Toda, Šrotova tajkunska pogodba je bila je notarsko overjena že leta 2006. Takrat, ko je JJ pod mizo prodajal državne deleže Mercatorja v zameno za tihi prevzem Dela. V nadzornem svetu časopisne hiše Delo so v tistem času sedeli člani SDS in ne lastniki Pivovarne Laško. Za provladno usmerjenost časnika pa je na mestu odgovornega urednika pikolovsko skrbel Peter Jančič.

Tajkunske uganke

Vrnimo se k skrivnostni pogodbi, ki je Bošku Šrotu podarila Kolonel za malenkostnih 16.700 evrov. Zakaj malenkostnih? Še vedno obstaja vprašanje, ali je bila tržna cena Kolonela res vredna 16.700 evrov. Slamnato podjetje je bilo namreč v času prodaje že lastnik več milijonov vrednega deleža v družbi Center Naložbe. Podjetje Kolonel je konec julija 2006 od za-

sebnih vlagateljev pridobilo milijardo nekdanjih tolarjev za nakup večinskega deleža v družbi Center Naložbe. Poslovna partnerica prvega moža Pivovarne Laško in svetovalka Kolonela Vesna Rosenfeld je pojasnila, da Šrot pri prevzemu družbe Center Naložbe ni imel nobene vloge. Vprašanje, ki se postavlja, je naslednje: Na kakšen način je neznana borzna posrednica Danijela Rakovič pridobila za milijardo nekdanjih tolarjev vlagateljskega denarja, pripravila prevzemno ponudbo in za prodajo prepričala takrat največje delničarje družbe Center Naložbe – laško Radensko in državno Novo Kreditno banko Maribor? Kdo so bili sploh »zasebni« investitorji podjetja Kolonel? Rosenfeldova odgovarja: »To lahko ugotovijo le za to pristojne institucije.«

Misteriozna pogodba je z vidika nakupa Kolonela primerna za obravnavo Dursa. V kolikor je podjetje z minimalnim osnovnim kapitalom že pred prenosom lastništva najelo milijonsko posojilo, je bilo kupljeno pod realno ceno podjetja, posledično pa je bila nižja tudi davčna osnova. Kolikšna je bila osnova za obračun davka v omenjenem poslu, ni znano, saj so davčni postopki tajne narave. Po zakonu je dolžan prodajalec plačati davek v vrednosti petine tržne vrednosti podjetja. Obstaja namreč velika verjetnost, da Rakovičeva in Šrot za davčno osnovo nista upoštevala tržne vrednosti Kolonela, ki je imelo ob prodaji za skoraj deset milijonov evrov kapitala, prodano pa je bilo zgolj za 16.700 evrov. Še več. Iz računovodskih izkazov Atka-Prime je razvidno, da je Boško Šrot v bilance »pozabil« vnesti 100-odstotni delež Kolonela. Torej enako, kot so v Kolonelu »pozabili« spremembo lastništva posredovati sodnemu registru. Zakon o gospodarskih družbah namreč določa, da morajo biti takšne spremembe predložene v roku 15 dni.

Zgodba o uspehu: Privatizacija

Šrotov posredni prevzem Pivovarne Laško je le stranski proizvod slovenske privatizacije. K oblikovanju novepečenega oligarha je pripomogel nedodelani regulacijski mehanizem trga. Davčni uradniki so Kolonel ves čas zgolj nemo opazovali. Zakaj v slamnatem podjetju ni bila opravljena revizija že ob samem začetku prevzemanja družbe Center Naložbe? Je Slovenija kljub vrhuncu evropskega predsedovanja le majhna kopija Putinove Rusije? ■

Kritičnost kot udejanjena vrlina

Privzemimo, da bi moral biti ideal našega izobraževalnega sistema (kot demokratičnega) avtonomen, razumen, zavzet, ustvarjalen in kritično misleč posameznik. Naloga učiteljev je potemtakem proizvodnja takšnih posameznikov. Ljudje bi se morali temu idealu tako ali drugače približali, pri čemer približevanje posameznika idealu predstavlja vrlino – posameznik postaja dejansko takšen, kot bi moral biti.

ANDREJ ADAM

Toda, kako vemo, kdaj se nek posameznik v resnici približa idealu? Ali če vprašamo drugače, kdaj je mogoče reči, da posameznikovo empirično psihološko stanje ustreza temu idealu?

Pri odgovoru si lahko pomagamo z Aristotelovo razpravo o pogumu. Recimo, da je pogumno obstati v bojni vrsti. Sedaj vzemimo osebe A, B in C, ki vse obstanejo v bojni vrsti. A je kung fu mojster in obstane tako, da ohrani mir in zbranost duha. B obstane, vendar se bori s strahom – recimo, da obstane zato, da ne bi pri drugih obveljal za strahopetca. C pa obstoji zato, ker misli, da je nedotakljiv. katero psihično stanje ustreza pogumu? Mislim, da vemo vsaj to, da C-jevo ne ustreza in da bi o B lahko diskutirali. Tako se pokaže nujni pogoj, da je naš duh zdrav, da smo pri zavesti in razumni. Toda, ali je to zadosten pogoj? Seveda ne. Poznamo neskončno psiholoških zavestnih in razumnih stanj, ki niso povezana s pogumom. To pomeni, da mora naše empirično psihološko stanje izpolniti nekatere kriterije, ki ustrezajo vrednoti poguma. Recimo torej, da pogum kot vrednota pomeni obstati v nevarnosti, pri čemer velja pogoj, da se nevarnosti zavedamo. Tudi če smatramo, da je ta opredelitev vprašljiva, nam pomaga uvideti, da se ob njenem občem sprejetju vrlina poguma pokaže kot tisto empirično psihološko stanje, ki nastopi, ko smo v nevarnosti in se ne umaknemo. Pri tem smo lahko mirni ali vznemirjeni zaradi strahu, toda zdi se, da smo strah v obeh primerih premagali. Vrlina poguma se tako kaže kot neko obvladovanje strahu na licu mesta.

Ob tem je jasno še – kot bi rekel Aristotel –, da vrlina poguma in sploh

nobena vrlina ni zgolj zmožnost, saj je poguma zmožen skoraj vsakdo, ni pa vsakdo pogumen. To pomeni, da je vrlina razvita zmožnost in vrlina poguma razvita zmožnost kljubovanja nevarnosti in zavestnega obvladovanja strahu. S tega vidika so torej vrline stvar vaje, ali rečeno z Aristotelom: ena lastovka še ne prinese pomladi.

Preidimo sedaj k idealu avtonomnega in kritično mislečega posameznika – vrednoti demokratične družbe. V skladu z doslej rečenim privzemimo, da je najboljša tista opredelitev kritičnega mišljenja,

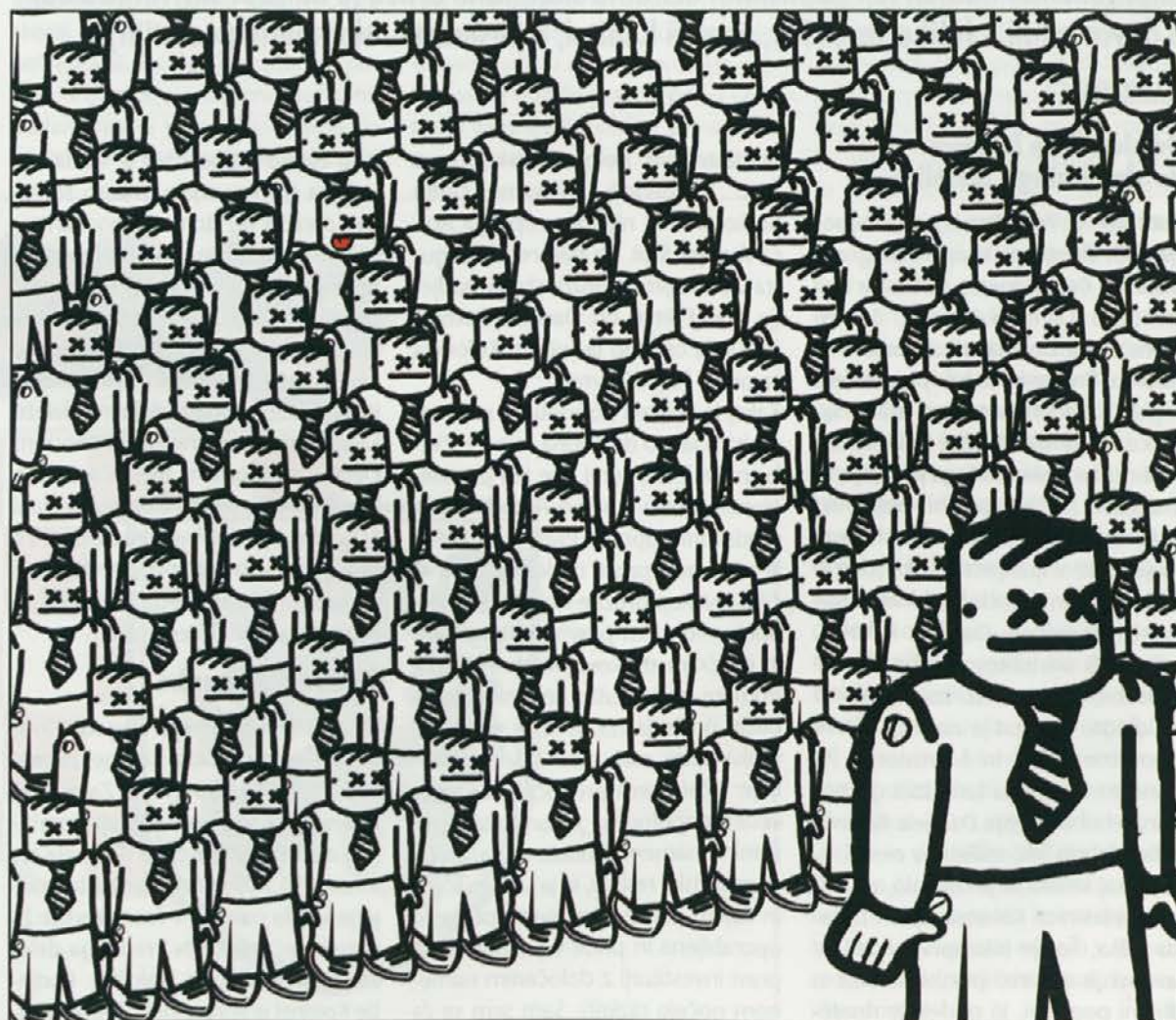
Ob tem je jasno še – kot bi rekel Aristotel –, da vrlina poguma in sploh nobena vrlina ni zgolj zmožnost, saj je poguma zmožen skoraj vsakdo, ni pa vsakdo pogumen.

ki se osredotoča na samega kritičnega misleca. Na ta način je – kot pravi H. Siegel – kritični mislec nekdo, ki ga na ustrezen način vodijo razlogi. Toda, ali lahko – po analogiji s pogumom – rečemo, kdaj je posameznik tudi v resnici kritičen mislec?

Osebo sem prepričan, da lahko; ali če sem natančnejši, to lahko rečemo vsaj v splošnem. To pomeni, da tudi kritično mišljenje ni zgolj zmožnost, temveč ga mora nekdo dejansko živeti; postati mora vrlina.

Vzemimo kot primer šolo, katere splošna naravnost oziroma klima proizvaja večinoma takšne ljudi, ki se niso zmožni pogovarjati o obče človeških vprašanjih. Ni-

so solidarni, so tekmovalni, cenijo zlasti visoke ocene in visoki (bodoči) družbeni status. Vsemu, kar se s tem ne ujema, se posmehujejo, ker zanje ni vredno truda. Kot nasprotni primer vzemimo šolo, ki proizvaja večinoma takšne ljudi, ki med razpravo o nekem občem vprašanju vprašujejo sošolce po razlogih za svoje trditve in so na osnovi teh razlogov občasno sposobni spremeniti svoje začetno mnenje. Teza, ki jo zastopam in ki jo ilustrira primerjava med našima šolama, se glasi, da so učenci na drugi šoli deležni takšnega oblikovanja ali preoblikovanja empiričnega psihološkega stanja, ki se ujema z idealom razumnega življenja. Če predpostavimo, da smo vsi »imetniki«

enotne človeške narave, potem se bodo v nas v podobnih okoliščinah razvila podobna empirična psihološka stanja. Na ta način so ideali, kot so razumnost, kritičnost, preudarnost, zmernost, pravičnost, pogum itd., najprej vrednote, intersubjektivno sprejete množice kriterijev, ki uravnavajo vzgojo in izobraževanje; nato, ko so udeleženi v posameznikih, pa se kažejo kot vrline, kot konkretno udeležena empirična psihološka stanja. Če se torej vsaj približno strinjamo s tem, kaj sta razumnost in kritičnost, tedaj je iz tega mogoče izpeljati merila, kakšna empirična psihološka stanja jima ustrezata. To je, denimo, izkustvo zadržanja pre nagljene sodbe ali izkustvo spremembe mišljenja na podlagi boljših razlogov ali preprosto upoštevanje razumne razprave. Seveda bi lahko spisek temu podobnih in povezanih izkustev podaljšali – kar so teoretiki na področju kritičnega mišljenja tudi dejansko naredili. Ko imamo takšen spisek in ko lahko primerjamo dve šoli ali dva šolska sistema, potem torej lahko na splošno rečemo, kakšna izkustva imajo učenci na teh šolah. Toda priznati moramo, da se lahko motimo in imamo za vrlino nekaj, kar to v resnici ni. Trenutno – in to mislim kot radikalno kritiko pravkar potekajočih reform v srednješolskem izobraževanju in na univerzi – v Sloveniji uvajamo takšne učne načrte, ki ne gojijo toliko same vrline (kritično mislečih posameznikov), kolikor videz vrline. Nič nenavadnega ni, da vse več učencev in študentov samo navzven dosega merila kritičnosti, da, na primer, samo na videz upošteva razumne razloge. Čeprav je torej na zunaj vse v redu, se izkustva nekoga, ki se samo na videz vede kot kritični mislec, in nekoga, ki si za tem dejansko prizadeva, razlikujejo. Kadar šolstvo ne razvija vrline kritičnega mišljenja, temveč njen videz, se tudi empirično psihološko stanje učencev razlikuje od tega, kar imamo za vrlino. Za konec. S tem, ko se naš šolski sistem vse bolj prilagaja diktaturi trga, bodoči zaposljivosti, ekonomski uspešnosti itd., izgublja avtonomijo, ki je pogoj za razvijanje kritičnega mišljenja. Zaradi tega ostaja kritično mišljenje za vse več ljudi zgolj zmožnost. Tako so jim vedno bolj všeč oddaje, kot je Piramida, ali nemara celo razprave v parlamentu. ■

DR. BORIS VEZJAK

Pred kratkim smo v anketi multimedijskega centra RTV Slovenija prebrali nekaj, kar bomo vzeli za izhodišče razprave: »Dopinška saga o Jolandi Čeplak se nadaljuje. Po atletinji eni z užitkom pljuvajo, drugi so zavzeli držo, ki se v naših logih tako zlahka opredeli kot državotvorno.«

Državotvornost kot ideologem

Okod takšna lahkotnost sprevrženega pripisa državotvornosti nekemu, ki bi ne smel pomisliti, da je slovenska atletinja jemala prepovedane substance? Si torej upate podvomiti v našo Jolo in kaj s tem tvegate? Mar navedeni citat, le eden v dolgi vrsti, simptomalno ne dokazuje, da imamo na delu nov ideologem v slovenskem mentalnem prostoru, ki je prerasel vse mere dobrega okusa ter pljusnil v našo vsakodnevno govorico? Porasta nacionalizma ne smemo in ne moremo meriti le z eksplicitnimi kriteriji, ki so jasno prepoznavni v obliki poudarjanja večvrednosti in pomena lastnega naroda ali države, preferiranja nacionalnega pred političnim, temveč tudi z implicitnimi subtilnejšimi orodji. Po letu 2004 je slovenska politika zabredla v nacionalistično obarvano vodo, kar se ne kaže le v rasti priljubljenosti nekaterih političnih strank ali društev ter v ustreznih ravnanjih, temveč tudi v implicitni ideološki nomenklaturi oblasti, ki poudarja svojo nacionalno samozavest, sproščenost, svoje posebno mesto v skupini držav (»svetilništvo«) in našo »najboljšost«. Del te ideologije, dodatno inspiriran z intelektualističnimi in državniškimi ambicijami iz kroga Nove revije, se manifestira v nepričakovano široki rabi skupine patriotsko obarvanih vrednot, med katerimi se je znašla tudi državotvor-

nost – ta ne učinkuje več kot še en narodnostni atribut, temveč prinaša s seboj predvsem nov politično-ideološki naboj izključevanja: kdor ni državotvoren, ta ne podpira te vlade, ta ni »naš«. V nekem smislu spada torej državotvornost v definicijo nacionalizma, po kateri želimo skrbeti za svojo identiteto kot člani te nacije. Toda izvršuje še neko drugo vlogo, zunaj koncepcije nacije in nacionalne identitete, prepoznavno ideološko funkcijo. Državotvornost in njegova konceptualizacija tu ni vsebinska, temveč postane uspešen pojem (slogan, geslo, označevalec), s pomočjo katerega se (domnevno) interpelira državljan v nacionalno čuječa bitja. V tem smislu se postavlja ob boku popularnim pojmom nacionalne samozavesti, sproščenosti, domoljubnosti itd. Posebna dimenzija javnih artikulacij »državotvornosti« se kaže v njeni zlorabi. Logika je sorodna tisti iz javnih rab sproščenosti: vzamete pojem (iz vsakodnevne govornice itd.), mu določite nove pomene (ti so določeni arbitrarno, glede na vaše politične želje) in z njim obvladujete politični in družbeni diskurz. Zdi se, da recimo sproščenost in državotvornost kot slogana te oblasti funkcionirata, ker vnaprej predpostavljata nek (drugi) pomen (vsi že neko vemo, kaj naj bi pomenila), čeprav to ne drži, če ju analiziramo pobliže. Ta dvojnost pol-

nosti in izpraznjenosti pomenov omogoča njuno uspešnost. Oba imata še eno skupno značilnost, ki ni le normativna: če ste sproščeni, ste pravi, ste naši, sproščenost dokazuje pripadnost, če ste državotvorni, ste pravi, ste naši, državotvornost dokazuje pripadnost. Kot alibi nacionalističnega mišljenja je bila s strani predsednika vlade in vladajoče koalicije državotvornost velikokrat neskrito instrumentalizirana (ali celo izumljena), da bi ublažila kritiko na svoj račun, da bi dobila politično soglasje pri opoziciji in da bi kupovala mir. Denimo, besede predsednika vlade ob primeru novinarske peticije so bile: »Dajemo vtis razcepljene, razdeljene države, ki ima težave s spoštovanjem človekovih pravic in ki predstavlja grožnjo za prihodnost za EU,« ali: »Neko temeljno soglasje, da se v tem času Slovenije ne blati v tujini,« ali: »Nastaja neka slika, ki škodi Sloveniji. Ne škodi samo meni, škodi celi Sloveniji. Tudi gospod Šurc je državljan te države, tudi gospod Zgaga je državljan.« Vsem primerom je skupna značilnost ta, da od vas zahtevajo pripadnost tej državi, to pa skrijejo za pripadnost vladi. Država, to je vlada, to smo mi. In kritizirati vlado pomeni kritizirati državo. Kaj je poglobitni razlog izuma zahteve po vaši državotvornosti, je s tem dovolj jasno povedano. Od vas se zahtevata pokorščina in lojalnost. ■

Ni dovolj imeti citre, da bi bil citrar

Dan državnosti, največji slovenski praznik. Spodobno je spomniti se na junij 1991 in tudi na dogodke, ki so se začeli kakšno leto pred tem. Takrat se je kovalo pristno slovenstvo, rojevala se je čisto prava Domovina Slovenk in Slovencev in 25. junija 1991 je nastala samostojna država Slovenija.

JANUŠ RASIEWICZ

Dolga noč

Pot ni bila lahka, trajalo je tisoč let. Nazadnje smo živeli v državi, ki jo je sestavljalo šest republik, kopica nacionalnosti, zgodovinska kulturna in verska različnost, v mnogih posameznostih nezdružljive posebnosti, kar vse je povzročalo nezadovoljstvo in zatrta nacionalna čustva. Pod vsiljeno skovanko »bratskih narodov« je totalitarni režim po vzoru takratne Sovjetske zveze in drugih socialističnih držav vzdrževal red in socialni mir s trdo roko. 133. člen Kazenskega zakonika SFRJ je strogo omejeval svobodo govora in kršenje človekovih pravic je bil vsakdanji pojav. Vladanje z represijo in ustrahovanjem je bil osnovni motiv takratne oblasti. Srečno in mirno so živeli le tisti, ki so molčali in ponižno častili »pridobitve ljudske revolucije«. To je bil čas, o katerem eni pripovedujejo bajke, drugi se ga z grozo spominjajo, saj je mnogim bila uničena kariera, eksistenca, če že obidem kratenje človekovih pravic. Vsakdo, ki je pogledal malce po zahodnih državah, je bil takoj nadzorovan, saj je SDV (služba državne varnosti), kot se je Udba uradno imenovala, strogo preverjala vsakega državljana, ki je vsaj malce kritično gledal, kaj šele omenil stanje v državi. Ljudje so bili ustrahovani in vsakršno zanikanje strahu je golo sprenevedanje. Če kdo zatrjuje, kako je bilo takrat lepo, ga preprosto ne razumem. Kot človeka ga pomilujem, saj je očitno bil privilegiraneec režima, sicer bi govorili drugače.

Jutranja zarja

Nova država, samostojna Slovenija. Vrednote. Kar pogosto slišimo o njih, tu in tam se kdo za kakšno celo zavzame, predvsem v trenutkih, ko mu to koristi. Stalno jih opevajo politiki v predvolilnem času, ki je, mimogrede, zopet pred nami, saj bomo takoj po dopustih na vrhun-

cu političnih agitacij. Takrat bodo vsi pretendenti na poslanske sedenje na ves glas razglabljali o vrednotah, od katerih bomo največkrat sli-

šali zgolj za tiste, ki se jih spoštuje domala najmanj: poštenje, skrb za okolje, družina, strpnost. Le redko se najde junak, ki omeni domovino in ljubezen do domovine. Ta vrednota pač ne prinaša premoženja, materialnega bogastva in lagodja; tu gre za obligacijski odnos posameznika do rojstne dežele, do institucije, ki ji sociološko pravimo država rojstva. Ta odnos ni samo zanimiv, je tudi poln takšnih in drugačnih občutij, dejanj in ravnanj, ki jih velja spoštovati in biti tem na-

čelom zvest. Kje se skriva vrednota domoljubja, je vprašanje, ki ga izpostavljam. Nemški žurnalista, literarni in gledališki kritik, Karl Ludwig Börne, pravi: »Če želite res spoznati in vzljubiti domovino, pojdite v tujino.« Popolnoma se strinjam s takšno trditvijo. Resnično je težko pričakovati od ljudi, predvsem od mladih, neizkušenih, da bodo ljubili svojo rodno grudo, ko pa nimajo izkušnje, kaj pomeni biti tujec. Predvsem nimajo občutka pripadnosti svoji naciji, drugo, prav tako

pomembno dejstvo pa je poznavanje zgodovine svojega naroda. Tu ne gre za nacionalizem, da bi ne bil napačno razumljen. Gre za najbolj iskreno in čisto ljubezen do domovine.

Nov dan

Po razpadu nekdanje SFRJ in nastanku nove samostojne slovenske države se je zgodilo neko posebno stanje, ki človeka navdaja s čudnimi občutki. Poskušam razumeti veljake bivšega režima, ki niso dovolili ovrednotiti zmot in zablod pol stoletja trajajoče iluzije, takoj po dogodkih leta 1991. A s kakšno pravico se to stanje nadaljuje še danes? Temu si dovolim reči izsiljevanje z dodatkom

elitizma. Prepričan sem, da v službi resnice ne zadošča namen, potrebno je pokazati pogum. In ta pogum bi morale imeti generacije, ki so ta hip prisotne v vsej svoji veličini spoznanj, vedenja in ustvarjanja. Čudi me sprenevedanje zgodovinarjev, ki v šolske učbenike ne zapišejo vseh dogodkov, kako je naša domovina nastajala in nastala. Še vedno se dogodki tistega časa omenjajo sramežljivo, kot da nam je bilo kaj podarjeno. Imena, ki so se v tistih odločilnih trenutkih pojavila kot svetle zvezde, so sedaj, po slabih dveh desetletjih, dostikrat omenjana zaničljivo in s prezirom. Ne poznam naroda v svetovni zgodovini, ki bi s tolikšnim nespoštovanjem gledal na svoje največje sinove. Prav tako težko najdem primere, ki bi s tolikim cinizmom potvarjali zgodovinska dejstva, morda le še v Koreji, na Kubi ali na Kitajskem najdemo podobne. Vse to zelo negativno vpliva na mlado generacijo, ki bo morala slej ko prej prevzemati skrb za domovino in seveda prevzeti vse odgovornosti, ki iz tega izhajajo. Država ni nekaj, kar bi bilo kar tako, samo po sebi. Vsem okoliščinam navkljub je zanjo potrebno skrbeti, jo vzdrževati spoštovati in ceniti. Dostikrat boli dejstvo, da smo tisto prejšnjo, tako kruto do vsega slovenskega, spoštovali mnogo bolj, čeprav nam je bila mačeha.

Siesta

Ko govorim o največjih sinovih, se ne spuščam na nivo dnevne politike in ne želim pregrevati dogodkov 41/45. Ta tema postaja vedno bolj zlorabljena, morda celo bolj, kakor v nekdanji državi. Razum pač ni kurantno blago in potrebuje svoj čas, da se oblikuje v vseh podrobnostih. Predpogoj je seveda samo eden: razum, ki brezpogojno izključuje vsakršna čustva. Šele na tej stopnji bo moč dojeti tisti čas, ki je bil v nešteti primerih grobo zlorabljen v skrajnih ekstremih človeških slabosti. Domovina je tista dežela, kjer smo ugledali luč sveta, zato smo nanjo vse življenje na nek poseben način vezani. Domoljubje torej pomeni najgloblji odnos do rodne grude in do svojega naroda. To je častno in časti vredno čustvo.

Coda

Naj končam z mislijo J. F. Kenedyja: »Ne sprašuj, kaj bo zate storila domovina – vprašaj raje, kaj sam lahko storiš zanjo.« ■

Katastrofe

Piše: Dario Svetej

Med trinajstimi rekordnimi prošnjami za humanitarno pomoč, ki so jih lani sprejeli Združeni narodi, jih je bilo dvanajst povezanih s podnebjem oziroma klimatskimi spremembami in njihovimi pogubnimi posledicami. Tudi nedavni katastrofalni tropski ciklon v Mjanmaru in dogajanje na Kitajskem bolj ali manj opozarjata na smer, v katero se vse hitreje vrti ves planet. Črne napovedi klimatologov, okoljevarstvenikov in drugih strokovnjakov se očitno uresničujejo. Povedano drugače: človeštvo s svojim nepremišljenim početjem ruši naravno ravnovesje, Zemlja pa vse pogosteje kaže svoj neprijazen obraz (viharji, poplave, potresi, temperaturni ekstremi...). Koliko šokantnih in zastrašujočih dejstev bo še potrebnih za ukrepanje brez odlašanja? Koliko (samo)slepilnih manevrov še, preden bo slednjič postalo jasno, da si ljudje s svojim neodgovornim odnosom do narave žagamo vejo, na kateri sedimo? Kot da posledic klimatskih sprememb nazadnje ne bodo čutili prav vsi kontinenti, kot da grožnje suš, poplav, pomanjkanja pitne vode in hrane na koncu ne bo čutil prav vsak izmed nas. Ali človeštvo res ne zmore dojeti, da ima izumiranje številnih živalskih in rastlinskih vrst ter uničevanje okolja zanj pogubne posledice?

Že bežen pogled v, kot vse kaže, apokaliptično prihodnost ni vzpodbuden, a kako srhljivi so šele podatki, s katerimi ta hip operirajo strokovnjaki! Okoljevarstvena organizacija WWF (World Wide Fund) je pred kratkim denimo postregla s podatkom, da se je biodiverziteteta v morskih okoljih od leta 1970 znižala za 28 odstotkov, na kopnem za 25 in v sladkih vodah za 29 odstotkov. Samo morskih ptic naj bi bilo za 30 odstotkov manj. Osupljiva dejstva govorijo sama zase. Po na-

vedbah ameriških strokovnjakov, se celo 1700 rastlinskih in živalskih vrst zaradi globalnega segrevanja seli proti zemeljskim tečajem, in to s hitrostjo 0,56 kilometra letno. Devet od štirinajstih vrst evropskih metuljev se je bojda zaradi otoplitve preselilo dvesto kilometrov severneje. Polarni medved je zaradi taljenja arktičnega ledu ena izmed najbolj ogroženih živalskih vrst. Njegova populacija je v zadnjih desetih letih upadla za 17 odstotkov in strokovnjaki se bojijo, da bo do srede stoletja izumrlo še nadaljnjih 30 odstotkov polarnih medvedov. Številne živalske vrste so se zaradi klimatskih sprememb, ki so posledica globalnega segrevanja, prisiljene seliti drugam oziroma v hladnejše kraje. Čeprav se nekaterim očitno uspe prilagoditi na drugačne razmere, drugim grozi izumrtje. Najbolj ogrožene so vrste, ki izgubijo voljo ali sposobnost za selitev. "V bistvu se pripravlja množično izumrtje," je neposreden ugledni ameriški ekolog J. Alan Pounds. Doslej smo izgubili že 20 odstotkov koralnih grebenov, izumrtje posameznih živalskih vrst lahko uniči celotne ekosisteme, upad populacij čebel po svetu in pri nas zaradi uporabe pesticidov ogroža tako rastline kot ljudi...

Jared Diamond, eden najsijajnejših učenjakov današnjega časa, v knjigi Propad civilizacij: kako družbe izberejo pot do uspeha ali propada, opisuje, kako je vrsta družb in kultur v preteklosti propadla, ker je spodkopala lastne ekološke korenine, in to zato, ker kljub že katastrofalnim spremembam v svojem okolju ni znala ali hotela spremeniti načina življenja. Sedaj to prvič velja za človeštvo v celoti, saj je prvič v zgodovini ogroženo ravnotežje globalnih ekosistemov. Ceno za to pa je pač treba plačati... ■

Bojan Šrot, prvi mož ljudske stranke

Predsednik vladne stranke, ki že vrsto let sodeluje v različnih koalicijah, in župan Mestne občine Celje. Bojan Šrot je znan kot drzen politik, ki je nekoč v državnem zboru poslancem predlagal, da se sedež parlamenta prestavi v Celje. Znan pa je tudi po raznih političnih in gospodarskih zgodbah ter špekulacijah, s katerimi ga povezujejo.

MATJAŽ GERM

Gospod Šrot, mogoče za začetek bolj sproščeno vprašanje. V preteklosti ste se zelo aktivno ukvarjali z alpinizmom. So vam vrline tega športa in njegova zahtevnost kasneje pomagale tudi pri kariernih vzponih v politiki?

Upam, da. Človek nikoli ne ve, kaj iz mladih let mu lahko pomaga tudi kasneje. Alpinizem in šport nasploh je nekaj, kar da mlademu človeku dobro popotnico za kasnejše življenje. Naučiš se, da je življenje sestavljeno iz zmag in porazov, da je treba za uspeh trdo garati. Sploh alpinizem, ki je precej povezan z določeno askezo, v tem športu se je treba, sploh na kakšni odpravi, marsičemu odpovedat. To so stvari, ki lahko koristijo v življenju.

Priimek Šrot je v Sloveniji danes, recimo temu, zelo popularen. Kako kot predsednik vladne stranke komentirate nedavna razkritja in špekulacije o domnevno nelegalni koncentraciji kapitala in prikrivanju lastništva gospoda Boška Šrota?

No, treba je vedeti, da je lastništvo Boško sam razkril in da je verjetno za to imel razloge in tega verjetno ne bi storil, če bi menil, da je karkoli nezakonitega ali drugače spornega. Sicer pa je dejstvo, da Slovenci že nekaj časa ne živimo v rodovnih skupnostih, mi smo sicer res bratje (opomba avtorja: Bojan Šrot, Boško Šrot in Srečko Šrot – direktor Novega tednika in Radia Celje) in se dobro razumemo, ampak imamo vsak svoje življenje in vsak svoje področje udejstvovanja. Jaz osebno sem bil v bistvu tako vedno malce »črna ovca« v družini, nenazadnje sem se v mladosti ukvarjal z alpinizmom, na stara leta pa se ukvarjam s politiko. To enačenje Boško Šrot je Bojan Šrot in obratno se mi zdi že malo smešno, da ne rečem prozorno. Ne glede na to, da je Boško moj brat, mislim, da če je nekdo uspešen, je prav, da se mu to tudi prizna. Sicer pa, kdor je mislil, da se to v Sloveniji ne bo dogajalo, je naiven, ker se je to zgodilo

v vseh demokratičnih državah s tržno ekonomijo. Nenazadnje so tudi tisti, ki so bili lastniki delnic v neki družbi, kot je Pivovarna Laško, imeli razloge, da so jih prodali. In seveda dobro zaslužili, za razliko od nas, ki smo vlagali v razne pide in certifikate, ki pa res niso skoraj nič ustvarili in so se ljudje »obrisali pod nosom«. Privatizacijski nateg te države so ravno te družbe za upravljanje, kjer so upravljavci postali bogati, tisti, ki so vložili certifikate, pa

so ostali brez sadov. Leta 1996 je bil na primer certifikat za vse enako vreden, no, seveda, glede na starost, koliko je pač kdo dobil. Tisti, ki je vložil v Pivovarno Laško, ima danes 22-krat večjo vrednost od tiste, ki jo je vložil. Tisti, ki je vložil v kak pid ali družbo za upravljanje, pa ima mogoče polovico vložene vrednosti ali celo manj. V tem je razlika.

Kako ocenjujete vlogo in način, kako

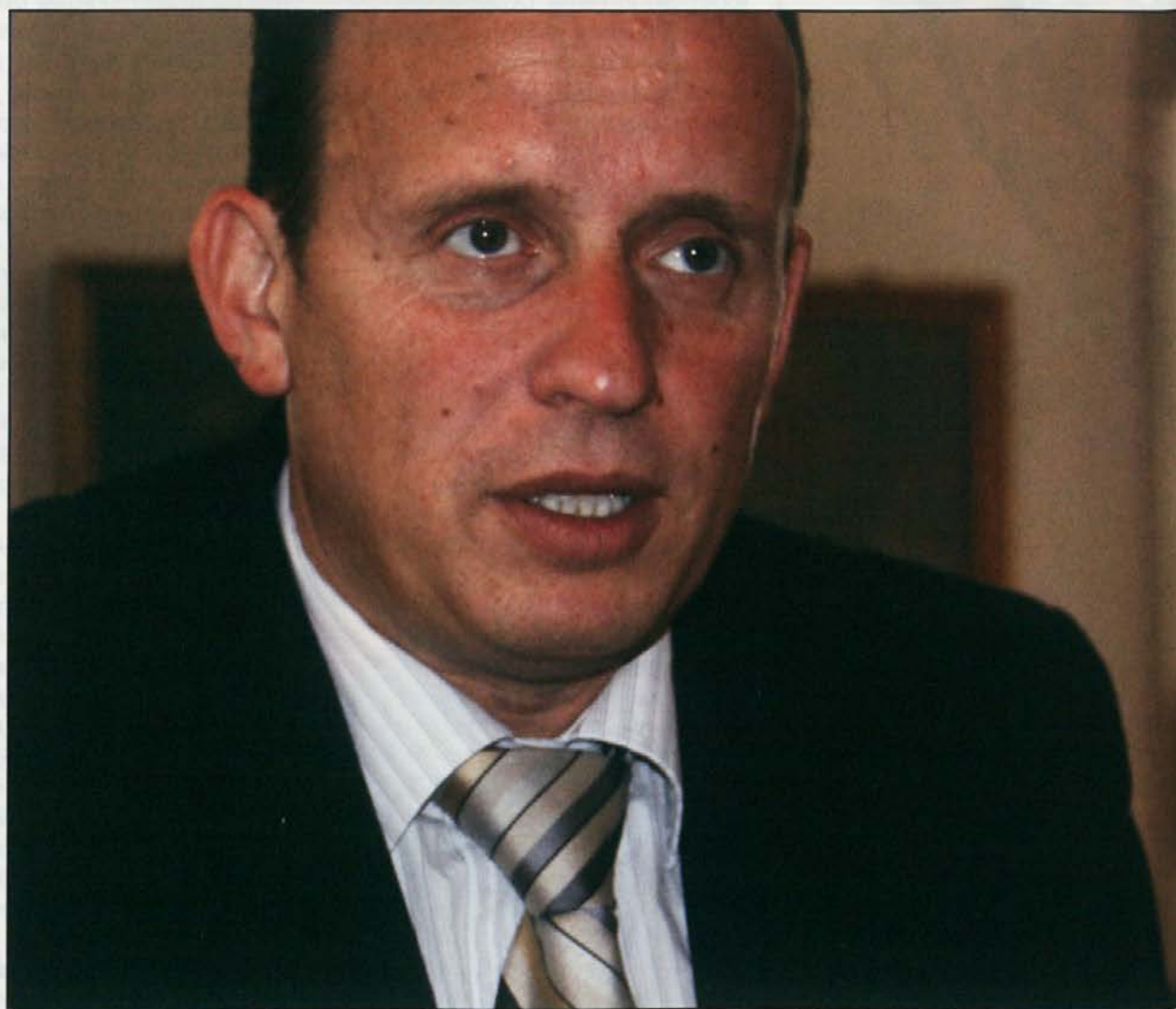
mediji obravnavajo to temo?

Resni mediji v glavnem korektno. Razen rumenega tiska ali pa skrito političnega tiska, torej medijev, ki so pod absolutno kontrolo kakšne politične stranke, so mediji v glavnem korektni. Je pa res, da smo dvomilijonska država, da imamo veliko medijev in relativno malo dogodkov, tako da imam večkrat občutek, da se prav stremi k senzacionalističnemu pisanju, k ustvarjanju nekih zgodb tam, kjer jih ni.

Sicer pa, kdor je misli, da se to [koncentracija kapitala] v Sloveniji ne bo dogajalo je naiven, ker se je to zgodilo v vseh demokratičnih državah s tržno ekonomijo.

Kakšno vlogo bi morala odigrati država v razvoju slovenskega gospodarstva v prihodnje? Je rešitev popoln umik iz lastništva?

Ne. Sem eden tistih, ki ne zagovarja popolnega umika države iz gospodarstva. Sem pa tudi eden ti-

stih, ki zagovarja konec političnega kadrovanja na funkcije v gospodarstvu. Ne mislim, da je a priori treba vse politike izločiti, ker je tudi med njimi nekaj ljudi, ki se na gospodarstvo spoznajo in bi lahko bili tudi uspešni menedžerji v kakšni firmi, čeprav jih je, žal, res malo, premalo. Ko pogledamo, kdo se danes ukvarja s politiko, ugotovimo, da gre v glavnem za neto dolžnike ali ljudi, ki praktično nimajo ure službe v neki realni ekonomiji. Sicer pa imajo tudi tiste države, ki so na nek način »iznašle« kapitalizem, v pomembnih gospodarskih družbah velik delež državnega lastništva. Tako je v Nemčiji, Franciji, Angliji in tudi v skandinavskih državah, ki bi si jih po moje morali vzeti za ideal ali končni cilj, glede na to, da resnično vedo, da ima kapital tudi svojo socialno funkcijo, in to zavedanje negujejo, poudarjajo in ga tudi v resnici izvajajo.

Slovenija je še nedolgo tega veljala za eno redkih držav, kjer majhen odstotek ljudi ni imel v rokah velike večine bogastva in moči, danes pa se zgodba očitno spreminja. Ideja bogatašev pa pri nas očitno ni tako simpatična,

kot je na primer v Rusiji. Da bomo to vzeli kot dejstvo, se morajo verjetno menjati generacije. V Sloveniji to vse primerjamo skozi prizmo zadnjih 20 let. Dva soseda, na primer, sta imela približno enak standard, potem pa se je nekdo začel ukvarjati z nekim poslom in uspel, medtem ko je drugi malce zaspal ali bolj ležerno živel in ustvarila se je razlika. Seveda pa se pri nas nihče ne vpraša, česa sam ni naredil, da bi bil uspešen, ampak kaj drugi dela, da je uspešen. In najbolj pogost odgovor je: »Sigurno krade.« Tu gre v veliki meri tudi za opravičevanje lastne nesposobnosti. Sicer pa mislim, da je prepričanje, da je sreča v življenju sopotnica bogastva, zmotno. Mislim, da kvaliteta življenja od tam, v prisposodbi rečeno, ko gre človek čez samopostrežno trgovino in spravi v voziček tisto, kar potrebuje, ni več bistvena. Če gledate nekatere slovenske bogataše, ugotovite, da se njihov stil življenja skoraj v ničemer ne razlikuje od stila srednjega razreda, tudi življenjski stil mojega brata in njegove družine je podoben življenjskemu stilu mene in moje družine. Verjetno je Boško eden redkih tajkunov ali oligarhov ali kakšne izraze vse že uporabljajo, ki nima vikenda, ki nima niti gumi-jastega čolna, na primer, in ki predvsem cele dneve dela.

No, nenazadnje je po nekaterih enačbah peti najbogatejši Zemljan. Ja, seveda. Da lahko to izjaviš, moraš biti malo nor.

No, morda se to navezuje na prej zastavljeno vprašanje o obravnavi medijev?

Škoda. Ker v večini resnih držav, in Slovenijo smatram za resno državo, so finančni časopisi resni in v Sloveniji prav pogrešam časopis ali medij, ki bi pokrival to področje. Saj ni potrebno, da je dnevnik, ker je verjetno težko zbrati vsak dan toliko informacij s tega področja. Pomembno je, da je strokoven in resen, takšnega pa v Sloveniji na žalost nimamo.

Če se malce pošalim, redko zastavljam vprašanje. Kakšen rezultat pričakujete na volitvah s svojo stranko?

Dober. Čim boljši. Zastavili smo si seveda neke cilje, za katere mislim, da so precej realni. Kot veste, smo se dogovorili tudi s stranko mladih (opomba avtorja: SMS) za skupen

nastop na volitvah. Osebnostno mislim, da je to slabo, ker so mladi preveč politično pasivni, ne samo da se s politiko ne ukvarjajo, ampak gredo na volitve, ko so polnoletni, pa potem morda še kdaj, potem pa kakšnih deset let ne. Zavedati se je potrebno, da nekdo politične odločitve sprejema, dobro za državo je, da jih sprejemajo pametni in razumni ljudje. Odločitve, ki se sprejemajo v Državnem zboru, vplivajo na vse segmente družbe, tudi na mlade, ki bi se tega morali zavedati, nenazadnje bodo imele odločitve, ki se sprejemajo danes, vpliv na njihovo prihodnost.

Z vašim prevzemom je v SLS zavel nov veter. Nekateri so pričakovali, da se bosta ugled in podpora stranki intenzivno dvignila, kar pa se ni zgodilo. Kaj je razlog, da je SLS izgubila zaganje določenih volivcev?

Dokler se še nekdo ukvarja z nami to pomeni, da še vedno predstavljamo nek politični faktor v tej državi, saj veste, mrliča ne brcaš več.

Na podlagi izkušenj sem trdno prepričan, da se v politiki nič ne zgodi čez noč, to je tek na dolge proge. Sicer pa je SLS edina stranka, ki je v zadnjem pol leta in še več praktično nenehno tarča napadov. Včasih tudi sam dobim občutek, da smo dežurni krivec za vse v tej državi. Res je, da smo praktično že dvanajst let vladna stranka in smo pomembno sokreirali slovensko sedanost, tudi zgodovinske projekte, kot je vstop v EU, čeprav je bil

Ko pogledamo kdo se danes ukvarja s politiko ugotovimo, da gre v glavnem za neto dolžnike ali ljudi, ki praktično nimajo ure službe v neki realni ekonomiji.

to nacionalni projekt. Res pa je, da nikoli nismo imeli glavne besede. V zgodovini stranke, član sem od leta 1996, ne pomnim, da bi bila stranka ali posamezni ljudje v stranki deležni toliko napadov kot trenutno. Včasih pa je potrebno pogledati tudi z druge perspektive, seveda. Dokler se še nekdo ukvarja z nami, to pomeni, da še vedno predstavljamo nek politični faktor v tej drža-

vi, saj veste, mrliča ne brcaš več. Nenazadnje ljudje vedo, da nobena stranka v Sloveniji ni tako dobro organizirana na področju celotne države kot naša. Vedo tudi, da SLS na volitvah vedno doseže drugačen rezultat od tistega, ki ga napovedujejo javnomnenjske raziskave, zaradi številnega članstva in ponavadi odličnih kandidatnih list. Poleg tega SLS nikoli ni bila stranka, ki bi gojila »liderstvo« v smislu, da stranko predstavlja en človek in mogoče še kdo, potem pa ni dolgo nikogar in zatem vsi ostali. Zaradi tega za SLS niti nikoli ni bilo tako odločilno, kdo jo vodi, kdo je njen predsednik.

V zadnjem času ste kot predsednik vladne stranke kar nekajkrat zapustili kolektivno koalicijsko mnenje. Kako na splošno ocenjujete tri in pol leta dela sedanje vlade?

Kot zadovoljivo. Čeprav moram reči, da je bilo v prvih dveh, treh letih mandata bistveno bolje. Zadnje leto so se na široko, pa ne samo v vladnih strankah, odprla vrata političnemu populizmu z razdeljevanjem takšnih in drugačnih bonitet in transferjev v obliki predvolilnih bonbonov, kar na koncu vedno stane. V svojem času v politiki sem se naučil, da ni nič zastoj, in verjamem, da državljanke in državljanji niso tako naivni, da se te-

Če pa katera druga stranka, da ne rečem kar največja vladna stranka, solira, pa ni nič narobe. Podpis pod koalicijsko pogodbo jemljemo kot zavezo in hkrati poudarjamo, da bomo ne glede na to, ali smo koalicija ali ne, pri sprejemanju političnih odločitev vedno razmišljali z lastno glavo.

V vaši stranki imate kar 49 županov, s čimer ste med vodilnimi strankami v lokalni politiki. Je mogoče prav takšna lokalno razpršena projekcija političnih moči razlog za nekoliko slabši vsedržavni nastop stranke kot celote?

Ne, ne, ravno nasprotno, ta moč na lokalnem nivoju je naš kapital, ki ga do zdaj še nismo znali izkoristiti. In to je ena od mojih nalog, zanesljivo, kot katerega koli predsednika. Župani so poleg predsednika edini politiki v tej državi, ki so izvoljeni na neposrednih večinskih volitvah. To so ljudje, ki imajo ugled v svojem okolju in se znajo soočiti s problemi in jih reševati, še posebno tisti, ki svojo funkcijo opravljajo že drugi ali tretji mandat. V klubu županov SLS deluje preko 80 županov in županov, če prištejem še podžupane, jih je skoraj 140. Stranka ima tudi nek županski »know how« glede vodenja občine, majhne ali velike. Dolgo časa so nam zlobni jeziki očitali, da smo stranka podeželja z župani v majhnih občinah. Danes pa se je situacija spremenila tako, da ima SLS največ županov tudi v mestnih občinah in verjamem, da jih bomo po naslednjih lokalnih volitvah imeli še več.

Pred nami so parlamentarne volitve. Menite, da vas bodo kot prvega moža SLS v volilni kampanji nasprotniki »lovili« predvsem na t. i. »tajkunizacijo«? V politični eliti ste pravzaprav edini, ki ste stopili v bran Bošku Šrotu, ki vedno bolj postaja njen simbol, ali vsaj niste vehemendo zavzeli odklonilnega stališča.

Sem diplomirani pravnik in že glede na izobrazbo, verjamem v pravno državo, zato smatram, da sodbe v tej državi sprejemajo samo sodišča. Pri nas se dogaja, da kakšno stvar obsodijo že mediji in politika pa še kdo. Narobe je, če se izvršilna veja oblasti ukvarja s stvarmi, ki se tičejo sodstva, kot bi bilo narobe tudi obratno. V demokratični državi so ta pravila in ločnice jasne. Glede napadov bi bil začuden, če do njih ne bi prihajalo. Že naslednji

dan po kongresu, na katerem sem bil izvoljen za predsednika stranke, so se začeli in tudi pred tem ni bilo veliko drugače. Tega se moras navaditi, če želiš delovati v politiki. Je pa veliko lažje, če si zgradiš neka etična načela in si jih privzgojiš ter se po njih ravnaš, tako nisi ni-

kom in še kom.

Se vam zdi, da lahko vaše mnenje o teh vsebinah škoduje volilnemu uspehu SLS?

Svoja mnenja vedno jasno in glasno povem, za njimi stojim in jih ne prilagam dnevno politični ra-

Čas je, da tudi tisti najbolj glasni povedo, da ni bil Bojan Šrot ali kdor koli iz SLS tisti, ki je Boška Šrota spoznal z Janezom Janšo, ministrom Vizjakom in še kom.

koli v dvomih, če si ravnal prav ali ne. Kar se tiče protitajkunske vojne, pa je vedno potrebno vsaj s kančkom sumljivosti gledati na tistega, ki se najbolj dere, primite tatu. Korektno do vseh bi bilo, če bi akterji različnih sestankov na vladi vendarle razkrili vsebino teh sestankov. Čas je, da tudi tisti najbolj glasni povedo, da ni bil Bojan Šrot ali kdor koli iz SLS tisti, ki je Boška Šrota spoznal z Janezom Janšo, ministrom Vizja-

bi, ker se ob teh hitro zgodi, da postaneš neke vrste politična prostitutka.

Kakšna je trenutno vloga Marjana Podobnika v SLS?

Formalno ne velika, je predsednik Narodne zveze, neformalno pa seveda ima velik vpliv v stranki.

Menite, da so bili zadnji dogodki na meji s Hrvaško v organizaciji Marja-

Osebnostno se ne strinjam z vsemi potezami Marjana ali koga drugega, ki se spomni, da se da v času volitev osvojiti kakšno točko z barvanjem kamnov.

na Podobnika pozitivni za ugled SLS ali morda celo nasprotno?

Mislím, da je zagotovo pozitivno, ne samo za SLS, ampak za Slovenijo, da ne pozabimo na odprto vprašanje o meji, ki ga imamo s Hrvaško. Vendarle bi že bil čas, da bi politiki z obeh strani to vprašanje poskusili rešiti. Po 17 letih še že pozablja, da je bilo stanje leta 1994 drugačno. Moti me predvsem to, da je pri nas izraz domoljubja deležen posmeha in grajanja. Osebnostno se ne strinjam z vsemi potezami Marjana ali koga drugega, ki se spomni, da se da v času volitev osvojiti kakšno točko z barvanjem kamnov. Se pa strinjam s tistimi, ki pravijo, da je treba urediti mejo po stanju z dne 25. junij 1991. To je stališče SLS, ki ga ves čas zagovarjamo. Danes, po 17 letih, vendarle ni tako težko, bo pa vsako leto težje ugotoviti, kakšno je bilo takrat stanje. Prav je, da se Slovenija zavzema za ohranitev celovitosti Piranskega zaliva in da Slovencem povemo, da ni nepomembno, tudi če gre včasih za metre na meji na Dragonji. Mi je pa osebno žal, da se politiki obeh strani ne znajo dogovoriti vsaj glede Joška Jorasa, ki ima cel kup težav in je naš državljan, plačuje davke itd. Res ne vem, zakaj bi bilo tako težko državam, pa predvsem Hrvaški, da dovoli Jorasu uporabljati to njegovo t. i. evropsko pešpot. Zlasti, ker so tam postavljena neka cvetlična korita, bolj zaradi ne ravnostva, to ni pravi izraz, ampak z namenom nagajanja in oteževanja življenja. V takih koritih resnično ne more zrasti kako cvetje, ampak zgolj trnje.

Narodna čustva Slovencev se ob zadnjih dogodkih na Dragonji kljub »ugodnemu stimulanšu« skoraj niso prebudila.

Tu bi si morali vzeti Hrvate za vzgled.

Nekateri ugotavljajo, da Slovenci enostavno nimamo močno izražene narodnega naboja, drugi, da nismo nagnjeni k skrajnim nacionalističnim pristopom. Kakšen je vaš pogled?

Mogoče, nas so vsaj učili, da je nacionalizem nekaj slabega. Ampak to, da imaš rad svojo domovino, kulturo, jezik, svoj narod, da si ponosen na svoje korenine, je zame v vsakem primeru zgolj pozitivno, ne glede na to, ali govorimo o Slovincih, Hrvatih ali kom drugem.

Tega pa imamo Slovenci mogoče res premalo.

SLJ se v zadnji predvolilni igri »zaigral« tudi na karto slovensko-hrvaških odnosov. Tudi letos se nakazuje nekaj podobnega. Boste karte vendarle obrnili kam drugam?

No, samo nekaj, da smo si na jasnem, dogodek ki se je zgodil lani, ni bil zaigran. Po moji oceni je bil popolnoma nepotreben in izzvan, predvsem z grobimi reakcijami hrvaških policistov, ki so iz tega res naredili politični dogodek popolnoma po nepotrebem. Takrat se je denimo tista evropska pešpot še uporabljala in ljudje iz stranke, mene takrat še ni bilo zraven, so imeli na Obali shod, zato so šli obiskat še Joška Jorasa. Mislim, da se precej in potencira pomen tega dogodka za same volitve in volilni izid. Je pa bil dogodek resnično nepotreben in reakcija hrvaških policistov zelo neprimerena. Sploh, če pogledamo, da je bil Janez Podobnik takrat predsednik parlamentarne stranke, predsednik parlamenta in še kaj. Stranka se zavzema, da bi v tem predvolilnem času – in kampanja se je definitivno že začela, najbolj intenzivno ravno pri tistih, ki pravijo, da bodo začeli šele avgusta – odpirali teme, ki so pomembne za prihodnost Slovencev. Čeprav se bomo seveda naposlušali političnega populizma, moram priznati, da se čudim ljudem, da še vedno kupujejo votle orehe. Če pogledamo zelo zbanalizirano, kaj je za človeka res pomembno, za mladega človeka, na primer. Pomembno je, kje bo imel službo, kakšno plačo bo imel, kako si bo uredil stanovanjski problem, če bo lahko šolal otroke, imel denar za dopust. Pri nas smo danes stvari obrnili na glavo, prepričani smo, da bodo ljudje zadovoljni, če bodo živeli od socialnih transferjev. Mislim, da je za samozavest vsakega človeka pomembno, da z lastnim delom in znanjem zasluži toliko, da lahko živi človeka dostojno življenje. In ne da bo stremel za ne vem koliko nekih navideznih socialnih transferjev, ki mu jih je dala država in bo potem kot izraz hvaležnosti volil neko politično opcijo.

Že tretji mandat ste župan Ce-

lja. Ob vaši prvi zmagi leta 1998 je bilo čutiti kar intenzivne emocije, usmerjene v pričakovanja sprememb, to so potrjevali tudi slogani kot tisti, ki se ga verjetno spomnite, ki je šaljivo pripovedoval, da se nekdanji župan, vaš protikandidat, ne počuti najbolje, ker se je najedel Šrota. Kakšna je refleksija vaših skoraj deset let županovanja?

O svojem delu je vedno težko dati ocene. Čar naših funkcij je, da naše delo vsake štiri leta ocenijo občanke in občani. Nekateri pravijo, da skromnost ni dobra čednost, ampak »mana« zato poskušal biti realen in ne lažno skromen. Mislim, da nam je v teh desetih letih, torej celi ekipi, ki je bolj kot ne vsa leta enaka, uspel velik premik. To nam priznavajo tudi tisti, ki gledajo od zunaj, izven Celje. Če se spomnite, čeprav to človek hitro pozabi, je bilo Celje še nekaj let nazaj dokaj onesnaženo in depresivno postindustrijsko mesto, s celo vrsto socialnih problemov, ki so bili posledica stečajev. Težko je bilo najti Celjana, ki je bil ponosen na Celje. Sprememba tega stanja je po mojem največji dosežek teh desetih let. Sicer pa, po treh mandatih počasi ugotavljam, da mi zmanjkuje motivacije in tudi kreativnosti, čeprav sem zelo ponosen na to funkcijo in jo nameravam tudi korektno opravljati do konca mandata. Je pa verjetno čas za kak nov obraz, mogoče celo žensko, že dolgo nismo imeli županje v Celju, morda bi bilo prav. Če že na primer v prestolnici županje verjetno kar en lep čas več ne bo.

Vaš županski »model« je zadnje čase na preizkušnji tudi v največjih mestnih občinah. Glede na vaše izkušnje, je mogoče, da sta Kangler in Janković svoje projekte zastavila preveč ambiciozno in se bosta morala kmalu ugrizniti v jezik?

Nič ni narobe, če je župan ambiciozen, tako ali tako mora za njim stati ekipa. Huje je, če je neambiciozen. Če se ne odločiš, da boš prišel na Triglav, tudi do Kredarice ne boš nikoli prispel, je pa seveda za marsikoga uspeh že, če pride do Kredarice. Seveda pa se zgodi, da včasih kakšnega projekta ni mogoče realizirati, kar je neodvisno od sposobnosti in znanja župana in zmožnosti mesta, včasih se zalomi že pri kakem zemljišču ali prostorskih aktih. Sicer pa

sem vesel uspehov mojih kolegov, vsaka čast recimo Borisu Popoviču za to, kako je uredil Koper. Maribor ima tudi fantastične razvojne možnosti, ne poznam mesta, ki bi imel praktično pred vrati Pohorje, reko Dravo, univerzo, bližino meje, vsi pogoji so tu. Univerza je, na primer, velik intelektualni potencial, Maribor bo tudi prestolnica kulture, kar bo zanesljivo dalo dodaten pospešek ne samo Mariboru, ampak tudi regiji.

Kakšna je trenutno vloga Celja v kandidaturi Maribora in partnerskih mest za EKP 2012?

Zaenkrat je ni, veselo bomo hodili na prireditve v Maribor in druga mesta. Kot veste, smo bili eno od štirih mest, ki so se prijavila, s

svojo kandidaturo nismo uspeli in zaenkrat nas k projektu nihče ni povabil, verjetno čakajo na potrditev v Bruslju. Zaenkrat torej nimamo nobene vloge.

Je pa kandidatura Maribora in partnerskih mest v osnovi zajemala tudi Celje in še vedno temelji na regionalni komponenti, katere del je tudi Celje.

Ja, tu so dileme, veste. Ideja kulturne prestolnice je mesto, slovenski projekt pa v bistvu vključuje regijo. Ne vem, kakšno v bistvu, eni temu pravijo vzhodna kohezijska regija, moram priznati, da tega pojma ne poznam. Mi smo sicer presodili, da bo za kulturo v Celju stimulaturna že sama kandidatura. ■

Čeprav se bomo seveda naposlušali političnega populizma, priznati moram, da se čudim ljudem, da še vedno kupujejo votle orehe.

Zločin bogatih, stradanje revnih

Število ljudi v svetu, ki trpijo zaradi pomanjkanja hrane, se že več desetletij giblje nad 800 milijonov. Redko kateri medij jih je opazil, saj so v tišini stradali in umirali. Zaradi drastičnega dviga cen hrane v zadnjem letu, dodatnim stotim milijonom ljudi grozi stradanje. Njih smo opazili, ker so še imeli moč za protestiranje, sicer bi najverjetneje spregledali tudi njih.

ALEŠ KUSTEC

Višje cene hrane

Obdobje poceni hrane se je končalo, kar dokazujejo tudi dejavniki, ki vplivajo na povišanje cen hrane: naraščanje svetovnega prebivalstva; povečana poraba mesa in mlečnih izdelkov v državah v razvoju; dražja nafta; povečana proizvodnja biogoriv; večletne sušne razmere v nekaterih državah, npr. v Avstraliji; nizke svetovne zaloge žit ter nenazadnje tudi špekulacije raznih investicijskih skladov. Po podatkih Združenih narodov so se cene hrane v letu 2007 povišale za 35 odstotkov, od tega so se cene mlečni izdelki povišale za 80, cene žit pa za 42 odstotkov. V letu dni je cena pšenice poskočila za 120 odstotkov, zaradi česar so se cene kruha v mnogih državah podvojile. Prav tako se je cena riža, ki velja za osnovno prehrano v revnih državah, podvojila. Z dvakratnim povečanjem cen hrane se je življenjski standard za najrevnejše razpolovil. Ljudje so se odzvali v skladu z razlago direktorja organizacije ZN za prehrano in kmetijstvo (FAO), Jacquesa Dioufa: »Povsem normalno je, da ljudje ne bodo čakali, da umrejo od lakote, pač pa bodo reagirali.« Tako so od Haitija, Mehike, afriških držav do Indije, praktično po celem tretjem svetu, ljudje prišli na ulice in protestirali proti višjim cenam hrane. Zaradi slednjih je padla tudi že prva vlada, haitijska. Le še vprašanje časa je, katera bo naslednja, saj Svetovna banka ocenjuje, da je zaradi istega razloga vsaj še 33 držav na udaru socialnih nemirov.

Dejavniki, ki poganjajo cene hrane v nebo, so razen špekulacij večinoma dolgotrajne narave. Razni investicijski skladi so s svojimi špekulacijami odigrali pomembno vlogo pri naraščanju cen hrane v začetku tega leta. Da bi se izognili padanju vrednosti dolarja, so začeli navidezno kupovati tudi riž in pšenico. Preobilje denarja, okoli 215 milijard dolarjev, ki se je steklo v

blagovne indeksne sklade, je umetno dvignilo cene hrane. Ker nekateri ljudje v svetu zaradi tega tudi stradajo in umirajo, bi lahko bili ti skladi (v pravičnem svetu) tudi kazensko odgovorni. V nasprotju s špekulacijami, ki so lahko le začasen pojav, pa bo cena nafte zagotovo še naprej naraščala. Industrijsko kmetijstvo v razvitem svetu ni ustvarjeno za visoke cene nafte, saj se le-ta ne potrebuje zgolj za transport hrane po celotnem svetu, temveč je vgrajena v samo strukturo kmetijstva; v pogon traktorjev in strojev ter v proizvodnjo umetnih gnojil in pesticidov. Tako so se tudi cene umetnih gnojil, ki v industrijskem kmetijstvu lahko odražajo tudi do četrtno vseh stroškov, v zadnjih petih letih več kot podvojile. Tudi globalno segrevanje bo kot dolgotrajni pojav še vnaprej v obliki nestanovitnega vremena in višjih temperatur vplivalo na kmetijske donose. Ameriška nacionalna akademija za znanost je namreč v letu 2004 izdala raziskovalno poročilo skupine devetih znanstvenikov iz različnih držav, ki so proučevali učinek globalnega segrevanja na donose riža. Njihov zaključek je bil, da donosi za vsako povišano stopinjo v času vegetacijske dobe praviloma padejo za 10 odstotkov. Prav zaradi dolgotrajne narave teh dejavnikov strokovnjaki kljub napovedi FAO, da se bo žetev v tem letu glede na prejšnje povečala za 2,6 odstotka, kar je seveda še vedno odvisno od vremenskih razmer, ocenjujejo, da bodo cene hrane ostale visoke vsaj še do leta 2015.

Naraščanje prebivalstva in njegovih zahtev

Dolgo časa je veljalo, da je britanski ekonomist Thomas Malthus s konca 18. stoletja bil v zmoti, ko je trdil, da prebivalstvo narašča hitreje kot pridelava hrane ter da je zato njegovo število omejeno oziroma se znižuje z voj-

nami, lakoto in epidemijami. Od konca 18. stoletja pa do danes se je namreč svetovno prebivalstvo povečalo za 5,5 milijarde ljudi. Pridelava hrane pa je zaradi izboljšane tehnologije,

Revni kmetje so nemočni proti kmetijski politiki zahodnih držav.

česar Malthus ni upošteval, naraščala vzporedno s prebivalstvom. Vendar pa od začetka tega stoletja pridelava hrane komaj še drži korak s povečanim številom ljudi in njihovimi zahtevami po hrani. Tako je kljub rekordnim žetvam v tem stoletju svetovna pridelava žit zaostajala za porabo, zaradi česar so se začele prazniti svetovne zaloge žit. Ker so slednje na rekordno nizki ravni v zadnjih 25 letih, so cene hrane v naslednjem letu zelo odvisne od letošnje žetve, ki pa je sama odvisna od vremenskih razmer. Če bo zaradi suše ali tropskih nalivov določen del svetovnega pridelka žit uničen, bodo cene hrane še bolj pordivjale, saj so svetovne zaloge žit trenutno premajhne, da bi lahko umirile cene.

Svetovno prebivalstvo prav tako še naprej narašča, saj se vsako leto poveča za dobrih 70 milijonov ljudi. Po najbolj verjetni projekciji prebivalstva ZN ocenjujejo, da se bo svetovno prebivalstvo do leta 2050 povečalo na 9,2 milijarde ljudi. Torej 2,5 milijarde več kot danes, kar je enako kot znaša današnje prebivalstvo Kitajske in Indije skupaj. Prebivalstvo se ne povečuje v razvitem svetu, kjer stagnira ali se celo zmanjšuje, temveč v manj razvitem svetu. Ljudje namreč nimajo večjega števila otrok zaradi boljšega, temveč zaradi slabšega standarda. Starši si zaradi strahu, da njihovi otroci zaradi bolezni ali lakote morda ne bodo preživeli ter nekega dne bili sposobni skrbeti za njih same, skušajo to zagotoviti prav z večjim številom otrok. V revnih državah, kjer še ni vzpostavljena socialna varnost, so najboljši garant za varno starost prav otroci, ki skrbijo za svoje starše. Zato je skrb, da se bo z razvojem teh držav povečalo tudi njihovo prebivalstvo, kot to poudarjajo nekateri, povsem odveč. Njihovo prebivalstvo se bo še naprej povečevalo zaradi njihove »nerazvitosti«.

Poleg tega, da bo svetovno prebivalstvo še naprej naraščalo, se povečujejo tudi njegove zahteve po hrani. S povečanjem osebnih dohodkov ljudje obogatijo tudi svojo prehrano, kar pomeni, da pojedjo več živalskih proteinov v obliki mesa, jajc in rib. Predvsem na Kitajskem, kjer se standard ljudi dokaj hitro izboljšuje, ljudje uživajo vedno več mesa. Po nekaterih ocenah naj bi države v razvoju čez osem let zaužile 25 odstotkov več perutnine in 50 odstotkov več svinjine kot danes. Problem povečane porabe mesa je v tem, da slednje ni mogoče več povečati drugače kot s pita-

njem živine z žitom. Svetovni pašniki in oceani so namreč že na robu svojih zmoglosti. Tako se žito, s katerim bi se lahko prehranjevali ljudje, uporablja za prehrano živine. Pri tem pa je za en kilogram mesa v povprečju potrebno od 3 do 4 kilograme žita, pri čemer je najbolj potratna govedina s 7 kilogrami, najmanj pa perutnina z 2 kilogramoma. Zato trditev, da bi z vegetarijanstvom lahko preživelo več ljudi, sploh ni smešna, temveč je povsem na mestu. Tako bi ob današnji pridelavi hrane, če bi se vsi ljudje posluževali prekomerne ameriške diete, lahko prehranili 2,5, z italijansko oziroma mediteransko dieto 5 ter z indijsko oziroma vegetarijansko 10 milijard ljudi.

Biogoriva

V boju proti podnebnim spremembam so politiki s pomočjo kapitala prišli na prvovrstno idejo pridelave biogoriv. Emisije v prometu naj bi namreč h globalnemu segrevanju

čuje. Proizvodnja etanola (vsaj po tej raziskavi) torej še dodatno prispeva h globalnemu segrevanju. Zaradi večanja obdelovalnih površin, tudi zaradi pridelave biogoriv, se na račun gozda prav tako povečujejo emisije CO₂, saj gozd skladišči velike količine tega plina. Z njegovim krčenjem in požiganjem, še posebej to velja za tropski deževni gozd, pa se te emisije sproščajo v zrak in prispevajo h globalnemu segrevanju ozračja.

Glede na razvojno poročilo Svetovne banke za leto 2008, je za 100 litrov etanola potrebno okoli 250 kilogramov koroze, s čimer pa je možno nahraniti eno osebo za eno leto. Od leta 2000 se je količina koroze, namenjena za proizvodnjo etanola, povečala za skoraj šestkrat. Tako so ZDA lansko leto porabile četrtno svojega oziroma 11 odstotkov svetovnega pridelka koroze za proizvodnjo etanola. Naslednje leto bo po oceni ameriškega Združenja pridelovalcev koroze za etanol porabljena že tretji-

Tako po raziskavi univerz Cornell in Berkeley proizvodnja etanola iz koroze potrebuje 29 odstotkov več fosilnih goriv, kot jih etanol privarčuje. Proizvodnja etanola (vsaj po tej raziskavi) torej še dodatno prispeva h globalnemu segrevanju.

prispevale 14 odstotkov. Eno izmed biogoriv je tudi etanol, ki se večinoma proizvaja iz koroze in soje. A veliko znanstvenikov oporeka tej »plemeniti« ideji, saj je po njihovem mnenju za proizvodnjo etanola iz koroze potrebno skoraj toliko energije, kot jo

na vse ameriške koroze. Ker ZDA na svetovni trg dobavijo 60 odstotkov vse koroze, njihova proizvodnja etanola pomembno prispeva k zviševanju cen hrane. Tudi Jean Ziegler, poročevalec Združenih narodov za pravico do hrane, je dejal: »Biogoriva so

Tako bi ob današnji pridelavi hrane, če bi se vsi ljudje posluževali prekomerne ameriške diete, lahko prehranili 2,5, z italijansko oziroma mediteransko dieto 5 ter z indijsko oziroma vegetarijansko 10 milijard ljudi.

slednji sam ustvari. Glede na raziskavo univerz Cornell in Berkeley, pa pridelava kulturnih rastlin v goriva zahteva več energije, kot jo takšno gorivo kasneje vsebuje. Glede na raziskavo, poraba energije pri proizvodnji etanola sestoji iz proizvodnje pesticidov in umetnih gnojil, pogona kmetijskih strojev, namakanja, transporta in fermentiranja etanola. Tako po njihovi raziskavi proizvodnja etanola iz koroze potrebuje 29 odstotkov več fosilnih goriv, kot jih etanol privar-

pri današnjih metodah proizvodnje zločin proti velikemu delu človeštva.« A to ameriškega predsednika Busha preveč ne moti, tako kot da ga dolgo niso motile podnebne spremembe, saj je že odobril energijsko strategijo, po kateri se bo ameriška proizvodnja etanola do leta 2022 podvojila. Proizvodnja etanola pa ne more biti rešitev globalnega segrevanja, kakor tudi ne naše odvisnosti od nafte. Če bi pretvorili celotno svetovno pridelavo žit (2,1 milijarde tone), bi dobili oko-

li 1000 milijard litrov etanola, kar je energetska ekvivalentno 659 milijardam litrov bencina oziroma 9,5 milijona sodčkov na dan, kar pa bi zadoščalo zgolj za 11 odstotkov vseh svetovnih potreb po nafti (86 milijonov sodčkov na dan). Tako četudi bi pretvorili vsa žita na svetu v bencin, bi še vedno morali uporabljati velike količine nafte in hkrati ne bi imeli ničesar za jesti.

Proizvodnja biogoriv se razen predelave iz sladkornega trsa zaenkrat tudi finančno ne splača. Zato po pisarnju Financial Timesa države OECD (Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj), ki prispevajo polovico svetovnega BDP, namenijo za biogoriva subvencije v višini 15 milijard ameriških dolarjev na leto. Če se torej proizvodnja biogoriv, predvsem etanola, ne splača ne energetska in ne finančno, zakaj se potem izvaja? Politiki in kapital. Politiki so bolj naklonjeni zmanjšanju odvisnosti od nafte iz problematičnih držav kot iskrenemu boju proti podnebnim spremembam. Kapital pa v proizvodnji biogoriv vidi svoje možnosti. Tako so se zaradi vedno večjega nasprotovanja javnosti gensko spremenjeni hrani biotehnična podjetja ogrela za idejo gojenja gensko spremenjenih rastlin za proizvodnjo biogoriv. Veliko lahko

izgubijo, saj npr. Monsanto s prodajo gensko spremenjenih semen zasluži 60 odstotkov svojih dohodkov. S pridelavo za biogoriva pa se Monsanto in ostale družbe želijo izogniti zaskrbljenosti za človeško zdravje ter si prilastiti nove dobičke iz krize globalnega segrevanja.

Hipokrizija zahodnega sveta

EU za subvencije kmetijstvu namenijo okoli 50 milijard dolarjev na leto, kar predstavlja 45 odstotkov skupne

Revne države so pod pritiski Svetovne banke morale ukiniti podporo svojim kmetom ter zmanjšati lastno zalogo žit, medtem ko zahodne države česa podobnega seveda niso nikoli storile.

ga evropskega proračuna. Evropska kmetijska politika s pomočjo subvencij zagotavlja nižjo ceno kmetijskim pridelkom. Hkrati pa še dodatno vsiljuje uvozne tarife in kvote za določeno vrsto pridelkov. Glede na dogovor EU iz leta 2005 bo takšna kmetijska politika obveljala vsaj še do leta 2013, in to ne glede na nepravilnost do kmetov iz manj razvitih predelov sveta, ki svojih pridelkov ne morejo iz

važati v Evropo, saj če se že prebijejo mimo uvoznih tarif, ne dosežejo tako nizkih cen, da bi bili konkurenčni. In to še ni vse. Evropske države izvažajo te s subvencijami umetno pocenjene kmetijske pridelke v Afriko in drugod ter s tem uničujejo tamkajšnje kmete. Tudi pri razdeljevanju pomoči prizadetim območjem je potrebno biti skrajno previden, saj dandanes v svetu kljub vsemu praviloma ne primanjkuje hrane, temveč denarja za hrano. Humanitarne organizacije lah-

ko z razdeljevanjem brezplačne hrane med lačno prebivalstvo dosežejo, da se lokalne cene hrane preveč znižajo in s tem uničijo tamkajšnje kmetijstvo ter pahnejo nov krog ljudi v revščino in bedo. Zato so najboljši programi pomoči tisti, ki pomagajo z denarjem oziroma odkupujejo hrano, v kolikor je seveda ne primanjkuje, v sami državi in je ne uvažajo. Na ta način lokalno kmetijstvo ni ogroženo. Velikokrat pa se pri pomoči razvitih držav zgodi, da raje, kot da namenijo finančna sredstva, posredujejo lastne kmetijske pridelke in s tem prinašajo korist predvsem svojim kmetom.

Po mnenju Raj Patela, pisatelja, aktivista ter člana inštituta za hrano in razvojno politiko (Food First), je razlog za višje cene hrane v nekaterih državah to, da so slednje zelo povezane s prostim trgom ter so zato prisiljene uvažati žito. Tako sta po njegovem prepričanju Svetovna banka, kjer je tudi sam bil nekoč zaposlen, in Svetovna trgovinska organizacija pod pritiski zahodnih držav propagirale prosti trg in od omenjenih držav zahtevale, da so zmanjšale svoje carinske tarife in s tem zaščitno za svoje kmete. Te države so prav tako morale ukiniti podporo svojim kmetom ter zmanjšati lastno zalogo žit, medtem ko zahodne države česa podobnega seveda nikoli niso storile. Zato so zaradi višjih cen hrane bile najbolj na udaru prav države, ki so se podredile takšnim zahtevam, saj z dvigom globalnih cen hrane slednje nimajo nobene rezerve ali vzvoda, kot da še naprej uvažajo žito, ki pa se je na svetovnih trgih podražilo. Nasprotno pa so v nekaterih afriških državah, kjer se

milijoni preživljajo s samooskrbnim kmetijstvom, imele višje cene hrane le majhen vpliv, saj večina ljudi ne kupuje svoje hrane, temveč si jo sama pridelava.

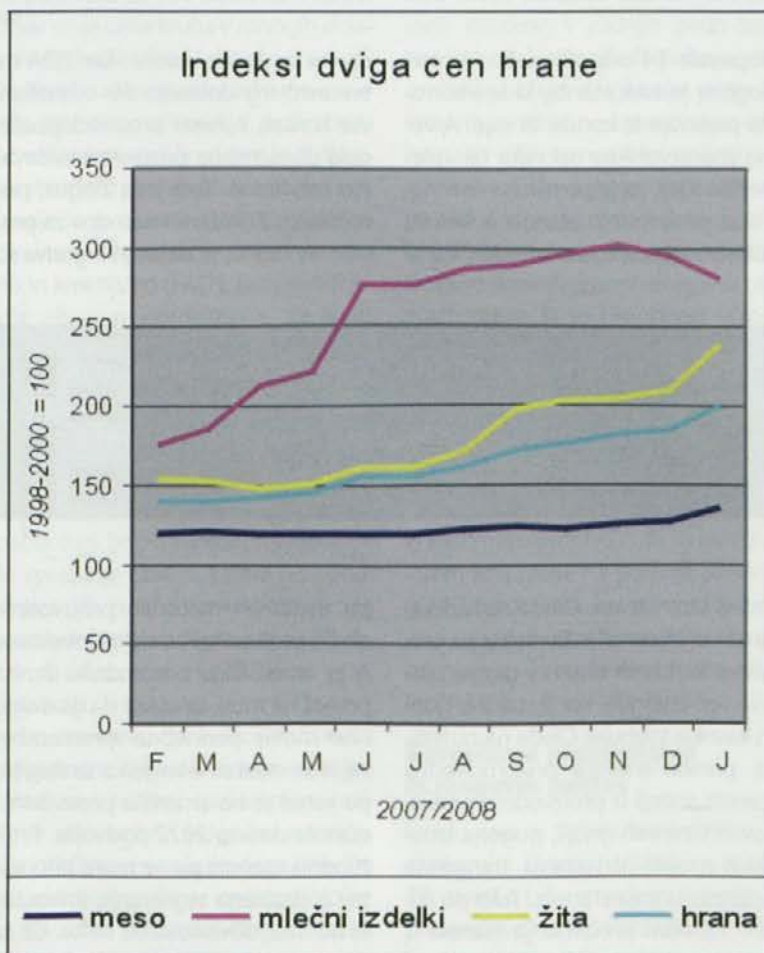
Kmetijski biznis

Kmetijstvo se je, vsaj v razvitih državah, kapitaliziralo ne samo v tehnologiji, temveč tudi v cilju. Ustvariti želijo čim večji dobiček. Kmetijsko prehrambena panoga je tako druga najbolj profitna industrija na svetu in zaostaja zgolj za farmacijo. Če se pridelava kulturne rastline za proizvodnjo etanola izplača, potem je ne glede na krčenje gozda, erozijo prsti, izčrpanja podtalnice in nenazadnje uničenje lokalnega kmetijstva, ki prideluje hrano za tamkajšnje prebivalstvo, njena izvedba upravičena. Tako preprosto. Namen kapitalističnega kmetijstva ni pridelovanje hrane, temveč ustvarjanje denarja. To potrjuje tudi izjava Brucea Babcocka, direktorja Centra za kmetijstvo in razvoj podeželja v ameriški zvezni državi Iowa, ki je dejal: »Zagotavljam, da vsak, ki sedaj kmetuje, zasluži bistveno več denarja, kot je pred štirimi leti.« Ni važno, da ljudje stradajo in umirajo, važno je, da bo sedaj večji dobiček. Kapitalistični malik, imenovan Dobiček, očitno ne pozna usmiljenja. Dokler ga bomo še naprej častili in se mu podrejali tako v kmetijstvu kot drugod, bomo še naprej uničevali okolje in povzročali, da bodo ljudje po svetu stradali.

Finančni krizi, ki je zajela predvsem bogati svet, je sledila kriza visokih cen hrane, ki je najbolj prizadela revni svet. Če so se pri finančni krizi ljudje bali za svoje premoženje, se pri krizi višjih cen hrane revni ljudje bojijo (borijo) za svoje življenje. In če so centralne banke pri finančni krizi pomagale v milijardah, bogate države sedaj pomagajo zgolj v milijonih. Logika je preprosta. Udobje bogatega sveta je pač bolj pomembno od preživetja revnega sveta. ■

Energetska neučinkovita proizvodnja etanola.

Naraščanje cen hrane.

VSI DRUGAČNI VSI ENAKOPRAVNI

Klic Evrope

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT
URAD RS ZA MLADINO

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Directorate of Youth and Sport
Direction de la jeunesse et du sport

VSI DRUGAČNI VSI ENAKOPRAVNI

Klic Evrope

Sporočilo kampanje

Raznolikost je pogoj kulturnega in družbenega razvoja. Spoštovanje raznolikosti je naš prispevek k Evropi brez diskriminacije. Kampanja svoje sporočilo osredotoča predvsem na pomembnost medkulturnega in medverskega dialoga. Evropska konvencija za človekove pravice je skupna vsem v Evropi. Kampanja bo še utrdila pomen razumevanja in spoštovanja človekovih pravic in vzpodbudila sodelovanje vseh pomembnejših dejavnikov s področja človekovih pravic.

Participacija je ključnega pomena, če hočemo zgraditi bolj demokratično, vključujočo in uspešno družbo. Kampanja bo vzpodbujala participacijo in s tem prispevala k boju proti vsem oblikam diskriminacije in spoštovanju raznolikosti. Spoštovanje človekovih pravic je v prvi vrsti odgovornost politike in politikov, ki morajo ta načela spoštovati pri pisanju zakonov ter skrbi za njihovo dosledno izvajanje, predvsem pa z lastnim zgledom vzpodbujati spoštovanje človekovih pravic, ne glede na to ali kot govorci v Državnem zboru ali kot gostje v večernih razvedrilnih oddajah.

Predsodki da ali ne?

Zelo lahko je reči »Nimam predsodkov« ali »Nisem rasist, to me ne briga« ali »Sem mar jaz povabil te begunce?«, precej težje pa »Morda res nisem kriv za to, kar se je zgodilo, bom pa naredil vse, da se ne bo nadaljevalo.«

Evropske družbe še vedno trpijo zaradi vse večje rasistične sovražnosti in nestrpnosti do manjšin. Številni se poskušajo spoprijeti s temi problemi v okviru javnih teles, nevladnih organizacij in lokalnih pobud. Evropska mladinska kampanja »Vsi drugačni-vsi enakopravni« proti rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu in nestrpnosti naj bi vse te ljudi združila in dala boju proti vsem oblikam nestrpnosti nov zagon.

Klic Sveta Evrope k spoštovanju

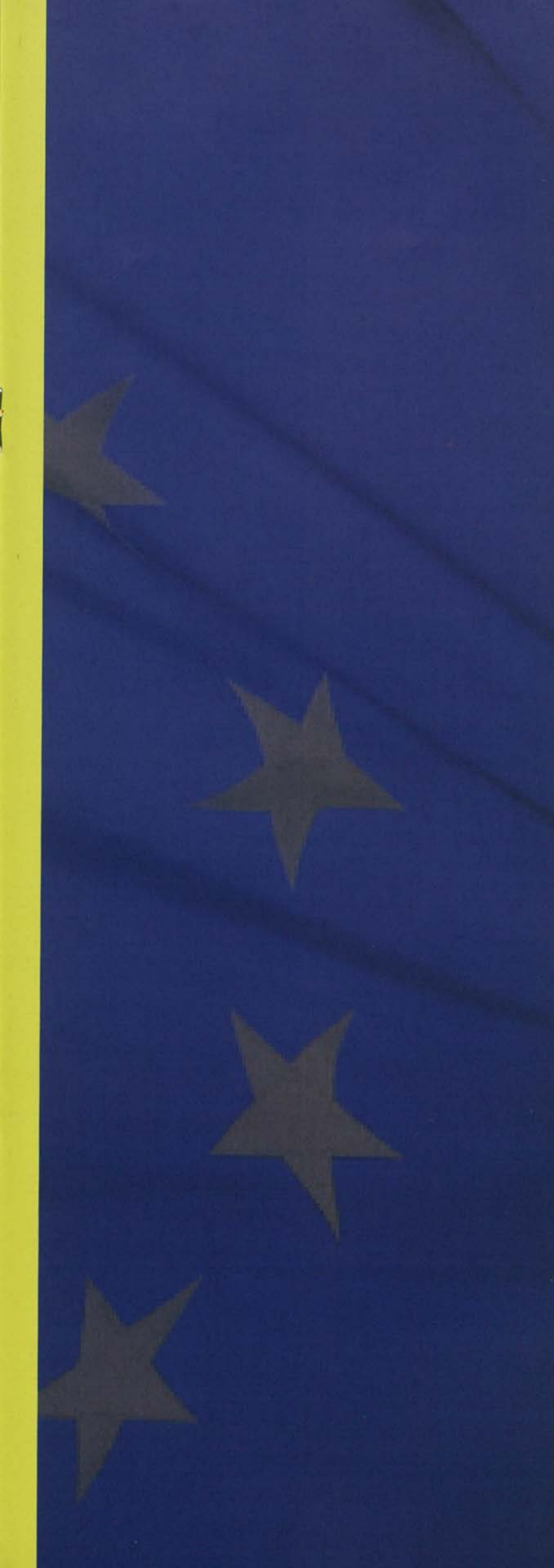
človekovih pravic ter vzpodbujanju participacije

Leta 1995, petdeset let po drugi svetovni vojni, je Svet Evrope pripravil evropsko mladinsko kampanjo "Vsi drugačni-vsi enakopravni" in z njo opozorili na pomembnost boja proti rasizmu, antisemitizmu, ksenofobiji in nestrpnosti. Danes, 13 let kasneje Svet Evrope nadaljuje s svojimi prizadevanji. Evropska mladinska kampanja, ki kliče po spoštovanju raznolikosti in človekovih pravic, ter vzpodbuja participacijo.

Živeti ustvarjalno in bivati z razlikami

Človeška bitja smo si med seboj zelo različna, hkrati pa se tudi prepoznavamo z različnimi merili, kot je npr. spol, starost, telesne značilnosti, spolna usmerjenost, osebnost, konjički, življenjski standard, prepričanja, ... S soočanjem razlik lahko najdemo nove rešitve in nove poti za ukrepanje, ki pa seveda temeljijo na spoštovanju dostojanstva in pravic vseh članic in članov

družbe. Tudi v naši državi so rojeni in tu živijo ljudje, katerih kultura in način življenja se močno razlikujeta od naše. To težko prezremo, saj čutimo, da so drugačni od nas.

Živimo v zmedenem svetu. Po eni strani se zdi, da se zблиžujemo: peščica tistih, ki imajo dostop do informacij ali satelitske televizije, lahko v nekaj sekundah vzpostavi stik z drugo stranjo planeta. Bliže naših domov pa se razdalje povečujejo. V večkulturnih družbah ne uživamo, tako kot bi lahko: raznolikost bi nas morala bogatiti in nikakor ne bi smeli dovoliti, da izgine. Žal prisotnost »drugačnih« v državi sproža nezanimanje in ravnodušnost, celo diskriminacijo in nestrpnost. Diskriminacija manjšin se kaže na vseh ravneh življenja: v dostopu do javnih storitev, v zaposlitvenih možnostih, stopnji policijskega varstva, stanovanjski politiki, političnem organiziranju in zastopanju, dostopu do izobraževanja. Iz naraščajoče nestrpnosti se rodi nasilje in v skrajnih primerih pride tudi do oboroženega spopada. Leta 2002 so našeli 29 aktivnih oboroženih spopadov in tudi v tem letu so bili skorajda vsi znotraj ozemlja posameznih držav. Skoraj vsaka država je nastala z združevanjem različnih kultur. V Evropi le Islandija velja za pretežno eno-kulturno družbo. Pa še tam se stvari spreminjajo! Če je raznolikost bistvo naših družb, zakaj potem toliko nestrpnosti do ljudi, ki se nam zdijo drugačni? Odgovorov na to vprašanje je več in ta priročnik ni dovolj obsežen, da bi lahko upoštevali vse vidike. Morda pa nam bodo stvari kljub temu postale jasnejše, če poskušamo raziskati izvor teh »novih« večkulturnih družb - čeprav se niso pojavile tako nenadoma, kot se zdi.

Žrtve diskriminacije in socialnega izključevanja so tudi mladi

Zaradi tega s kampanjo želimo opozoriti na mlade kot žrtve diskriminacije na eni strani, na drugi strani pa mladim dati možnosti, da aktivno sodelujejo. Če hočemo zgraditi družbo, ki bo demokratična, vključujoča in uspešna potem moramo zagotoviti in spodbujati aktivno sodelovanja mladih pri odločitvah in dejavnostih, še posebej na lokalni ravni. Bistvo te participacije je, da imajo mladi možnost, prostor in podporo, da lahko sodelujejo in vplivajo na zadeve, ki so pomembne za njihova življenja.

Kaj počnemo v Sloveniji?

V Sloveniji je pestro družbeno življenje, imamo številne nevladne organizacije, mladinske organizacije in veliko mladinskih pobud, s katerimi mladi razvijajo načela solidarnosti, strpnosti, sodelovanja in medgeneracijskega povezovanja. S kritično mislijo, ustvarjalnostjo in refleksijo do aktualnih družbenih dejstev ustvarjajo pomemben prispevek k razvoju naše družbe, na žalost je ta velikokrat preslišan.

V Sloveniji smernice za kampanjo oblikuje Nacionalni odbor pri Uradu RS za mladino, ki ga sestavljajo predstavniki vladnega in nevladnega sektorja. S kampanjo želimo pokazati, da je raznolikost ključnega pomena pri izgrajevanju naših skupnih vrednot, zagotavlja gospodarsko rast in bogati kulturno sfero. Mogoče sebično, vendar ne verjamemo, da v Evropi lahko zanikamo raznolikost in gradimo sistem, ki temelji le na odnosih med posameznimi narodi. Občutek imamo, da je naša varnost in varnost naših otrok in mladih odvisna od uspeha projekta, ki se imenuje Evropa raznolikosti.

Kdo sodeluje v kampanji

Ciljna populacija

Civilna družba na evropski ravni in nacionalnih ravneh, še posebej nevladne mladinske organizacije in mladinske pobude;

Državne in lokalne oblasti.

Nacionalni odbori kampanje (v Sloveniji v okviru Urada RS za mladino)

Evropski upravni odbor

Najpomembnejše odločitve in usmeritve kampanje na evropski ravni sprejema osem članski Evropski upravni odbor. Člani odbora prihajajo iz nevladnih in vladnih struktur ki delujejo tudi v okviru Upravnega odbora za medvladno sodelovanje pri Direktoratu za mladino in šport Sveta Evrope. Pri delu odbora sodelujejo tudi predstavniki Evropskega mladinskega foruma, Parlamentarne skupščine, Kongresa lokalnih in regionalnih oblasti v Evropi, predstavniki Evropske komisije, UNESCO, Visokega komisariata Združenih Narodov za človekove pravice in predstavniki Evropske komisije za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI).

Sekretariat

Sekretariat v skladu z odločitvami Evropskega upravnega odbora skrbi za kampanjo, izvaja evropske dogodke in nudi podporo nacionalnim odborom kampanje.

Raznolikost aktivnosti na Evropski ravni

- Otvoritveni dogodki v sodelovanju z nacionalnimi odbori kampanje;
- Mednarodne konference;
- Večja tematska srečanja in simpoziji;
- Izobraževanja in tečaji usposabljanja z vsebinami o verski in kulturni raznolikosti, nevarnosti rasizma, človekovih pravicah, reševanju konfliktov ipd.;
- Seminarji z raziskovalci s področja človekovih pravic in participacije;
- Mladinski in kulturni festivali;
- Športni dogodki.

“Vsi drugačni – vsi enakopravni” zadeva VSE in prav vsakega izmed nas.

K uspehu kampanje lahko v veliki meri prispeva aktivno sodelovanje vladnega in nevladnega sektorja pa tudi VI kot posameznik ali posameznica, ne glede na to, ali prihajate iz vladne ali nevladne organizacije, gospodarskega sektorja, sindikata, šole, ... Podprite kampanjo z vašimi idejami, aktivnostmi, vašim delom ali časom. Vzpodbujamo vas k pisanju, ki prispeva širiti glavno sporočilo kampanje. Če bi radi o tem karkoli napisali, se oglasite na elektronski naslov info@katedra-on.net. Veseli bomo vašega odziva. Besede imajo moč. Besede predstavljajo vrednote. Ubesebite misli in dejanja!

**Kampanja je partnerski projekt Sveta
Evrope, Evropske komisije in Evropskega
mladinskega foruma.**

Misterij Patria

Za orožje očitno velja sprevržena logika, ki narekuje, da več kot ga imamo, tem bolj varni smo. Orožarski posli pa se povsod po svetu izkazujejo kot priložnost posameznikov pri kritu, da pristavijo še svoj lonček, v katerega zlivajo mastne davkoplačevalske denarce. Zakaj bi bilo v Sloveniji drugače?

MAJA KAUCIČ

Somnimo se lanskega decembra, ko je v Slovenijo prispelo testno vozilo Patrie 8X8 in zarisalo prve kroge v slovensko grudo. Dobro razpoložen minister Erjavec, je na novinarski konferenci ponosno predstavil najnovejšo pridobitev slovenskih obrambnih sil in še enkrat podčrtal smiselnost in nujnost naložbe z besedami: "Ne glede na to, kdo bi sedel na ministrskem stolčku, bi opravil isti nakup." S tem se verjetno strinjamo, glede na dejstvo, da se je nakup vsekakor izplačal. Vsaj za nekatere. Od vsega začetka dvomljiv posel pa je orožarsko pravljico sprevergel v detektivko.

Začne se v Egiptu, ki ga je Patria zalozila s havbicami z napako. Naročnika so obvestili o napaki, ker pa ta ni reagiral, se je sum o nepravilnostih pri prodaji okrepil. Kasneje je bilo v primeru Egipta dokazano, da je imel pri poslu s Patrio posrednika, ki je pobral 10 odstotkov provizije od celotnega posla. Zgodba se očitno ponavlja na slovenskih tleh.

Zdaj je Patria osumljena, da je do največjega orožarskega nakupa v samostojni Sloveniji prišla s podkupovanjem. Preko finskih preiskovalnih organov je v javnosti zadonel podatek, da naj bi slovenski »nekdo«, ki je »pomagal« pri nakupu, za to prejel tri milijone evrov podkupnine. Na to naj bi nakazovalo dvojje: da je kupec zadovoljen z dražjo pošiljko, kot je bilo načrtovano (tako je bilo tudi v primeru Egipta), ter da so se slovenski pogajalci spretno ogibali ponudbi Sistemске tehnike. Ta naj bi za več denarja ponujala manj. Pa je res? Glede na zahteve Nata? Čudno je tudi, da naj bi Slovenija v poslu s Patrio zahtevala posrednika, medtem ko sta Hrvaška in Poljska posel opravili neposredno. Slovenija je potrebovala (neustrezen) Rotis in še Gorenje.

Cviklova komisija zato nadaljuje svoj križarski pohod. Ponavlja, da je bil nakup politično dogovorjen, negospo-

dovalen in netransparenten. Za ugotovitev suma o neposredni in posredni vpletenosti sedanjih in nekdanjih akterjev ter nosilcev javnih funkcij z orožjem med letoma 1991 do 1993 je zaslišala več prič. Eden izmed vabljenih je bil tudi predsednik vlade, Janez Janša, ki se je s potovanjem v

Naključij je preveč, da bi bilo zdravo. Ker Finci svoje delo opravljajo temeljito, lahko preiskava teče tudi do osem mesecev. V volilnem letu je to več kot dobrodošlo. In preklic pogodbe bi pomenil avtomatsko priznanje krivde, ki bi v najvišjih vladnih krogih pometel z Janezi.

Južno Ameriko spretno ognil zaslišanju (kljub temu da je prejel vabilo 30 dni pred zaslišanjem, do termina svojega izostanka ni uspel opravičiti). Tudi drugače je ljubljani vodja v zadevi Patria redkobeseden. Verjetno ne brez razloga. Zato pa je nekaj pikantnosti izdal Zdenko Pavček, ki je pred preiskovalno komisijo povedal, da sta ga

pred izbiro najboljšega ponudnika na razpisu obiskala znanca iz neke druge, a podobne zgodbe, ki do danes nima epiloga – Tone Krkovič in Darko Njavro, ki sta prišla z vizitkami, kamor naj bi poklical, če želi dobiti posel. Pavček zanika, da naj bi kontakt uporabil.

Ker je podkupovanje kaznivo dejanje, so preiskavo na Finskem prevzeli za to pristojni organi, ki stvar jemljejo zelo resno. Takšna je rutina. In podobno bi moralo biti tudi v Sloveniji. Medtem ko sta slovenska policija in tožilstvo v primeru Patria v umetni komi, je finska policija do sedaj zaslišala šest oseb, eni od teh pa podaljšala pripor. In ker lahko po finski zakonodaji policija osebo zadrži največ tri dni (do takrat pa mora predložiti dovolj dokazov, ki utemeljujejo nadaljnji pripor), je indic, da je prišlo do podaljšanja

aresta, zgovoren. Pri tem gre za prodajnega direktorja Patrie, odgovornega za slovenski in hrvaški trg. Oseba, katere ime se je znašlo na vizitki v rokah Zdenka Pavčka. Zaradi zaupnosti postopka podrobnosti ni moč ujeti, je pa znano, da kjer je dim, je tudi ogenj. Pavčkova zgodba pa se po zaslugi finskih preiskovalnih organov

seseda sama vase. Na severu direktor Patrie, Jorma Wittakorpi, ne dvomi v poštenost svojih sodelavcev, ga pa toliko bolj skrbi dejstvo, da v okviru nadobudne Cviklove parlamentarne komisije kot neodvisni izvedenec deluje tudi dr. Ivan Prebil, član upravnega odbora Viator & Vektor, podjetja, ki je večinski lastnik (zavrnjenega konkurenta) Sistemске tehnike. Prebilova dvojna vloga v konfliktu interesov je zato sporna. Patria pričakuje, da bodo pristojna telesa preiskala, če so bile pri imenovanju Prebila na ta položaj spoštovane zakonske določbe. Upajmo, da res.

Medtem ko življenje na Finskem po aferi Patria poteka v utečenih tirih, je zgodba v Sloveniji povsem drugačna. Sporni orožarski posel dobiva enormne notranjepolitične razsežnosti in predvolilno blatenje je dobilo nova izhodišča. Zdaj ko smo znova na lovu za grešnim kozlom in je orožarski cirkus na višku, se zdi Erjavec ravno pravi. Obrambni minister glede na položaj, ki ga zaseda, deluje bolj pacifičen od pacifista, se na vse pretege trudi pregnati zlobne jezike artilerije, ki ga obtožuje nečednosti. LDS in Lipa glasno pozivata k njegovi odstrelitvi zaradi netransparentnosti sklenjenega posla, pa čeprav so poslanci v postopku izbire ponudnika imeli vpogled v vso dokumentacijo. Vsaj tako trdi minister, ki ob tem pozablja, da je bila ponudba precej drugačna kot tisto, kar smo podpisali v pogodbi.

In če na koncu zanemarimo vprašanje, čemu sploh investicija 278 milijonov evrov, glede na to, da bi Slovenci paktu Nato (ki ni in ne more biti dejavnik svetovnega miru!!!) ugodili že s cenejšimi oklepniki, se že poraja drugo. Zakaj se kljub utemeljenemu sumu in utrujajočemu obstreljevanju pogodba ne preklicuje? Saj vendar v pogodbi obstaja protikorupcijska klavzula, ki daje prekinitvi prosto pot. Kdor trdi, da je za to potrebno počakati rezultate preiskave, ki se brez iniciative finskih organov niti ne bi pričela (!!!), nam maže oči. Naključij je preveč, da bi bilo zdravo. Ker Finci svoje delo opravljajo temeljito, lahko preiskava teče tudi do osem mesecev. V volilnem letu je to več kot dobrodošlo. In preklic pogodbe bi pomenil avtomatsko priznanje krivde, ki bi v najvišjih vladnih krogih pometel z Janezi. Ampak hvala bogu je v Sloveniji možno vse, tudi to, da je s politično nastavljeno državno tožilko mogoče pometi stvari pod preprogo in osvoboditi osumljence. Dovolj je teorija zarote. Pa čeprav škrbasta. ■

Ali smo konservativni?

Konservativno ni pridevnik, ki bi zbujal simpatije pri večini, predvsem levo oz. libertarno usmerjenih mladih, in vendar, četudi svet presojava z domnevno »levo« perspektive, se poraja vprašanje, ali nismo v svojih pogledih dostikrat konservativni oz. zaidemo na polje, v katerem naj bi se v prihodnosti »levo« in »desna« stališča redefinirala.

TIMOTEJ MILANOV

Zmeraj aktualen pogled na svet

Angleški ekonomist in filozof John Stuart Mill, ki velja za začetnika liberalizma, je nekoč dejal: »Konservativci niso nujno neumni, toda večina neumnih ljudi je konservativcev.« Vsekakor gre za duhovito pripombo, ki jo je danes vredno znova pretehtati. Konservativizem je kot ena izmed treh velikih političnih ideologij, s svojim miselnim okvirom, ki se mu s starostjo in življenjskimi izkušnjami vsi približujemo, zmeraj aktualen. Na tem mestu lahko pustimo ob strani problematiko, da je konservativizem v svoji »neo« varianti skupaj z (neo)liberalizmom, od osemdesetih let naprej, močno prisoten na praktično vseh področjih družbenega delovanja, od ekonomije in filozofije naprej; ampak si pogledjmo samo nekaj (v tem obsegu nujno površno opredeljenih) klasičnih izhodišč te politične ideologije in razmislimo v naših stališčih v primerjavi z njimi in o njihovi aktualnosti v današnjem času. Konservativizem ima podlago tudi v nekaterih filozofsko-antropoloških predpostavkah. Taka je tudi predpostavka Arnolda Gehlena, ki trdi, da si je človek ustvaril kulturo kot svoj manevrski prostor zaradi lastne biološke neprilagojenosti naravi, v primerjavi z drugimi živalmi. Glede tega se je slikovito izrazil prekmurski filozof dr. Borut Ošljaj v nedavnem intervjuju za Vestnik: »Če gledamo z vidika biologije, je čudež, da je človek preživel. Nima niti izostrenega sluha, niti hitrih nog ali hitrih refleksov, kreppljev, ničesar, narava bi ga požrla. Rešuje ga njegova kultura, ta pa je projekt in je vezana na zamisli in pričakovanja – kaj narediti s človekom in s kulturo.« To stališče seveda še ni konservativno samo po sebi, vendar nudi poligon tistim, ki tukaj vidi-

jo pomen institucij kot varovalnega mehanizma pred, kot pravi Gehlen, »pokvarljivostjo množice odvečnih možnosti prilagoditve«. Različne bolezni in opojna sredstva so po Gehlenu že prve nevarnosti za človeka, ki je nagnjen k »degeneraciji svojih nagonov« na svoji poti prilagajanja. Gehlen meni, da je torej narava tista, ki lahko človeka pokva-

ri, obrambo pa mu lahko nudi samo civilizacija, ki je sestavljena iz institucij s tradicionalnim in avtoritarnim karakterjem. Med take pa bi lahko prišteli religijo, državno oz. zakonsko ureditev, običaje in ustaljene načine obnašanja itd. Tudi irski politik Edmund Burke, ki so ga ustoličili kot začetnika konservativne misli, je v svojem pogledu na francosko revolucijo »objokaval« zlasti tovrstne institucije, ki so bile poosebljene v močni francoski monarhiji.

Kje se nahajamo?

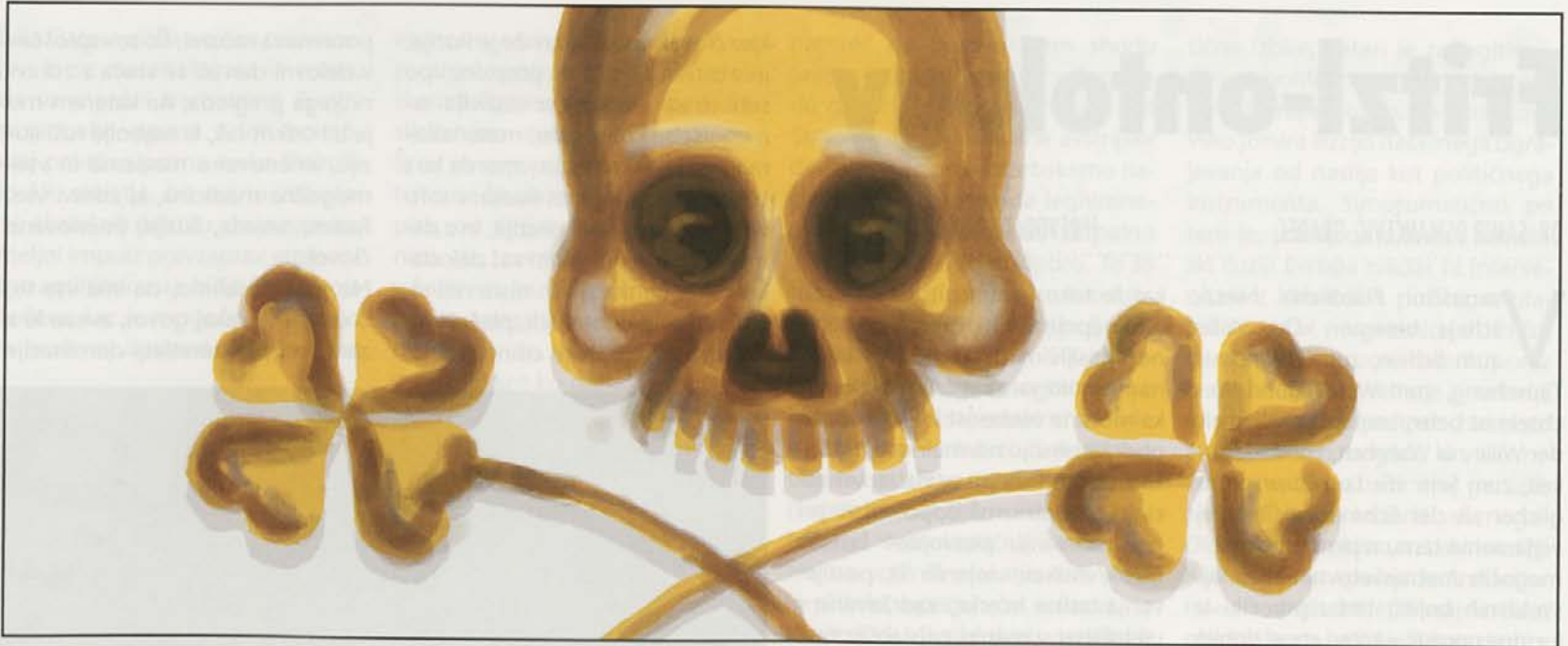
Na ravni identifikacije s političnimi strankami je zadeva dokaj enostavna, saj s konservativizmom povezujejo stranke, ki se kot konservativne promovirajo ter v svojih programih tudi poudarjajo pomen »institu-

cij«, kot so običaji, vera, patriotizem itd., hkrati pa zagovarjajo svobodno gospodarsko pobudo. Na primeru naših parlamentarnih strank gre za stranke, ki so članice evropske družine konservativnih strank (EPP), torej SDS, NSi in SLS. Kompas politične orientacije pa hitro izgubimo, če še enkrat pogledamo nekatere stvari, ki jih zagovarjamo. Recimo, v zelo aktualni »levo-desni« delitvi glede biološke (beri genetske) predispozicije človeka, ki jo leva pozicija vehementno odklanja in daje večji pomen pri izoblikovanju človeka procesom, kot sta socializacija in inkulturacija. V tem pogledu je torej levica na istem bregu kot zagovorniki krščanske doktrine, ki nikakor ne pristajajo na zahteve po odpravi klasičnega dualizma med dušo in telesom. Vendar pa, kot izpostavlja Francis Fukuyama, se npr. glede vprašanja homoseksualnosti vloge obrnejo, tukaj levica zavzema stališče, da je to človeku prirojeno in da ni posledica vpliva okolja. Stališče levice je tukaj med drugim pogojeno tudi s težnjo po zaščiti manjšine, katere odgovornost se z zagovarjanjem genetske teorije tako prenese drugam. Težnja po zaščiti manjšine oz. šibkejšega pa opozarja tudi na problem splava, na katerega napotuje tudi italijanski filozof Norberto Bobbio in pri katerem se levica v odnosu mati-plod postavi na stran močnejšega, če upoštevamo trenutno sovpadanje konceptov desnice in konservativizma, saj po Bobbiu levica in desnica nista absolutno določeni, temveč se skozi čas spreminjata. Na katerem bregu smo torej ob takih nekonsistentnostih? Tudi programska »ponudba« sodobnih socialdemokratskih strank, ki v skladu s tretjo potjo zagovarjajo liberalizacijo gospodarstva, »socialdemokratski individualizem« (kot da res obstaja več vrst individualizmov) in patriotizem kot zdrav temelj za delovanje v mednarodni skupnosti, nas vodi k razmisleku, ali gre v tem primeru res za ustvarjanje novega, »kompromisnega« prostora med levico in desnico oz. tretjo možnost, ki, kot pravi Bobbio, presega levo-desno delitev, ali pa gre le za semantične prevare, v katerih se skriva dejstvo, da postajamo zmeraj bolj konservativni. ■

S starostjo večina ljudi izgubi uporniški naboj. Toda, kaj to pomeni za starajočo se družbo?

Uspeti ali ne uspeli – to je vprašanje

Sodobnega človeka že od mladih nog razjeda eno samo, zanj najpomembnejše vprašanje. Če si je starodobni tragični junak nekdanj razbijal glavo ob vprašaju: Biti ali ne biti?, si današnji, novodobni junak krati miren spanec z istim bivanjskim problemom v nekoliko predrugačeni, modernizirani, posodobljeni obliki. Ljudi še vedno tarejo iste eksistencialne skrbi in tegobe.

ROK PLAVČAK

Bedni ljudje

Dandanes je zgolj in samo uspeli identično nekdanjemu biti – ne uspeli pa popolnoma isto kot ne biti, klavrno propasti in umreti. Sugestiven družbeni imperativ se glasi: »Le uspešno življenje je življenje, ki ga je vredno živeti!« Pripoved tistih, ki jim uspeli ne uspeva, je zgodba o bednih ljudeh. Njihov vsakdanjik je »tesnoba in dolgčas in žalost« (Dostojevski). Ta, zakrinkana in pretanjena zapoved, ki je hkrati eno izmed gonil sodobne družbe, od nas zahteva uspešnost na finančnem, družbenem, intimnem, moralnem in duhovnem področju človeškega življenja. Naše bivanje mora premočrtno težiti samo v eno smer – proti paradizu, ki mu pravimo uspešnost.

Radikalen, domala utopičen ukaz silovito zareže v sam način bivanja, ko postavi alternativo, dvojno povsem izključujočih se možnosti: zmago ali poraz. Veličasten uspeh na eni strani brezna ali dekadenca, grozovit konec in pozaba na drugi. Le en smisel je in ta smisel je uspeh. Ker mnogim ne uspe živeti, kot so si zamislili, in še zdaleč ne dosega visokoletečih imperativnih ciljev, ki so si jih polzavedno zadali, postane borba na življenje in smrt sila frustrirajoče početje. Boj, iz katerega bomo najverjetneje izšli kot poraženci, sklonjenih glav in osramočenih pogledov. V primeru, da so uspešno življenje »sanje mladostnika, ki so se v zrelih letih uresničile« (Vigny), moramo nejevoljno priznati, da nas večina živi zavoženo življenje.

Vsi ti zavoženci in poraženci tvorimo odpadniško eksklavo, številčnejšo in prostranejšo kakor matica maloštevilnih triumfatorjev življenja, ki nas je ekskomunicirala in katere del se na vse pretege trudimo postaviti ter ostati, pa čeprav samo na videz uspešni. Vsled dejstva, da »življenja ne moreš postaviti nazaj kakor figuro pri šahu« (sofist Antifon), so mnogi naši neuspehi dokončni, nepreklicni. Zato je največ povratnikov v osredje stanovitnega ugleda, časti in dostojanstva (v družbo uspešnežev) pravzaprav zgub, zakrinkanih v oprave odličnikov.

Pronicljivejši vedo, da lahko za človeka rečemo, da je srečen šele na njegovi smrtni postelji (Solon). Šele z gledišča vrh gore, ko sedimo na bregu življenja in se oziramo na prehojeno preteklost, moremo presoditi, kako smo prebili naš čas, na kakšen način smo se spopadli z življenjem. Smo ga z vsem životom zgrabili za vrat in iz njega iztisnili največ ali smo dovolili, da nas nosi piš in premetava kakor hrsteče listje? Ali

smo eksistirali srčno, bogato, je bilo naše življenje večrazsežno, ker smo ga napolnili s pomenom in z vsebinami, ali pa smo zgolj bogu kradi čas ter čakali na počasno smrt? Smo ustvarjali sami sebe in svoje življenje ter bili v neravnodušnem odnosu do sveta in do nas samih ali smo se predajali malodušju in brezbržno opazovali krvavenje dnevov? Naj vprašanje poenostavim: Smo osmislili naše bivanje? Kajpak obstajajo pomembnejše stvari kakor uspeh; svoboda, globoka prijateljstva, ljubezen, hipci sreče, vrlosti, zavedanje polnosti življenja ...

Nebuloznost ukaza

Vsebina ukaza »Bodite uspešni!« je nedoločena, brez predmeta. Obstajajo enoznačni kriteriji za ugotavljanje uspešnosti pri reševanju šolskih nalog, pri opravljanju voznškega izpita ali izpolnjevanju delovnih obveznosti. Ne more pa obstajati univerzalno in za vse obvezujoče merilo, ki bi služilo kot temelj presojanja in vrednotenja (uspešnosti) človekovega življenja. Splošen, taksativen kriterij, ki bi objektivno določal stopnjo uspešnosti ali neuspešnosti nekega življenja, je nemogoč preprosto zato, ker ljudje različno vrednotimo različne aspekte življenja. Za prvega biti uspešen pomeni stati visoko na družbeni lestvici in uživa-

ti statusne sadove, za drugega poročiti se z razumevajočim in zvestim partnerjem in imeti kopico otrok, za tretjega živeti brezstresno, skromno življenje v stanju globokega notranjega miru. Pojmovan je približno toliko, kolikor je ljudi, saj ima vsak svojo vizijo lastnega življenja. Kdo se torej sme ogrniti v razsodniški plašč? – Edino posameznik sam lahko razsoja o lastni uspešnosti ali neuspešnosti. Zaradi kopičenja in stapljanja milijard različnih konkretnih predstav o uspehu v eno samo, nedoločeno razširja vsezavezujoča in pretanjena zapoved pojmovanje uspešnosti v pojem, ki zajema vse in hkrati ne zajema ničesar. Tendenca kulta uspeha je poenotiti vse edinstvene, posamezne smisle v en sam Smisel. In ta Smisel je uspeh. Paradoksalnost zapovedi je torej v tem, da bolj ko težimo k uspešnosti, hitreje nam življenje uhaja iz rok, bolj pozabljamo na pomembnejše razsežnosti življenja. Če že ne moremo izživeti svojega življenja, ga moramo vsaj živeti; bistveno je ravno to: da živimo in ne životarimo (pa čeprav morda visoko na družbeni lestvici). Zato se pravi sočasni protagonist namesto uspešnega življenja, ki mu zaradi kontradiktorne vsebine zapovedi grozita plehkost in izpraznjenost, trudi živeti polno življenje. ■

Fritzl-ontology

DR. SAMIR OSMANČEVIĆ, GRADEC

(PREVOD: DARINKO KORES JACKS)

Vzapuščini Friedricha Nietzscheja beremo: »Der Wille zum Schein, zur Illusion, zur Täuschung, zum Werden und Wechseln ist tiefer, 'metaphysischer' als der Wille zur Wahrheit, zur Wirklichkeit, zum Sein: die Lust ist ursprünglicher als der Schmerz.« Če torej verjamemo temu repertoarju z vseh mogočih znotrajsvetovnih in zunajsvetovnih bojišč, temu poročilu iz lucidne norosti, v kateri stvari dobijo obrise šele takrat, ko se odtrgajo od pojmov, je užitek prvobitnejši od bolečine, volja do iluzije pa starejša od volje do resnice. Volja do iluzije kot taka je mogoča zgolj kot produkt fenomena, ki ga ne more (ali ga vsaj doslej ni mogla) ujeti nobena ontologija ter se tako vztrajno giblje na

kar že tako vemo, niti lamentirati nad nepojmljivim, monstroznim, nezamisljivim (!?!)... Ker ni fascinantna niti sama možnost, da neka motena osebnost 24 let uspeva obdržati iluzijo normalnosti, ne šokira celo niti dejstvo, da so vsi socialni mehanizmi odpovedali pri preprečevanju posvojitve lastnih otrok/vnučkov, rojenih iz posiljevanja lastne hčerke, zadrževane v ujetništvu v maniri najslabših hollywoodskih produkcij. Kar resnično fascinira, je faktum, da je moderna družba shizofrenijo očitno sprejela kot legitimen style of life, ter da je tisto, kar je človeška osebnost po sebi in za sebe, definitivno odtrgano od onega, kar je za druge. V tem prostoru »za druge« je

kjer človek pravzaprav že je iluzija, in v tistem prvotnem prostoru »po sebi in za sebe«, kjer doživlja sama mega sebe kot utvaro, materializira pa se le na trenutke - morda ko s telebankingom (spet iluzija: s softwareom, ki je »0-1« iluzija, in z denarjem, ki ga niti vi niti vaš delodajalec niti banka sploh niste niti videli niti se ga dotaknili, plačate lastno potrošnjo, ki je edina realna)

poravnava račune, ko se »sprošča« v delovni dan ali se vrača z zdravniškega pregleda, na katerem mu je bil odkrit rak, ki najbolje ruši iluzijo, imenovano moderna in vse-mogoča medicina, ki zdravi vse. Razen, seveda, iluzije, imenovane človek.

No, če pomislimo, da ima vse to, o čemer je tukaj govor, zvezo le z zadnjimi par desetletji dominacije

Balkan je politični in-vivo laboratorij in lakmusov papir, ki jasno kaže stopnjo antiifašistične odpornosti evropskem kulturo - globoko zaslužen za reetabliranje fašizma kot bojda legitimne demokratične izbire.

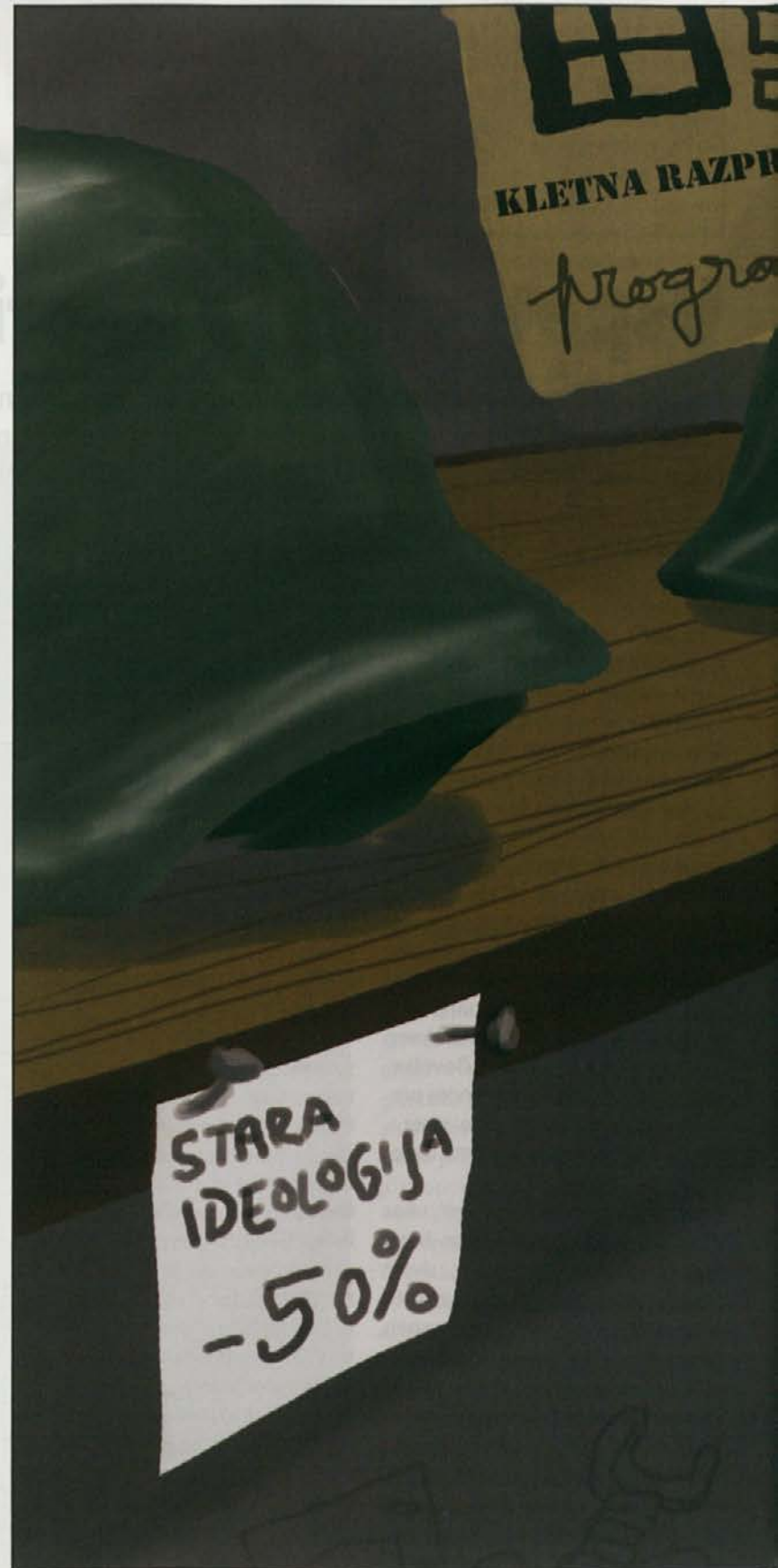
ostrih robovih etičnega in estetičnega: gre za fenomen domišljije, imaginacije. Kot sposobnost, da se svet zamisli drugačen kot je, imaginacija prevzema odgovornost za najvišje vrhunce in najgloblja brezna človeškega obstajanja. Je no man's land, kjer se enakopravno dotikata božansko in satansko, ideja in resničnost, Boticelli in Auschwitz. Zgodovina vrhunskega zla poteka vzporedno z zgodovino vrhunske umetnosti.

Iluzija

Pridržujem si copyright za tenzijo, ki jo je moč zaznati v doslej povedanem, ter ob tem zapuščam nadaljnje elaboriranje pojma imaginacije - ker kar je bilo rečeno, je dovolj za najnovejše mrtvodomsko pričevanje: pred nekaj tedni je bil v avstrijskem mestecu (pred tem bi moral preveriti, ali se njegovo ime piše z enim ali dvema t-jema) odkrit doslej verjetno najpopolnejši primer popolne shizofrenije, ki je popolnoma izbrisala meje med realnim in le mišljenim zlom. Ne želim sicer trošiti besed o tistem,

to mogoče - kar nam kaže ne le zadnji, ampak tudi cel niz drugih primerov, začeni z »nevpadljivim« ugrabiteljem Natasche Kampusch pa nadalje - torej prebiva dolga desetletja in se pri tem zanaša na zanemarljivo verjetnost, da bi goli slučaj ta prostor razkril.

Človeška bitja so od vekomaj imela svoje skrivnosti, bolj ali manj mračne, a obstoj skrivnosti še ne pomeni razcepa osebnosti, posebno pa ne potrebe po reagiranju v sociopatološkem kontekstu. Toda bodimo iskreni: vpadljivi, »mračni« in okolišu sumljivi smo šele, če smo slabi potrošniki, slabi davkoplačevalci in slabi delavci; ves preostali prostor človeškega socialnega in mentalnega bivanja nam je prepuščen prav do tako skrb vzbujajoče mere. Dovoljeno nam je, da neskončno produciramo iluzije, da po lastni volji in v mejah, ki jih poznamo le mi osebno, potrjujemo Nietzschejevo »voljo do privida«, da brez omejitev forsiramo užitek zatajene resnice. No, ta produkcija iluzij za druge je mogoča le tam,

Billa Gatesa ali flatscreen televizorjev, ki se materializirajo le toliko, da so uspešni transiterji iluzij - se globoko varamo. Kdor, recimo, vsaj površno pozna rusko filozofijo 19. stoletja, bo nujno začudeno obstal ob dejstvu, da je njen temeljni impulz pravzaprav eminentno antifritzlovski: bil je ohranjanje nečesa, kar je mogoče le nejasno in le skoraj iluzorno definirati kot

enotnost osebnosti. A to prav kot protipol spoznanjem, ki jih je ruska inteligenca nabirala med obiskovanjem evropskih megalopolisov in evropskih univerz. Zagotovo ne boste našli niti enega zapisa, od Kirijevskega preko Bakunina do, seveda, Dostojevskega, v katerem ne bi šlo prav za ohranjanje enega človeka, človeka, ki bi bil eden in isti, tako ko vstopa v cerkev, kot ko odhaja v gostilno ali na delovno mesto. Princip socialne shizofrenije, ki ga je sodobni postindustrijski svet pregnal iz socialne patologije tako, da ga je kot golo znanstveno temo prepuštil preostalim častilcem Freuda, je nekaj, o čemer so Rusi trobili skoraj celo stoletje, in pri tem v ruskem mužu odkrivali protutež prafritzlom, ki so jih videvali na evropskih pločnikih. Discipliniranim, vljudnim, dobro oblečenim, etikom, ki pridigajo moralo in kupujejo delnice, teologom, ki hočejo verovati, hegeljancem, ki jim človek kot posameznik ni vreden niti počenega groša. Pri tem tako zločin kot kazen postaneta iluziji, realno pa, kot smo se naučili prav od Dostojevskega, ostane le trpljenje. V Evropi in v Rusiji.

Strache in Šešelj

Morda je že kar profesionalna filozofska deviacija, če se človek, namesto iluzornega zgražanja nad realnim trpljenjem, vpraša ne o tem, kaj neki fenomen je, ampak o tem, kaj pomeni. A ne dvomim, da bodo tisti, ki jih zanima psihogram »zločinca iz Amstette-na«, našli dovolj materiala v študijah armade ekspertov, ki sicer dobro razlagajo določene pojave, a le pod pogojem, da jih lahko prepoznajo, in pod pogojem, da lahko razlikujejo med nerealno iluzijo in realno iluzijo. To, da je iz štiriindvajsetletnega mučeništva neke osebe naplavilo na površje tudi bedno (a konsekvantno!) vprašanje o »imidžu alpske republike« nekaj tednov pred evropskim prvenstvom v nogometu, v najslabšem možnem trenutku torej, v zadostni meri priča o razsežnostih tukaj analiziranega problema. No, med razpravami o psihogramih in njihovem vplivu na tradicionalno intenzivno potrošnje piva med evropskim prvenstvom se je skrtil še en dogodek, ki se v dobrem delu vključuje v kontekst, ki smo ga tukaj na splošno načeli. 6. maja je

namreč na predvolilnem shodu Srbske radikalne stranke v Beogradu govoril ne manj in ne več kot Strache, vodja radikalne avstrijske desnice, ki je pri tem srbskemu nacionalizmu kot menda legitimnemu domoljubju izrekel verbalno in vsakršno drugo podporo. To so simpatični prizori za mrtvodobne kroniste, niti najmanj bolj problematični od, recimo, Strachejevega kolektivnega fotografiranja z belgijskimi, nizozemskimi in kdo ve čigavimi še fašisti. Seveda nas objem avstrijske in srbske desnice (katere haaški šef, v skladu z najboljšimi demokratičnimi tradicijami, na volilnih plakatih drži v roki pištolo, uperjeno v volivce) ne zanima na nivoju dveh osrednjih osebnosti, ampak kot pojav, ki mu je treba posvetiti pozornost, še preden bi se morali spet ukvarjati s kakršnimikoli psihogrami katerihkoli paznikov v koncentracijskih in vseh ostalih taboriščih.

Gre za pojav, ki se ga da konstatirati že od zgodnjih 90-ih, in ki bi

tične izbire, kateri je za legitimacijo v pohladnovojnem prostoru dovolj preprosto to, da po fritzlovsko forsira iluzijo načelnega ograževanja od nasilja kot političnega instrumenta. Simptomatično pri tem je, jasno, da v krvavi balkanski iluziji Evropa nikdar ni intervenirala z ideoloških pozicij, antifašistično, kot nasprotnica tistih fritzlovskih habitusov, katerih poraz iz desetletja v desetletje proslavlja 9. maja... (Nasprotno: namesto antifašističnih brigad, ki niso nikomur padle niti na kraj pameti, so po Balkanu križarili vsi mogoči evropski, ruski in arabski fritzli!). Kakor je prav »pošast iz Amstette-na« v zadnjih 24 letih vsaj šestkrat glasovala na volitvah kot demokratično nedotakljivi posameznik, tako se sledenje nacistični ideologiji zgolj deklarativno sankcionira kot nekaj, kar je v političnem življenju sicer nesprejemljivo, medtem ko so skoraj identične vsebine dan za dnem v redni ponudbi demokratičnega tržišča tribalističnih

To, da je iz štiriindvajsetletnega mučeništva neke osebe naplavilo na površje tudi bedno (a konsekvantno!) vprašanje o »imidžu alpske republike« nekaj tednov pred evropskim prvenstvom v nogometu, v zadostni meri priča o razsežnostih tukaj analiziranega problema.

ga na kratko lahko definirali kot intenzivno mednarodno povezovanje retrogradnih in kriptofašističnih ideologij, ki s svojo novo prisotnostjo na evropski politični sceni ter z novo kvaliteto te prisotnosti pravzaprav s pospešenim korakom revidirajo rezultate in izid druge svetovne vojne. Na enak način, kot se v zahodni Hercegovini legalno proizvaja vino »poglavnik«, glavna dobojska ulica pa se imenuje po Draži Mihajloviću in pri tem etablira svoj baje antiglobalistični in lokalnopatriotski impulz, zahodnoevropska desnica etablira natančno tiste vrednote, ki so bile poražene pred več kot 60 leti. In ki so bile reanimirane prav na Balkanu 90-ih: v toliko je Balkan - kot, ponavljam že ne vem kolikič, politični in-vivo laboratorij in lakmusov papir, ki jasno kaže stopnjo antifašistične odpornosti evropske kulture - globoko zaslužen za reetabliranje fašizma kot bojda legitimne demokra-

in fašistoidnih idej. Stimuliranje iluzije demokratičnosti, ki ga izvaja vse bolj združena evropska desnica, je kolektivni pandan fritzlovski »neopaznosti«. Tu velja biti previden! Ker prav danes (17. maja), ko pišem te vrstice, se na Ravni Gori odvija ravnogorski shod, ki prezentira neko poraženo ideologijo kot zmagovalno in pravilno - in to pod pokroviteljstvom človeka, ki je odigral pomembno vlogo pri revitalizaciji fašizma na Balkanu, Evropa pod ljubljanskim vodstvom pa ga slavi kot del »evropskih sil«. In spet priznajte: to nas sploh ne moti, vse dokler trgovinske, izvozne in borzne bilance govorijo v razumljivem jeziku. To nas ne moti, ker nam prav te bilance omogočajo, da z one strani delovne, potrošniške in davčne morale po mili volji stimuliramo svoje iluzije, pa kakršnekoli že so. Od tod torej Fritzl nekaj tednov pred evropskim prvenstvom v nogometu!

Spominjanje prihodnosti, genera

Leto, ko so se dvignile množice, leto, ko so se tresla tla in noge oblastnikov. Leto, ko je heglovski duh stopil na zemljo in zaplesal uporni ples, katerega odmev še danes odzvanja v mitih in legendah. Uporni človek je zakričal dovolj in množica je kot uročena sledila krik. Kje smo danes po štiridesetih letih in kakšna je možnost upora v post-utopični družbi?

SAMO BOHAK

Anno domini 68

Kaj se je zgodilo leta 68? Vprašanje, za katerega je v preteklosti veljalo, da je zgolj retorično, danes ob 40. obletnici znova postaja aktualno. Zgodovinski spomin je kratek. Za mlajšo generacijo, ki ji pripadam tudi sam, postaja leto 1968 le še eno izmed norih šestdesetih, o katerih manjšina staršev govori z nostalgijo in leskom v očeh, večina pa se spominja le burnih posebnosti, ki so nekatere ideale vzeli preresno. Kaj se je torej zgodilo?

Množice študentov in delavcev na pariških ulicah, zasedbe ameriških in evropskih univerz, protivojno gibanje, boj za državljanske pravice, padec seksualnih norm in tabujev. Woodstock, hipijevsko gibanje, rock'n'roll ter obvezna dodatka, veliko seksa in drog. Preboji v umetnosti, filozofiji, politični misli in miselnosti nasploh. Pri nas v bivši Jugoslaviji pa: ekonomska in politična liberalizacija, junijske demonstracije v Beogradu, ukinitve Perspektiv, padec Rankoviča, odstavitev urednika Katedre ...

Cel članek bi lahko posvetil naštevavanju pomembnih dogodkov, imen, krajev in idej, vendar bom tvegati in poskusil vse spraviti pod eno geslo. Slogan, ki najboljšo povzame ideje leta 68, se je glasil: »Zahtevamo nemogoče!«

Upor posameznikov ali revolt množic?

Medtem ko bi (današnja) oblast leto 68 najrajši pozabila, ga razumela kot motnjo v sistemu, ki se je na srečo hitro sama od sebe umirila, pa zgodovina noče pozabiti prelomnega trenutka. Večina se strinja, da se je zgodilo nekaj pomembnega, različni so le pogledi na to, kaj naj bi se dogodilo. Ponavadi se ljudje, ki so udeleženi v velikih trenutkih zgodovine, ne zavedajo svoje vloge. Lahko bi rekli, da se jim zgodovina dogaja. Medtem ko so uporni študentje v Parizu

v uporu videli svobodo, pravičnost in lepši svet, je sedanji papež Ratzinger videl kaos, ki bo uničil vse, kar je prejšnjim generacijam s trudom uspelo zgraditi.

Z zgodovinske distance piše Žižek v Dnevniku o strukturah, ki so hodile po cesti, in Dolar o Dogodku, ki se je sfižil. Cohn-Bendit, voditelj študentskih uporov v Franciji, danes meni, da ni šlo za revolucijo, ampak za revolt, ki ga večina udeležencev ni razumela, temveč se mu je spontano pridružila. Cvetka Toth, ena izmed voditeljic gibanja v Jugoslaviji, je svoje mnenje o letu 68 na Spominjanjih, ki so potekala v petek, 16. maja 2008, povzela takole: »Življenje je kratko, živimo ga med svojim rojstvom in smrtjo, ideal bivanja v svetu pa je domovanje. To so bile sanje generacije 68, spremeniti svet in razmere v njem tako, da bomo v vsakem kotičku sveta domovali ...«

Domovanje

O domu govori veliko pregovorov in rekov, zanj so se borili in umirali tisoči v nešteti vojnah. Pod pojmom doma si predstavljamo prostor, kjer smo varni in vedno dobrodošli, kjer nas ni strah in najdemo zavetje pred kruto in neizprosno resničnostjo vsakdanjega sveta. Ideja o svetu, v katerem bi se lahko v vsakem kotičku počutili sprejeto, je ideja, o kateri je kljub njeni otroški naivnosti vredno premisliti.

Idejo lahko upravičeno označimo kot romantično, utopično, nerealno in produkt vzhičenega uma, ki gradi gradove v oblakih. Moj namen ni, da bi dokazoval njeno izvedljivost ali od politike zahteval njeno uresničitev. Poskušal bom le pokazati, da si moramo v današnjem svetu, kjer je govora o Koncu zgodovine in post-utopični družbi, včasih upati zahtevati nemogoče. Ne zato, da bi zagotovili raj na Zemlji, ampak da se izognemo katastrofi svetovnih razsežnosti.

(Ne)jasna prihodnost

Jeremy Rifkin, ameriški ekonomist,

politolog in filozof, v svoji knjigi Koniec dela, kjer je objavil poglobljeno makroekonomsko analizo, piše, da ima trenutna generacija politikov dve desetletji časa, da zdajšnji način produkcije radikalno preoblikuje, saj nas v nasprotnem primeru

z drastično dilemo: Hegemonija ali preživetje.

Ob tako zastrašujočih dejstvih bi pričakovali glasen in odločen odziv svetovne politike, mednarodne skupnosti in svetovnega prebivalstva. Politika se, če sploh, odziva prepočasi. Predstavniki mednarodne skupnosti sicer glasno opozarjajo na nevarnosti in zastrašujoča dejstva, ki lahko pogubno vplivajo na naše življenje, vendar so njihova opozorila preslišana ali v najboljšem pri-

Morda se bistveno vprašanje ne glasi, kaj se je zgodilo maja 68, ampak kako lahko to, kar se je zgodilo takrat, vpliva na našo sedanost in prihodnost?

čakajo konflikti svetovnih razsežnosti. Noam Chomsky, svetovno znani intelektualec, lingvist, filozof in aktivist, dilemo še zaostri. V knjigi z istimenskim naslovom sooči Ameriko (in širše gledano celotno človeštvo)

meru pospremljena z vljudnostnimi nasmehi, stiski rok in praznimi obljubami politike. Če zgornje drži, se lahko vprašamo, kje so uporne množice danes. Zakaj ne vidimo masovnih uporov, kot smo jih vide-

cija 68 in možnost upora danes

li leta 68, zakaj se množice ne zga-nejo in kje so novodobni uporniki, ko pa gre tokrat za samo preživetje človeštva? Je odgovor, kot poje Bob Dylan, le vetra tih šepet?

Odgovor teorije praksi

Odgovor vsekakor ni enoznačen in je večplasten. Morda lahko delne odgovore najdemo, če se vrnemo nazaj v leto 68. V idejah filozofov, kot so na primer: Marcuse, Adorno, Horkheimer, Foucault, Althusser, ki so približno v tem času izdali svoja ključna dela. Adorno, Horkheimer in Marcuse so skupaj dokazovali, da je naprednemu kapitalizmu uspelo obvladati ali uničiti sile, ki bi lahko povzročile njegov propad v revolucionarnem momentu. Dandanes je njihova teza zgodovinsko potrjena in je preseгла celo njihova pričakovanja. Upor je postal nova tržna niša ali celo nova blagovna znamka. Z majico Che Guevere lahko slehernik zavzame vlogo upornika proti sistemu, dokler pravila krši po pravih. Foucault je v svojem

delu Nadzorovanje in kaznovanje s študijo marginalnih skupin razkrival vzrode delovanja oblasti in za njo razkril surovo moč države. Pokazal je, da isti principi prisile delujejo tako v zaporih, tovarnah, bolnišnicah in šolah. Althusser je podrobneje obravnaval delovanje ideologije v šoli, medijih in družini.

Kapitalizmu je uspelo svojo ideologijo vcepiti v vse pore družbe, omenjeni avtorji so pokazali, da je (upravičen) očitek komunizmu možno aplicirati tudi na kapitalistični sistem, katerega glavna odlika bi naj bila svoboda posameznika, da uresniči svoje potenciale. V kapitalizmu je posameznik sicer osvobojen zunanjih prisil, vendar prisila ni izginila, ampak je le dobila bolj sofisticirano obliko.

To je svet, v katerem živimo danes, le da nam dandanes ideologije ni potrebno več iskati z dekonstrukcijo, saj se kaže na vsakem koraku, in to brez sramu. Izginila je potreba po skrivanju, saj je sodoben človek načela kapitalizma že ponotranjil.

Na tej točki se strinjam z Žižkom, ki pravi, da smo danes vsi Fukuyamovci, v smislu, da smo sprejeli kapitalizem in trenutno stopnjo parlamentarne demokracije kot najboljšo ali celo edino možno. Prepričani smo postali, da upor ni ne potreben, ne upravičen in ne mogoč ter je v zadnji instanci celo nesmiseln.

Nemoč množic

Mnogi izmed glavnih protagonistov leta 68, tako v svetu kot doma, so danes uspešni poslovneži, politiki, diplomati ali kako drugače del hierarhije oblasti. Na svojo takratno dejavnost gledajo kot na mladostno nepremišljenost in zagnanost, ki so jo sedaj prerاسli, ko so spoznali resnični svet in realno politiko. Na to njihovo držo lahko gledamo z dveh zornih kotov. Ali so odrasli ali pa so izdali svoje ideale oz. jih prodali najboljšemu ponudniku. Obstaja pa še tretja možnost. Kaj če se maja 68 sploh ni zgodila politična revolucija, ampak je šlo le za kulturno revolucijo. Če se je prva zgodila, potem ni uspela, če pa je šlo za drugo, pa je bila uspešna preko vseh pričakovanj. Konservativa miselnost se je omehčala in liberalizem je dobil polet. Vrednote, ki jih imamo danes za samoumevne, so v veliki meri posledica maja 68. Množice so tega leta zasedle ulice in zahtevale spremembo. Vprašamo se lahko, če je danes kaj takega še možno. Za odgovor na to vprašanje nam ni treba daleč nazaj. Leta 2003 so po vsem svetu potekale množične demonstracije proti vojni v Iraku, ki jih lahko primerjamo z demonstracijami proti vojni v Vietnamu. Potekale so tako v Evropi kot v Ameriki, pod skupno idejo nasprotovanja nepravilni, nelegalni in nelegitimni vojni so se združili ljudje različnih barv, narodnosti in prepričanj, zdelo se je, da je vse mogoče, drugačen svet je bil le korak proč, sanje na dosegu roke. V pričakovanju sprememb in vnovičnem zagonu ob misli, da bo oblast prisiljena upoštevati voljo ljudstva, so se iskriale oči in rojevale sanje mnogih protestnikov. Kaj se je zgodilo? Čisto nič. Oblastniki so ignorirali voljo milijonov in nadaljevali vojno, ki še vedno poteka. S tem ko so zavrnil skoraj enoznačno voljo ljudstva, so se izneverili idea-

lom demokracije in liberalizma. Izgubili so legitimnost, množice pa so se morale sprijazniti, da star in preverjen način uporabe ulic in javnega prostora za svobodno izražanje svojega mnenja več ne deluje. Kje smo torej danes? Soočeni s kruto realnostjo, kjer nam na vsakem koraku govorijo o koncu zgodovine in o koncu utopij. Smo v svetu, v katerem so se pendrekom in solzilu pridružila nova orodja za nadzorovanje množic. Čemur smo včasih rekli propaganda, danes evfemistično imenujemo stiki z javnostjo (PR). Cilj oblasti ni več, da bi upor zatrla, ampak da ga prepreči, še preden se pojavi, ali pa celo izniči samo možnost upora. Dokler pa obstajajo krivice in neenakost v svetu, je nujno potrebna pravica do upora, pravica vsakega izmed nas, pravica, ki nam ni bila podarjena, ampak izborjena. V današnjem svetu se izziv ne bo glasil, kako živeti bolje, ampak kako preživeti!

Luč na koncu tunela?

Kljub vsemu naštetemu pa upora ni bilo nikdar možno povsem onemogočiti. Tega se zavedajo tudi oblastniki. Morda lahko za ilustracijo uporabim primer iz dokumentarca *Steal this movie 2*, ki govori o avtorskih pravicah, piratstvu in novih načinah produkcije in redistribucije informacij. Predsednik MPAA (Motion pictures association of America), Dan Glickam, v intervjuju pravi: »Priznamo in zavedamo se, da ne bomo mogli nikdar ustaviti piratstva, naš namen je, da ga otežimo, kolikor je mogoče.« Morda bi kak oblastnik dejal podobno za upor. Upor je možen, dokler verjamemo, da je možen. Čemu pa naj se upiramo?

Za svet, v katerem bi bilo vredno živeti, svet, za katerega se je zavzemala generacija 68. Morda se v svoji mladostni naivnosti niso zavedali, kaj počnejo, morda niso imeli razdelane filozofije, morda se je maj 68 res končal tako bliskovito, kot se je začel. Vseeno pa še danes odmeva in daje upanje, da je boljši svet možen ter da se je zanj potrebno zavzemati. Morda se bistveno vprašanje ne glasi, kaj se je zgodilo maja 68, ampak kako lahko to, kar se je zgodilo takrat, vpliva na našo sedanost in prihodnost. ■

Sivi kardinal

Novinarka Ana Politkovska je glasno kritizirala politični sistem v moderni Rusiji, zanj pa okrivila bivšega predsednika Vladimirja Putina. Preživela je poskus umora z zastрупitvijo, oktobra 2006 pa so jo na Putinov rojstni dan našli ustreljeno v dvigalu pred njenim stanovanjem. Ob prebiranju njene knjige se človek začudi, da je sploh dočakala 48 let.

SIMON RAJBAR

Ana Politkovska ni bila politični analitik, niti politični tekmeč Vladimirju Putinu. Svet si jo je zapomnil zaradi njenih reportaž z bojišč Čečenije, kjer je s prstom kazala na najvišje državne uradnike, ki so dovoljevali ali celo zahtevali nelogična mučenja čečenskih borcev. Opisovala je tragično vsakdanost ruskih ljudi, od vojakov do mater in očetov. Trpljenje navadnih ljudi je v knjigah predstavljala skozi posamezne zgodbe, prepletene z razočaranjem nad sistemom v državi in človeškim sočutjem. Novinarka je s podrobnim razkrivanjem političnih povezav z mafijo hitro pridobila sovražnike, tako da si je ob njeni smrti marsikdo tudi oddahnil. Mednarodna federacija za človekove pravice (FIDH) je opozorila, da so Politkovski zaradi njenega poročanja o dogodkih v Čečeniji in Severnem Kavkazu, še zlasti pa po raziskovanju morije talcev v moskovskem gledališču leta 2002, večkrat grozili. »Mrzim ga, ker je zločinski stvarjen, ker je ciničen, rasističen, lažniv,« je v svoji zadnji knjigi Putinova Rusija o Putinu zapisala Politkovska, večkrat nagrajena aktivistka za človekove pravice. Zaradi svojih pogledov so jo na Zahodu označili za »radikalno«, v Rusiji pa za »histerično«. V svoji knjigi z imeni in datumi razkriva kriminalne združbe, pokvarjenost ruske vojske, pravosodnega sistema, politike in gospodarstva, ki jim je zaradi družbene hierarhije glavni cilj pridobivanje moči, s tem pa tudi denarja. Hierarhična mreža, sestavljena iz bivših kadrov KGB, se razteza od pomembnih političnih funkcij, direktorjev državnih podjetij, do sodnikov, uradnikov in policistov. Ta hierarhija pa se zaradi zgodovine in mentalitete najbolj odraža v vojski.

Ruska vojska

Vojska ima v Rusiji prav posebno mesto, saj se zdi, da se ji podreajo ta-

ko politiki kot civilno prebivalstvo. Javnost nima popolnoma nobenega nadzora oziroma pregleda nad oboroženimi silami, ki branijo njihovo domovino. Vojska podpira tistega voditelja, ki ji ustreže ter spodkoplje tistega, ki jo zapostavlja. Vojaški lobi si prizadeva za nove investicije na račun države, kar je sicer stalna praksa v vseh državah po svetu. Glavni problem vojske je prav umikanje finančnih sredstev zaradi varčevanja. Jedrski ščit na Kamčatki vključuje jedrske podmornice, pehoto, obalne enote, letalstvo in protiletalsko obrambo, vsem enotam pa poveljuje viceadmiral. Morala vojske je v obupnem stanju, vojniki vseh činov živijo v razpadajočih barakah, za posodobitve, vzdrževanje in varovanje najnevarnejšega orožja na svetu pa po besedah Politkovske ni denarja. Viceadmiral tega prostranega območja z redno plačo in pokojnino vred zasluži 5000 rubljev ali dobrih 200 dolarjev. Voznik avtobusa na Kamčatki zasluži 6000 rubljev. Vojska v razsulu, gospodarska kriza in jedrsko orožje. Vojaški proračun se sicer iz leta v leto veča, a vlaga v razvijanje novih orožij, niti približno pa ne dohaja ameriškega. A v ameriški vojski so stvari dokaj pregledne in dostopne javnosti. Ruska vojska pa je najbolj zaprt sistem na svetu, v katerem vlada strog hierarhični red med »človeškimi viri«, kot nadrejeni imenujejo svoje vojake. Vpoklican vojak ni samo na dnu te lestvice v vojski, ampak tudi v preostali družbi. Njegov nadrejeni lahko za bodečo žico visokih betonskih zidov z njim počne, kar ga je volja. Podobno lahko ravna višji častnik s kolegom nižjega čina. Iz ruske vojske zaradi nečloveškega ravnanja dezertirajo celotni vodi, vsako leto več sto vojakov umre zaradi posledic pretepanja. Samo leta 2002 je umrl cel bataljon, več kot 500 mož, zaradi brutalnosti svojih nadrejenih. V vojski častniki kradejo vse od drobiža in dobrin, ki jih z odrekanjem

starši pošiljajo vojakom, do celih kolon tankov. Častniki od navadnih vojakov lahko zahtevajo karkoli. Pretepanje v nebrzdani pijanosti je postalo preventivna zabava, včasih pa jih pretepajo iz čistega dolgčasa. Znan primer dezertacije v ruski vojski se je zgodil leta 2002, ko so se višji častniki po večdnevem popivanju odločili pozabavati. Uvedli so preiskavo kraje avtomobila, za katero niso imeli ne pristojnosti, ne pooblastil, kraja pa se seveda nikoli ni zgodila. Vojake so razdelili v več skupin in medtem ko so eno skupino brez usmiljenja pretepali z raznim orodjem, so druge čakale pred šotorom, da pridejo na vrsto. Čez nekaj časa so si častniki zaželeli večerje, preden nadaljujejo s svojim početjem. Vojaki so se odločili peš pobegniti v najbližje mesto, oddaljeno 180 kilometrov, ter zaprositi za pomoč. V vojašnici so šele čez dan in pol opazili, da manjka celotna sekcija 54 vojakov. Častniki so prihrumeli v mesto in na silo zvelkli vojake iz človekoljubne organizacije, kamor so se zatekli. Nihče jim ni mogel pomagati, kljub temu da so vse dokumentirali celo novinarji. Za kakršnekoli posledice se častniki niso bali, saj častnik nikoli ne odgovarja za stvari, ki se zgodijo navadnemu vojaku. Vojak je v ruski vojski manj kot nič. Je suženj. Prav to je v vojski zelo dobičkonosen posel. Višji častniki dobesedno prodajajo svoje vojake civilnim kupcem za dobo njihovega vojaškega roka, da jim ti pomagajo pri raznih delih. To v sodobni ruski vojski ni nič nenavadnega, saj so vojaške plače naravnost bedne. Zasluzek seveda poberejo višji častniki, navadni vojaki pa so lahko veseli, če jim njihov nov delodajalec postreže s hrano in vodo. Nekateri so zaradi neustreznih varnostnih pogojev med tem suženjstvom izgubili življenje. Častniki vojakom kradejo tudi njihove uniforme, ki jih morajo ti odkupiti nazaj, saj druge obleke nimajo. Še hujše stvari se dogajajo v bližini bojišč v Čečeniji. 28. avgusta leta 2002 je častnikom zmanjkalo vodke, zato so prvemu vojaku, ki jim je prekrizal pot, Juriju Djačenku, ukazali, naj jim priskrbi vodko. Ta jim je skušal dopovedati, da nima denarja, a so častniki vztrajali, naj jo ukrade. Ker jih je zavrnil, so ga začeli surovo pretepati in gnusno poniževati. Cunjo za pomivanje tal so pomočili v stranišče in umazanijo razmazali po Jurijevem obrazu. Med čiščenjem tal so mu drug za drugim ročaj metle porinili v zadnjično odprtino. »Učenje«, kot so temu pravili, so konča-

li tako, da je moral pojesti trilitrski kanister kaše. Naslednji dan se je obesil v skladišču. Za njegovo smrt kot za smrt več sto njegovih rojakov ni odgovarjal nihče. Če kakšen primer pride na sodišče, psihološki izvedenci ter podkupljeni ali s strani države ustrahovani sodniki vedno odločijo v prid vojske.

Ruski sodni sistem

Ruski pravosodni sistem deluje na sistemu »pravega strica na pravem me-

reformi ter se s tem odreči nadzoru vanju svojih podrejenih in proceduralnih postopkov. Okrožna sodišča so zato neodvisna samo po ustavi, čeprav je ta najpomembnejši pravni akt. V praksi to pomeni, da lahko sodnik pokrajinskega sodišča brez posledic odloči, če je nižji sodnik na okrožnem ali občinskem sodišču izrekel napačno ali pravilno sodbo. Torej se lahko sodba, ne glede na odločitev okrožnega sodišča, razveljavi brez kakršnega koli postopka. Takšna

posameznem sodniku vodijo statistiko o tem, koliko sodb je razsodil »narobe«. Na podlagi te statistike se sodnikom določajo razni bonusi, kot so zimski ali letni dopust, napredovanja, potrditev mandata in podobno. Statistika predstavlja tudi pomemben podatek za napredovanje na čakalni listi za stanovanje, ki si jih sodniki pri svojih plačah ne morejo privoščiti. Stanovanja seveda dodeljujejo pokrajinska sodišča. V trenutni birokracijski prepletenosti so sodniki od svojih nadrejenih odvisni bolj kot v sovjetskem režimu. Ustava sicer zagotavlja sodniško enakopravnost, saj je vsak sodnik imenovan z odlokom predsednika. Da bi bila slika še popolnejša, lahko predsednik pokrajinskega sodišča kadarkoli obračuna z okrožnimi sodniki, medtem ko okrožni sodniki ne morejo doseči njegove zamenjave. Pravni sistem ne vsebuje nobenih varoval za tiste na vrhu hierarhične lestvice. Od 1. junija 2003 velja v Rusiji nov moderen kazenski zakonik, ki je v skladu z najvišjimi evropskimi standardi, zato marsikateri strokovnjaki ocenjujejo, da je rusko sodstvo na najvišji stopnji demokratične neodvisnosti v vsej svoji zgodovini. Med drugim prepoveduje zasliševanje osumljenca brez zagovornika, čeprav je »po potrebi« vse možno delati po starem. Politkovska priznava, da na prvi pogled vse teče kot po maslu, demokracija pa dosega nove višave. Zvezni zakon o statusu sodnikov naj bi varoval njihovo neodvisnost, oviranje pravice naj bi bilo spoznano za kazensko dejanje. »Kakšne pravice si deležen, je odvisno od tega, katere mu sloju pripadaš. Najvišje stopničke družbe so rezervirane za mafijo in oligarhe,« piše Politkovska.

Nevarna domovina

V Rusiji sodi novinarski poklic med najnevarnejše poklice. Od leta 1992 do danes je bilo ubitih 47 novinarjev, mnogih umorov nikoli niso preiskovali. Samo od začetka mandata Vladimirja Putina je v sumljivih okoliščinah umrlo 21 novinarjev. Komite za varstvo novinarjev (CPI) je pozval ruske oblasti k temeljiti preiskavi in oznanil, da je Rusija tretja najnevarnejša država za novinarje, takoj za konfliktnim Irakom in Alžirijo. Marsikateri primer nosi oznako »umor po naročilu«. Rusija ima drugo največje število ubitih novinarjev v zadnjih desetih letih. Uradni osumljenec Moskve za umor Ane Politkovske je Čečen, pripadnik ljudstva, za pravice katerih se je Politkovska neutrudno borila. ■

Cunjo za pomivanje tal so pomočili v stranišče in umazanijo razmazali po Jurijevem obrazu. Med čiščenjem tal so mu drug za drugim ročaj metle porinili v zadnjično odprtino.

Morala vojske je v obupnem stanju, vojaki vseh činov živijo v razpadajočih barakah, za posodobitve, vzdrževanje in varovanje najnevarnejšega orožja na svetu pa ni denarja.

stu,« pri čemer sodnike na določena mesta postavi država. Pristranskost ruskih sodišč in privilegiranje ene od vpletenih strani sta posledici dejstva, da ruska sodišča niso neodvisna. To še posebej velja za ruska okrožna sodišča, ki obravnavajo 95 odstotkov vseh kazenskih in civilnih tožb in so s tem najpomembnejši člani državnega sodnega sistema. Kljub temu je okrožno sodišče zelo odvisna ustanova, s katero je lahko manipulirati. Višji sodniki namreč ne želijo izvesti sodne

odvisnost od višjih sodišč posledično vodi v organizacijsko in strokovno odvisnost. Nižjega sodnika lahko sodniki na višjih položajih grajajo in brez pojasnil, kaj bi bilo treba popraviti, razveljavljajo njegove sodbe, ne da bi morali za to komu odgovarjati. Pri vsej zadevi je najbolj zanimivo to, da za končno sodbo ni odgovorno pokrajinsko sodišče, temveč okrožno oziroma okrajno sodišče. Sodniki pokrajinskih sodišč se samo odločajo, katere sodbe so »pravilne« in o

Nogometni posli letijo v nebo

Strani, vpletene v finale, so zaslužile kar 267 milijonov evrov. Levji del tega zneska je pripadel zmagovalcu (108 milijonov), finalist jih je prejel 40. Naval angleških navijačev je občutila tudi Moskva. Ta je s finalom zaslužila skoraj 45 milijonov evrov, približno 19 milijonov več, kot so z lanskim finalom zaslužile Atene.

MILAN LAZAREVIĆ

Finale nogometne lige prvakov v Moskvi je bil ples milijonov. To je bila demonstracija moči nogometnih velikanov, bogate evropske nogometne zveze (Uefa) in razkazovanje velikosti ruske prestolnice, ki sodi med najdražja mesta na svetu. Finale je razen razburljive končnice, kjer je Manchester United po izvajanju enajstmetrovk ugnal Chelsea, minil v preštevanju denarcev. Strani, vpletene v finale, so zaslužile kar 267 milijonov evrov. Levji del tega zneska je pripadel zmagovalcu (108 milijonov), finalist jih je prejel 40. Naval angleških navijačev je občutila tudi Moskva. Ta je s finalom zaslužila skoraj 45 milijonov evrov, približno 19 milijonov več, kot so z lanskim finalom zaslužile Atene. Televizijske postaje so zaslužile na račun reklam. Tako je 30-sekundni oglas na postaji ITV stal kar 350.000 evrov. Vse te številke kažejo razsežnosti nogometnega posla, ki se je postavil ob bok bogatim ameriškim ligam v košarki (NBA), bejzbo-

Manchester United je z zmago svoje premoženje povečal za sto milijonov evrov.

predvsem zaradi ugodne davčne politike v Veliki Britaniji. Zato so lastniki teh klubov Američani, Rusi, Indijci, celo Tajci, Malezijci in Indonezijci. Tam so našli davčno oazo, zaradi vlaganj v nogomet njihovo bogastvo samo še raste.

Revija Forbes vsako leto naredi lestvi-

tna rast kapitala skoraj 90 milijonov evrov.

Kje se bo zadeva ustavila, je težko napovedati, saj so v tem diru največje evropske nogometne lige. Kmalu bi se jim lahko pridružili še Rusija in Turčija. Zmagovalec pokala Uefa Zenit iz Sankt Peterburga in moskovski CSKA

Revija Forbes vsako leto naredi lestvico 25 najbogatejših nogometnih klubov, med njimi je kar deset angleških.

lu (MBL) in amerškemu nogometu (NFL). Za dvig priljubljenosti nogometa, predvsem pa za vrtoglavo dvigovanje bogastva posameznih klubov, imajo največ zaslug v zibelki tega športa, v Angliji. Angleški klubi so bili zaradi petletne prepovedi nastopanja v evropskih pokalih na prelomu osemdesetih in devetdesetih let prejšnjega stoletja na robu bankrota. Vrnitev v Evropo, odprava huliganizma na tribunah in predvsem interes televizijskih postaj so Angleže spet postavili na pravo pot. Ravno prodaja televizijskih pravic je dvignila proračun klubom. TV postaje so šle tako daleč, da prenašajo tekme tretje angleške li-

ge. Varnost na stadionih pa je napolnila tribune z družinami, ki ogled tekme jemljejo kot družinski izlet. Tekme nekoč zmagovalca takratnega pokala državnih prvakov Nottingham Forresta, zdaj tretjeligaša, spremlja v povprečju 22 tisoč gledalcev.

Davčna oaza

Prihod francoskega nogometaša Erica Cantonaja v začetku devetdesetih let v Manchester United naj bi bil tudi eden izmed glavnih razlogov, zakaj so najboljši nogometaši postali milijonarji, njihovi prestopi pa se zdaj štejejo v desetih milijonih evrov. Angleški klubi so zanimivi tujim vlagateljem

co 25 najbogatejših nogometnih klubov, med njimi je kar deset angleških. Pet je nemških, štirje italijanski, trije španski, dva francoska in en škotski (Celtic). Premoženje Manchester Uniteda je vredno 1,3 milijarde evrov, drugi Real je že blizu ene milijarde (951), tretji Arsenal je vreden 888 milijonov, četrti Liverpool pa 776 milijonov evrov. Na 25. mestu je francoski velikan Marseille (138). Povprečna vrednost najbogatejše petindvajsetice je 330 milijonov. Številke, da te kap. Novi evropski klubski prvak je k svojemu bogastvu prišel še novih sto milijonov. Manchester United je tako najbogatejši klub na svetu, saj je prehitel moštvo iz NFL Dallas Cowboys (1,05 milijarde evrov). Njegov lastnik, Amerikan Malcolm Glazer, je od leta 2005, ko ga je prevzel, za povečanje bogastva razširil kapaciteto stadiona Old Trafford na 76 tisoč gledalcev, cene vstopnic so poskočile, zdaj je le-

sta se že približala stotim milijonom evrov, enako velja za turška predstavnika Fenerbahče in Galatasaray.

Slovenska realnost

Ob vrtoglavih številkah je treba pogledati še na domača tla. Komisija za licenciranje klubov je to pomlad prvič v zgodovini samostojne države objavila, koliko denarja so porabili slovenski prvoligaški klubi v eni sezoni. Skupna vsota, ki so jo omenili, znaša nekaj več kot 19 milijonov evrov. Proračune posameznih klubov niso omenili, če vzamemo povprečje, je to 1,9 milijona evrov na klub. Po vložku gotovo prednjači Interblock, ki je v lasti Jožeta Pečičnika. Ta se je odločil narediti velik klub, obnoviti stadion za Bežigradom in Interblock narediti konkurenčen drugim evropskim klubom. Pot do tega bo vse prej kot lahka. Tudi Jocovi milijoni ne bodo dovolj, če ne bo imel še kakšnega poslovnega

Milan Lazarevič

Križmana lahko imaš rad ali pa ga sovražiš. V vsakem primeru človeka ne pusti ravnodušnega. Tako je bilo v času, ko je bil rektor univerze, župan Maribora in eden izmed pobudnikov prenove stadiona v Ljudskem vrtu. Ta je zdaj s sodobno obliko eden izmed lepših v Evropi.

Banalno preštevanje stolov

partnerja in podpore občinstva. Znano je, da je za finale pokala Slovenije navijačem plačal po 50 evrov prek študentskega servisa, da so iz Ljubljane prišli navijat v Celje. In če jih je bilo dva tisoč, je za to tekmo porabil sto tisoč evrov. Neuradni izračuni pravijo, da ga je finalna tekma s premijami za igralce in z drugimi stroški stala 300 tisočakov. A ker se je uvrstil v evropski pokal Uefa, bodo denarci kapnili tudi iz evropske blagajne. Pečečnikova težava je, da je v mestu tekmica Olimpija, ki se je iz tretje lige prebila v drugo s ciljem povratka med prvoligaše. Olimpija ima nedvomno več privržencev in vsaj še toliko nostalgikov, ki se še spominjajo močne Olimpije, ko ji je predsedoval Ivan Zidar. Pečečnik je hotel prevzeti Olimpijo, vendar so vsi dogovori padli v vodo zaradi užaljenosti bežigralskih legend, ki jih Pečečnik v pohodu na slovenski prestol ni videl v svojih načrtih. Najboljša kombinacija denarja in dobrega obiska bi bila gotovo v Mariboru. To je imel v mislih tudi Pečečnik, a so ga pred dvema letoma zavrnili. Tudi po spomladanski besedni vojni je postalo jasno, da Pečečnik gotovo ne bi mogel sodelovati s športnim direktorjem Zlatkom Zahovičem. Dva »ega« na kupu sta preveč za Maribor.

Pred stavko

A očitno se odpira nova fronta. Nesoglasja so med nogometnim sindikatom in združenjem prvoligašev. Upravni odbor Sindikata profesionalnih igralcev nogometa Slovenije (SPINS) se je na svoji razširjeni seji odločil, da napove stavko. Združenje 1. SNL je moralo sprejeti dve zahtevi sindikata. Prva zahteva sindikata je, da se igralcem omogoči vsaj 14-dnevni dopust, druga pa, da se z vsemi igralci podpiše enotna pogodba, pri čemer mora priti tudi do revizije že podpisanih pogodb. Najprej so zagrozili, da ne bo tekem zadnjega kroga, nato še prvega kroga v novi sezoni. »Verjamemo, da bomo našli sporazum in da stavke vendarle ne bo,« je dejal predsednik sindikata Dejan Stefanović. Po letu 1999, ko je Maribor igral v ligi prvakov, se je slovenski klubski nogomet pogreznil v povprečje. Točke pri Uefi padajo, prvak mora igrati že v prvem predkrogu kvalifikacij za prestižno tekmovanje. Zlati časi so mimo, prišla je realnost, ki spremlja majhne države. A majhnost ni ovira, če se najde pravilna strategija, da bi se nekoč vsaj en klub uvrstil v ligo pokala Uefa, če se že elitna liga prvakov zdi kot nedosegljiv cilj.

Prav neverjetno je, kako se lahko otvoritev nekega objekta sfiži. Zgleden primer je stadion v Ljudskem vrtu, čigar otvoritev so vsi nestrpnostno pričakovali, potem pa so se akterji obmetavali s prelaganjem odgovornosti. Najprej je župan Franc Kangler »zamočil«, ko je v zanosu pred tekmo »verjetno« pozabil pozdraviti enega izmed glavnih pobudnikov prenove, predsednika ZMŠD Branik, Alojza Križmana. Sledilo je lomljenje stolov na južni tribuni, kjer so Viole. Po nastali škodi so igre šle tako daleč, da so vsi skupaj več dni preštevali polomljene stole in prepričevali javnost, kdo ima prav. A fotografije v medijih ne lažejo. Stadion je utrpel škodo, naj bo tudi en sam polomljen stol. Vojna se je nadaljevala v tednu po tekmi, ko je na dan prišla Križmanova odstopna izjava, ki pa jo je napisal še pred otvoritvijo. Ker se je hotel umakniti nasilju. Podžupan mesta, Rok Peče, je celo dejal, da so se na tekmi proti Nafti stoli zlomili od petja. Kakšen nesmisel. Razočaranje na celotni črti. Od človeka na takšnem položaju bi pričakoval resnejši pristop k celotni zadevi, ker se je tri dni kasneje incident ponovil še v Celju na finalu slovenskega pokala. Tudi tam so na tribuni, kjer so bile Viole, preštevali polomljene stole, zraven pa jo je skupil še policist, na katerega je eden izmed »vznesenih« navijačev vrgel ograjo. Slišimo izjavo, da so mediji nekorektno poročali o vsem skupaj. To pomeni bežanje od odgovornosti občinskih in klubskih veljakov ter prelaganje krivde na druge. Izvršilni odbora Branika Križmanova odstopa ni sprejel. Ta še naprej ostaja predsednik kljub gro-

žnjam in porisanemu avtomobilu na parkirišču, neokusnemu skandiranju na tekmah peščice, ki pa so očitno od nekoga skrbno vodeni. Pustimo na stran polemike, da to ni bila otvoritev, ampak prva tekma, saj naj bi svečana otvoritev šele sledila. Šlo je za simboliko. To je bil dogodek, ki ga je spremljalo skoraj 13 tisoč ljudi. 10. maj je gotovo prelomnica v slovenskem nogometu. Konec koncev je celo padalec postavil žogo na sredino igrišča, kar se ni zgodilo že desetletja. To je za Slovenijo in Maribor izjemen podatek, ki ga ne gre prezreti. Vendar da mnogim vedeti, kje je nogomet doma. Tisto soboto je bilo v Ljudskem vrtu skoraj osemkrat več gledalcev kakor na vseh drugih zelenicah skupaj. Križmana lahko imaš rad ali pa ga sovražiš. V vsakem primeru človeka ne pusti ravnodušnega. Tako je bilo v času, ko je bil rektor univerze, župan Maribora in eden izmed pobudnikov prenove stadiona v Ljudskem vrtu. Ta je zdaj s sodobno obliko eden izmed lepših v Evropi. Lahko mu zamerimo, da je v času kvalifikacij za evropsko nogometno prvenstvo leta 1994 s svojim štabom, imenovanim KENP, postavil pregrešno drage cene vstopnic in je bil stadion tudi, ko so prišli takratni svetovni podprvaki Italijani, na pol prazen. Dvorana Lukna ima drago bakreno streho, ki je hitro postala tarča nepridipravov. Čez noč je nekdo snel več kvadratnih metrov in povzročil škodo. Za baker pravijo, da je večer, a kaj ko je tako drag. S cenejšimi materiali bi tudi Lukna bila hitreje dokončana. Kljub vsemu pa mu ne moremo odvzeti vseh prizadevanj, da je športni park Ljud-

ski vrt le dobil ustrezne športne površine. Zdaj manjka še druga faza, ki bi mu dala končno vsebino. S takšnimi razprtijami se ne bo daleč prišlo. Zveza športnih društev je na občino že naslovila pismo, da ni sposobna sama izvesti druge faze, ampak potrebuje pomoč. Ni znano, kako bo s finančno konstrukcijo druge faze, ki naj bi stala 11 milijonov evrov. Obstajata dve različici. Po prvi bi občina večji del financirala to fazo in potem prostore oddajala v najem ali prodala, po drugi različici naj bi šli skupaj z zasebnim kapitalom. Dlje kot se bo čakalo, manjša je verjetnost dokončanja druge faze in da bi stadion dobil končno obliko do leta 2010. Svoje vloge in predvsem poslanstva bi se morali zavedati v klubu. Namesto tega se gredo polemiko celo z ambasadorjem športa za fair play Mirom Cerarjem, ki je vse skupaj pozval k strpnosti in športnim vrednotam. Banalno preštevanje stolov pač priča o ravni posameznikov, ki si pred problemom zatiskejajo oči. Saj niso vsi navijači hulgani, ampak tista peščica meče slabo luč na vse skupaj. Ker gre za sociološki pojav, se je treba lotiti dela večplastno. Vprašanje je, kdo bo zbral toliko poguma in volje, da izpelje to zadevo. Drugače bomo še naprej ostali pri prepiru okoli števila polomljenih stolov. Nogometni klub Maribor si je pred kratkim izbral slogan »En klub, ena čast«, sicer ceneni in približen prevod pesmi navijačev beogradskega Partizana »Jedan klub, jedan grad«. Po zadnjih dogodkih sodeč, pa za nekatere čast ne pomeni veliko, ampak iščejo priložnost za lov v kalnem.

Surrealizem Luisa Bunuela

Filmski režiser, ki je bil rojen praktično s samo kinematografijo, mož, ki so ga v ustvarjalnih letih zaznamovale kar tri države, Španija, kjer je rojen, Francija, kjer je bil sprva priznan, in Mehika, katere je postal tudi državljan in kjer je posnel kar dvajset filmov, nosi ime Luis Bunuel.

ALJAŽ SELINŠEK

Avtorja, pri katerem ne moremo prezreti barvitosti njegovih del, ki obsegajo od surrealističnih eksperimentov, komercialnih melodram in tudi komedij do postmodernističnih art filmov praktično vse, je občinstvo spoznalo ob rojstvu samega kina, ko se je poigraval s premikajočimi se slikami z znamenitim slikarjem Salvadorjem Dalijem. Najverjetneje gre njegova razpoznavnost najbolj k tematiki

PODLUPO

Un Chien andalou je bil prvi del t. i. surrealistične trilogije in je vsekakor ujel način provokacije in kar najbolj »šokiral« množico in dosegel avtorjev namen, ki je bil naperjen zoper buržoazne inteligence. Salvador Dali je celo dejal, da je namen filma vzbuditi mentalen nemir v opazovalcu. Posnet je bil hitro, v dveh tednih, in predstavlja začetek ustvarjalne dobe obeh avtorjev. Verjetno najbolj prepoznaven prizor v tem kratkem filmu je, ko ženski z britvijo izrežejo oko, o čemer je moč še danes ujeti polemiko, če je šlo za dejanski izrez. Sporočilo prizora je vsekakor implikacija, naj film gledamo z drugačnimi očmi. Film, ki je temeljil na sanjskih podobah, je tako vseboval iracionalne podobe, kot so mrtve opice na klavirju, mrgolenje mravelj in podobno. Zanimivo je, da je film sprva nameraval biti nem, vendar sta se avtorja kasneje odločila vstaviti glasbo, ki je bila izvleček iz Wagnerjeve opere Tristan in Izolda, k čemur pa sta dodala še takratne popularne tango melodije.

obravnave nacionalnega problema, ki obravnava špansko ljudstvo od aristokratskih korenin do korenin »navadnega človeka«. Tako moramo izpostaviti dejstvo, da režiser predvsem napada buržoazijo in s tem postane upornik na filmskem parketu, s čimer se skladajo tudi njegove lastne besede, ko je dejal, da nam v svetu, v kakršnem živimo, ne preostane drugega kot upor. Res pa je, da je avtor napadal oziroma satirično obravnaval družbeni razred, ki ga je najbolj poznal, torej tistega, kateremu je sam pripadal. Pomembno je razumeti dejstvo, da ga je buržoazija najbolj privlačila zaradi njenih dobrih »moralnih« navad ali bolj rečeno manir, ki implicirajo potlačitev poželenja. Henry Miller je nekoč dejal, da je Bunuel raziskoval ljubezen zaradi razgaljenja seksa, ki ga implicira.

Kar zadeva avtorjev, če lahko rečemo, stil ali metodo, moramo opozoriti, da je so kritiki skovali izraz »Bunuelski«, kar je izražalo specifično njegovega načina prikaza določenih slik. Tukaj gre za hitro menjavajoče se podobe, podobe insektov, ovc ali drugih živali, ki prerastejo v podobe med seboj jedočih se živali in nenazadnje fetišističnih podob stopal in nog. Izraz prav tako implicira zmedenost sanj in resničnosti, forme in antiforme, črnega humorja, občutka nenehne prisotnosti iracionalnega in absurdnih človekovih dejanj. Tako se ga je nemalokrat pridalo k zvrsti z imenom »Spanish esperpento«, ki velja za avtentično zvrst španske komedije, obarvane s črnim humorjem. Ne zgrešimo, če rečemo, da so poželenja, tako seksualna kot politična (če obstajajo), prevladujoč motiv njegovih del in tako postanejo poskus klika k anarhistični svobodi.

Umetniško pot je začel, ko se je pri sedemnajstih letih preselil v Madrid, kjer je ostal do petindvajsetega leta in bil del projekta, ki si je prizadeval dobiti čim več španskih in evrop-

skih »svobodnih« mislecev, umetnikov in znanstvenikov. Tako je začel pisati igre, igrati in nenazadnje je tudi ustanovil t. i. »Order of Toledo«, kjer je šlo za spoštovanje do

mesta, ki je bilo izkazovano na način postopanja in celonočnega popivanja. Prav tukaj pa se je spoprijateljil s Federicom Garcio Lorco in Salvadorjem Dalijem. Nadaljnja pot ga je vodila v Pariz, kjer se je osredotočil na režiranje filmov in tako je postal asistent Jeana Epsteina. Svoj prvi film, ki ga je financirala njegova mama, je posnel leta 1929 in še danes velja za najbolj analiziran film nasploh. Gre za sedemnajst minutni Un Chien andalou (The Andalusian

Prizor iz filma Age of Gold z glavno protagonistko Lyo Lys.

Dog), surrealistično zgodbo poželjnja, spolne zmede in nezavednega, ki ima še zmeraj moč, ki jo drži že od nastanka, to je sposobnost šokirati občinstvo. Film je napisal z Dalijem in je temeljil na njunih sanjah. Bunuel je kasneje dejal, da sta scenarij napisala v enem tednu in eno izmed načel pisanja, ki sta se ga morala držati, je bilo, da nista smela uporabiti nobene sličice, ki bi kakorkoli imela kakšen racionalen smisel. S tem filmom sta se zapisala med pariške surrealiste in zanimiv je podatek, da je Bunuel prišel na prvo predvajanje s kamni v žepu in tako pripravljen, da se »soočí« s publiko, za katero je bil prepričan, da bo delo slabo sprejela, ampak je bila pariška buržoazija nad

njim navdušena. Njegov naslednji film *Age of Gold* (1930) pa je avtorju prinesel prepoved, kot še marsikateri naslednji film, in prav tako škandal, ko so na njegovem predvajanju raztrgali sedeže in surrealistične umetnine. Šlo je za seksualno obarvano tematiko s prizori masturbacije in komičnih seksualnih položajev, kar je bilo tedanji oblasti dovolj, da ga je prepovedala. Med špansko državljansko vojno je deloval v republikanski filmski hiši in izguba republike ga je odvedla v izgon, v Hollywood, kjer, kot je dejal, ni mogel ustvarjati, zato je leta 1946 odšel v Mehiko, kamor je odpeljal tudi družino, ki je nato zaznamovala njegovo filmsko pot.

Kristijan Jejič

Študentska leta so najlepše obdobje življenja. Za nekatere je to zares celo obdobje, saj uživajo status študenta preko vseh časovnih okvirjev. Mar ne gre drugače?

Študentska leta

Do slednjega vprašanja sem prišel po nedavni diskusiji o absolventskem stažu in bolonjski prenovi. Bologna namreč ukinja absolventsko leto, kar je razumljivo, saj novi programi že sami trajajo pet let. Še hujši je podatek, da znaša povprečna doba študija v Sloveniji dolgih 7,6 leta. Ob tem sem se prestrašil, da se morda niti ne zavedam, koliko nas je študentov medicine na Slovenskem. No, pa sem preveril – v Mariboru nas ostaja 350, v Ljubljani prav tako ni prišlo do bistvenih sprememb v številu bodočih zdravnikov. Povprečen 7-letni študij torej pomeni, da je nekaj hudo narobe z večino 4-letnih študijskih programov. Podajmo se na pot iskanja vzrokov. Smiselno si je najprej ogledati sliko med študenti. Verjamem v idejo o pametnih študentih. Vsekakor pa imajo nek interes, da imajo status študenta tako dolgo. Ne nazadnje pomeni biti študent živeti brezplačno. Za nas drugi plačujejo davke, socialno in zdravstveno zavarovanje, pa še trgovine nas dajo skupaj z upokojenci med upravičene za popuste. Zakaj se študentje bojujejo konca študija? Ker se državi, v kateri se zaposlitvena in izobraževalna politika ne razumeta najbolje, ljudje bojujejo (ne)zaposlenosti. Nikakor me ne razumite narobe, ne

gre za neko predvolilno parolo, ampak res se poskušam spomniti, kdaj so se rektorji in pristojni ministri posvetovali, kam krmariti ladjo. Drug problem je splošen vtis, da smo študentje približno tako delovni kot oseba s spolno boleznijo. Samo razmislite, koliko šal o lenih in revnih študentih poznate. Hkrati modri visokošolski zavodi ne storijo nič, da bi to zajezili. Tako marsikateri z lahkoto podaljšujejo absolventski staž. Enkrat bi rad razlago, zakaj se mora študent na uro točno prijaviti na izpit, s katerim dokaže svoje znanje, lahko pa po mili volji »izrabljamo« družbeno pomoč. Morda zato, ker noben profesor tega ne občuti neposredno. Seveda tako mislijo. Zmeraj se zabavam, ko slišim, da nimamo dovolj denarja za univerze. Nedvomno je denarja veliko premalo, ampak zdrava pamet nam govori, da potem racionalizirajmo stroške. To ne počnemo, tako da sprejemamo dvomestne številke ponavljanja letnikov kot dokaz kvalitete. Naj ob tem citiram profesorja, ki ga zelo cenim: »Vsak izgubljeni študent je za državo nacionalna katastrofa, kot da mečemo denar skozi okno!« Velik izziv za študente in profesorje, zato bom obojim v slovo zapisal – absolventskega staža, nikar!

WE CAN'T SLEEP AT NIGHT

(KAPA Records, 2008)

We Can't Sleep At Night

Zasavski fantje bi že bili na duplrici kakšnega britanskega časnika, če bi se rodili na pravem koncu sveta. Po nabrani korajži in kilometrih so se le odločili za prvenec in z njim zakoličili prvo fazo, v kateri so postali nedeklarirano osrednje ime domačega indie rocka. Za zdaj še po slovensko skromni izkazujejo velik arzenal nešablonskih, domiselnih idej. Prva plošča je torej tu, čakamo na drugo!

VINCENT VINCENT AND THE VILLAINS

(EMI/Dallas, 2008)

Gospel Bombs

Godba in zgodba londonskega kvarteta se zabavno posluša in se podobno sliši kot tista od irskih Commitments. Za razliko od njih, ki so se spečali s soulom, se je Vincent z lopovi obrnil k rokenrolu in njegovim izvorom. Pokradene detajle je dobro spreobrnil, jim dodal prepotrebne angleškega duha, pri tem pa ni pozabil na multikultiviranost. Za dobrodušno poplesavanje in popevanje v novem retro-veku.

Antologija

(Dallas, 2008)

RIJEČKI NOVI VAL

Antologijska škatla se samohvali kot kompleten prikaz reškega novega vala. Na treh cedajih se nam brez glave in repa ponuja razmetana urbana godba iz Kvarnerja. Terminološko, lokalpatriotsko in kronološko so jo razvlekli od konca 70-ih pa vse do konca 80-ih let 20. stoletja, od Paraf do Laufer oziroma od punkovsko-novovalovskega poka do šminke elektro-popa, pop rocka in alter-rocka. Še en vprašljiv spomenik!?

ŽOAMBO ŽOET WORKESTRAO

(Radio Študent/KUD Mreža, 2008)

Lahko je s polno ritjo celibati / Cum rectum plenum celibatare facile est

Zobanje češenj z Žoambo Žoet Workestrao ostaja izzivalno tudi po petem albumu. Trio je presešel ne le pričakovanja, ampak tudi samega sebe. V najboljši maniri sarkazma je zmlel skupaj svoje prepoznavno-nosilne attribute odbitosti, nekonvencionalnosti, rudimentarnosti in angažiranosti. Tistim, ki se jim kolca po družbeno-angažirani glasbi, je zaprl gobec in odprl ušesa. Pazite, da se vam ne zaleti!

Indiana Jones in kraljestvo kristalne lobanje

(Indiana Jones and the Kingdom of the Crystal Skull, 2008)

Od 22.5.

Indiana Jones (Harrison Ford) se po 19 letih ponovno vrača na filmska platna. Spielberg je v prejšnjih treh delih iz omenjenega lika ustvaril pravega super junaka. Tako Indy, ki se v novem filmu znajde na vrhuncu hladne vojne, preživi tudi jedrsko eksplozijo. Seveda Indy nima sposobnosti Supermana, a ima zato toliko večjo iznajdljivost. Spielberg, ki je dejal, da je ta film narejen zaradi in predvsem za oboževalce, je ostal zvest predvsem samemu sebi. Tako se ob gledanju filma počutiš, kot da bi gledal nekatere že videne Spielbergove filme, in to ne zgolj prejšnje dele Indiana Jonesa. Skratka, Indy se z upornim motoristom Muttom (Shia LaBeouf), ki z rokenrol frizuro še najbolj spominja na Jamesa Deana, odpravi v Peru, da bi v starodavnih grobnicah našel izgubljeno kristalno lobanjo, ki zglada kot drugi del E.T.-ja. A lobanjo si želi tudi sovjetski agenti, na čelu z Irino Spalkovo (Cate Blanchett), ki so ugrabili Muttovo mamo ter nekdanjo Indyjevo ljubico Marion (Karen Allen). Seveda se Spielberg ne more upreti skušnjavi družinskega pridiganja, ki je pravzaprav značilno za skoraj vse njegove filme. Ko v amazonski džungli iščejo izgubljeno mesto Akator, manjkajo le še dinosavri iz Jurskega parka, ki jih k sreči nadomestijo številčne in požrešne mravlje. Resnično sem pogrešal le še prizor iz Žrela.

Stare uspešnice v novi preobleki. (+3)

Prstan zaobljube

(Closing the Ring, 2007)

Od 29.5.

Zaradi ljubezni smo lahko najsrečnejša ali pa najbolj žalostna bitja na svetu. Ljubezen je kot kovanec, ki ga vržeš v zrak. Če je cifra, je srečna ljubezen. Če je grb, je nesrečna. Fifty, fifty. Petdeset, petdeset. Tudi nad vse lepa in očarljiva Ethel Ann (Mitscha Barton) ter preprosti podeželski fant Teddy Gordon (Stephen Amell) uživata v medsebojni ljubezni, dokler se kovanec usode z njima ne poigra. Teddy se za razliko od svojih dveh prijateljev, Jacka Ettyja (Gregory Smith) in Chucka Harrisa (David Alpay), ki sta prav tako zaljubljeni v Ethel, ne vrne iz druge svetovne vojne.

Mnogo let kasneje po pogrebu Ethelinega (Shirley MacLaine igra starejšo Ethel) moža, slednja pade v depresijo. Ker pa je njeno žalovanje tako bizarno, se zdi, da ne žaluje le za svojim možem, temveč za celotnim svojim življenjem, zaradi česar pa se začne oddaljevati od svoje hčerke Marie (Neve Campbell). Slednja maminemu staremu prijatelju Jacku (Christopher Plummer igra starejšega Jacka), zatrjuje, da se vsakdo mora pogovarjati, a ji Jack odgovori: »Ne, vsakdo potrebuje jok.« In Prstan zaobljube govori prav o tem, da si moraš dovoliti, da se zjočeš. Brez joka ostaneš v preteklosti. Le z jokom lahko stopiš v prihodnost in ponovno začneš v zrak metati kovanec ljubezni.

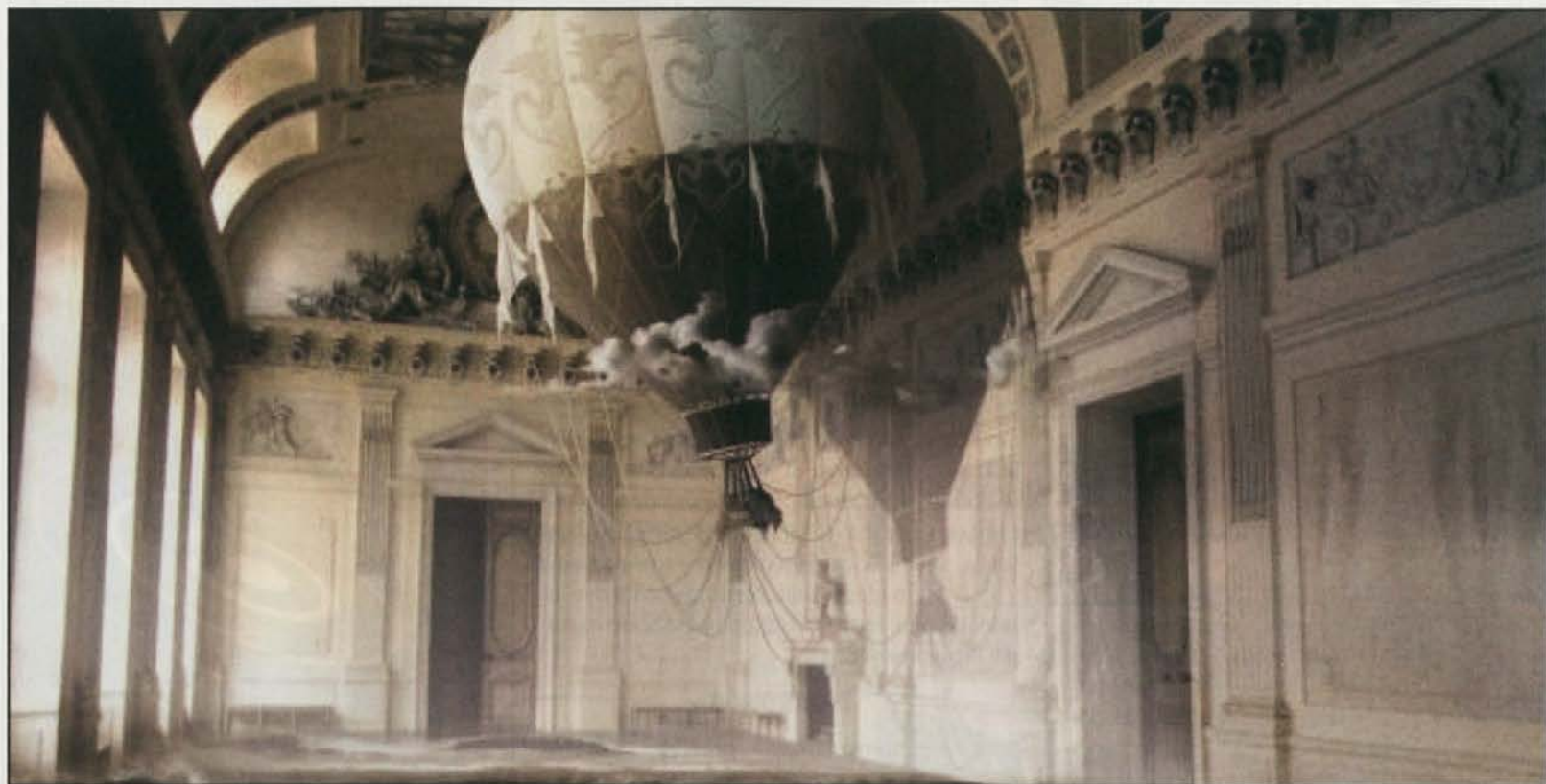
Za vse moške, ki se še niso zjokali. (3)

Prizor iz filma Indiana Jones in kraljestvo kristalne lobanje

Razmislek ob knjigi sanj

Ob predstavitvi Prizorov iz postelje, v prevodu Tatjane Jamnik je knjiga izšla pri Lud Šerpa, smo od avtorja Adama Wiedemanna zvedeli, da je objava sanj na Poljskem uveljavljen žanr, in ker temu južno od Šentilja ni tako, se mi zdi smiselno pretehtati nekaj misli ob njegovi vpeljavi. Sanje literaturi nikakor niso neznane. Nasprotno. Sanjali so že v Bibliji, od nadrealistov dalje pa se zdi, da literatura počne le še malo drugega. A še v isti sapi je treba povedati, da so sanje imele zmeraj še neko drugo funkcijo. Bile so sopotnice realnega sveta, mu nasprotovale, dopolnjevale, ga poglobljale in povzemale. Dokler ni svet izginil in pri Wiedemannu stojijo sanje kot samostojen literarni organizem. Tukaj pa se začnejo problemi. S Freudom je postalo jasno, da ne moremo razlagati sanj (razen tipskih), če ne poznamo sanjača. In ker ga v tej knjigi ni, so nam vrata do osebnih plasti simbolov in do sveta, iz katerega črpajo, zaprta. Prva potujitev se s prenosom v drugo kulturno območje še poglobi. Pojavljanje bolj ali manj znanih poljskih umetnikov v nepričakovanih okoliščinah je poljskemu bralcu nedvomno v užitek, a podobno kot zgodovinske finese poljske tranzicije je nam tuje.

Nikakor ni namreč vseeno, ali pevski zbor Domobrancev vodi Krdelj ali Jančar. Krdelo janičarjev pa nas pripelje do zadnje odtujitve od jezika in njegovih specifičnih povezav, ki so za odklepanje vrat nezavednega ključne. Niso pa ključne za branje sanjske literature, saj naši cilji niso psihoanalitične, ampak estetske narave. Bralec lahko namreč še zmeraj uživa ob nenavadnih pojavah, nenadnih preobratih in ostalih odlikah sanj, ki so status vrat v neza-

To ustvarja polje svobode, kjer je možno napisati, da se je Dimitrij Rupel spremenil v polža, brez nevarnosti tožbe zaradi razžalitve.

vedno zamenjale za vrednost literarne kuriozitet. V večjih težavah pa se bo znašel kritik, ko bo skušal tovrstno literaturo ustrezno ovrednotiti. Kajti Homerski poziv 'muza, zapoj' je tukaj stopnjevan do skrajnosti, pisatelj pa nad zapisanim nima več nobenega nadzora, če le hoče ostati zvest zapisovalec. To ustvarja polje svobode, kjer je možno napisati, da se je Dimitrij Rupel spremenil v polža, brez nevarnosti tožbe

zaradi razžalitve. Po drugi strani pa takšna neodgovornost onemogoča vsako kritiko avtorja, saj ta instanca dejansko izgine. Kako napisati, vaše sanje so dolgočasne in se pri tem izogniti absurdu?

Na vsebinski ravni posameznih sanj ni možno vzpostaviti nobenega kriterija, vendar pa je treba, če hočemo, da žanr zaživi, vzpostaviti kriterije, po katerih je možno ločiti seme od plevla. Izhajajoč iz pogovorov na literarnem večeru, dajem v raz-

pravo tri kriterije:

Kriterij avtentičnosti – ali je pisec to res sanjal? Ocenjujemo pristnost sanj, glede na njihovo notranjo logiko. Kriterij ima (načrtno) dvojno dno, saj prepušča tako avtentične sanje kot dobre ponaredke (ki jim tega ni možno dokazati), tako naivce, kot mojstre. Če poskusimo višje ceniti dober ponaredek, pridemo da paradoksa, da je najbolj cenjen mojster tisti, za katerega ne vemo, da je

mojster in ga zato ne cenimo pravilno. Ta pa ima od tega seveda zadovoljstvo, da je v prostor svobode vtihotapil zavest. Kriterij prepustnosti sprašuje, koliko vpogleda nam je pisec dopustil v svoje sanje. Po eni strani se tiče natančnosti, s katero so izpisane sanjske slike, po drugi strani pa razvidnosti napisanega. Če sanjam Dimitrija Rupla, v sanjah vem, da je zunanji minister, vprašanje pa je, ali dam to vedeti tudi bralcu. Z druge strani je to kriterij ekonomičnosti jezika. Uredniški kriterij je kriterij izbora. Če jemljemo sanje kot literarni izdelek, se seveda nikomur ne bo dalo v neskončnost brati tipskih sanj o padanju ali skrivanju človeka brez hlač, razen če imajo te svoj pomen v zbirki. Organizacija te pa postane problem zase, saj se, recimo, s ponovitvami poudarja določen motiv, sanjski dnevnik s trdno določeno kronološko strukturo pa tudi ne more biti način kompiliranja. Tukaj se skozi zadnja vrata vtihotapi kriterij vsebine. Kriterij ni vrednotenje, ampak vzpostavitev lestvice, znotraj katere vrednotenje postane mogoče. Tako so nekomu boj všeč bolj podrobni opisi, drugemu pa bolj lakonično podane informacije. Vrednotenje te vrste prepuščam bralcem in ustvarjalcem. ■

LUBLJANA

Folklorni nastop skupine AL-ARISH, Cankarjev dom, 21. junij ob 20.30 uri: skupina prihaja s Sinaja, ki ima bogato kulturno dediščino folklorne in umetnosti, zato jo želijo ohraniti. V ta namen so leta 1979 ustanovili skupino Al-arish, ki v obliki plesov predstavlja njihovo izročilo.

Koncert CYNTHIE HOPKINS: NEPREMAGLJIVI/ Must don't whip 'um z Jimom Findlayem in Jefom Suggom ter skupino Gloria Deluxe, Cankarjev dom, 24. junij ob 20. uri: gre za vsestransko umetnico, saj deluje kot pisateljica, skladateljica, večinstrumentalistka in gledališka umetnica. Um je nadaljevanje njenega prvenca, zaznamujejo pa ga jasna misel, tekoča pripoved in dovršena glasba.

49. JAZZ FESTIVAL, Cankarjev dom, od 30. junija do 4. julija: na tradicionalnem festivalu bodo med drugim tokrat nastopili Roy Paci Aretuska, Manu Kathe Playground Project, Dhafer Youssef, Charlie Haden Quartet West, Roberto Fonseca, Vasko Atanasovski Septet, The Core, festival pa bo spremljala tudi razstava Jacquesa Bisceglia: IMPRESIJE, JAZZ FOTOGRAFIJA, ki bo na ogled do 18. julija, kjer so obeleženi dragoceni trenutki življenja umetnikov, znanih ali manj znanih protagonistov zgodovine jazza zadnjih petdesetih let.

Koncert MASSIVE ATTACK, Križanke, 10. julij ob 21. uri: Massive Attack so ena izmed najpomembnejših in najvplivnejših angleških skupin. Obstajajo že od sredine osemdesetih let, njihova glasbena mešanica jazza, hip hopa, rocka, soula in še česa pa je dobila ime trip-hop.

MARIBOR

Koncert skupin FORBIDDEN (USA), NEGLIGENCE (SLO) in INTERCEPTOR (SLO), Štuk, 24. junij ob 20. uri: člani skupine Forbidden se bodo po nekaj letih zopet zbrali in pokazali, kako pomembno je bilo njihovo ustvarjanje v takratnem času. Osredotočili se bodo na skladbe z albumov Forbidden Evil in Twisted Into Form, saj je to tisto, kar oboževalci hočejo slišati. Prisluhnil pa boste lahko tudi dvema slovenskima skupinama, in sicer Negligence ter Interceptor.

FESTIVAL LENT

Festival LENT, mariborsko dravsko nabrežje, od 27. junija do 12. julija: šestnajstič zapored se bo Maribor spremenil v kulturno in družabno središče. Na okoli tridesetih prizoriščih se bodo odvijali koncerti raznovrstne glasbe, kantavtorski večeri, večeri šansonov, gledališke, lutkovne in plesne predstave, kreativne delavnice za otroke in športne prireditve. Tudi letos bodo v okviru tega festivala izvedli mednarodni folklorni festival Folkart, Jazzlent in festival uličnega gledališča.

LUTOMER

Študentski žur POMURJE ŽURA, Razkrižje, 21. junij ob 21. uri: prireditev, ki jo organizirata Prleški študentski klub in Klub študentov Lendava, bo letos potekala prvič. Že čez dan bo poskrbljeno za zabavo, saj se lahko udeležite paintballa, jahanja električnega bika ter tekmovanja v ameriškem gladiatorju. Nastopili bosta dve lokalni skupini, kot glavna skupina pa bodo nastopili Prljava kazališče.

MOKRONOG

Športno-kulturno-zabavna prireditev KRESNA NOČ 2008, Staro trško jedro, 21. junij ob 18. uri: na 19. tradicionalni dolenski Kresni noči bo tudi tokrat pestro, saj bo večer popestrila Rebeka Dremelj, poleg tega pa bo poskrbljeno za kulturni in otroški program, odvijale se bodo športne igre, plesi in pa seveda kresovanje.

OTOČEC

Festival ROCK OTOČEC, od 27. do 29. junija: Rock Otočec je ena izmed najbolj norih rock zabav v Sloveniji. Njegov čar niso le nastopajoči na odru, med katerimi so letos skupine Pankrti, Zablujena generacija, Tide, Tribute to love, Hardtime, Otium, JINX, Siddharta in drugi, ampak tudi razne spremljevalne dejavnosti, kot so razne blatne igre, športni izbori in izbor miss blata.

MURSKA SOBOTA

Festival SOBOŠKI DNEVI, Mestni park, od 24.

do 29. junija: festival se bo začel na zadnji šolski dan z dnevom mladih. Prireditev se bo vsak dan pričela z otroškim programom, izvedeni pa bodo tudi koncerti v obeh soboških cerkvah, kjer bodo poleg drugih nastopili tudi Ljubljanski madrigalisti. V okviru festivala bodo nastopile razne skupine (Vlado Kreslin z Malimi bogovi in Beltiško bando, Kolonija, Siddharta, Oliver Dragojevič, Dan D in mnogo drugih). V okviru festivala bo postavljen tudi kip Primoža Trubarja, in sicer v mestnem parku v nedeljo, 29. junija, ob 11. uri.

TOLMIN

Festival SOČ'N FEST, od 25. do 28. junija: glasbeni festival, ki bo potekal na dveh prizoriščih (Mestni trg in Športni park Brajda), zaznamujejo jazz, funk in soul ritmi. Nastopilo bo veliko kvalitetnih skupin, med katerimi velja izpostaviti hrvaško glasbeno divo Josipo Lisac in francoske brass zabavljake No Water Please in pa svetovno znanega virtuozna na trobenti Erika Truffaza.

Glasbeni festival METAL CAMP 2008, od 4. do 8. julija: že petič zapored bo tudi letos ob sotočju rek Soče in Tolminke taborilo več tisoč metalcev, organizatorji pa so letos med drugim pripravili nastope nekaterih znanih legend metal glasbe, kot so Helloween, In Flames, Apocalyptic, Behemoth, Kataklysm, Ministry, Finntroll, Celtic Frost in Wintersun. Manj znani bandi pa se bodo seveda tudi letos predstavili na »Talent Stageu«, kjer bodo žirija in obiskovalci glasovali za najboljšega.

ZADNJI KRIŽARSKI PONOVO

Referenca

izobraževalni servis

Jezikovni tečaji ⚡ Strokovna usposabljanja

Športni programi in zdravje ⚡ Izobraževanje za duhovno rast

Učenje in trg dela ⚡ Računalniško usposabljanje

NE ZAMUDI

07/49-02-400

www.referenca.eu

info@referenca.eu

Kavarna & klub Zvezda

Polet med Zvezde!

Brežice
Černelčeva 3
8250 Brežice

Krško
CKŽ 36
8270 Krško

Strežemo izvrstno kavo *illy*.
Privoščite si najboljšo!

ŽURMAHER

Servis in storitve za mlade:

Turistični aranžmaji, vse vrste fotokopiranja, tiskanje, prodaja študentskih bonov, brezplačni dostop do interneta, nakup vstopnic za koncerte, mladinske izkaznice

Agencije PUNKT:

Krško CKŽ 37, Krško, 07/49-05-480

Brežice Černelčeva 3, Brežice, 07/49-66-116

Sevnica Trg svobode 1, Sevnica, 07/81-44-355

www.punkt-on.net

Univerzitetna knjižnica Maribor

P 6710/3, 2008

120800088,6

COBISS e

TRUPINAZ-REGGIO

www.reggio.si